

Åbo Akademi

Vårdnadshavares delaktighet i barnets skolgång och lärande

En kvalitativ studie över hur vårdnadshavare upplever
delaktighet i barnets lärande och skolgång i en skola som aktivt
satsar på delaktighet

Ville Arponen

Magisteravhandling i pedagogik

Fakulteten för pedagogik och välfärdsstudier

Åbo Akademi

Vasa, 2020

Abstrakt

Författare (Tillnamn, förnamn)	Årtal
Arponen, Ville	2020
Arbetets titel	
Vårdnadshavares delaktighet i barnets skolgång och lärande. En kvalitativ studie över hur vårdnadshavare upplever delaktighet i barnets lärande och skolgång i en skola som aktivt satsar på delaktighet.	
Oppublicerad avhandling för magistersexamen i pedagogik	Sidantal (tot.)
Vasa: Åbo Akademi. Fakulteten för pedagogik och välfärdsstudier	97 (105)
Ev. projekt inom vilket arbetet gjorts	
Avhandlingen har gjorts inom projektet ”Varje förälder” som drivs av Förbundet Hem och Skola i Finland.	
Referat (Avhandlingens teoretiska utgångspunkt, syfte, forskningsfrågor, metoder, respondenter, huvudsakliga resultat, slutsatser)	
<p>Lagen om grundläggande utbildningen i Finland säger att undervisningen ska genomföras i samarbete med vårdnadshavarna. Enligt Grunderna för läroplanen för den grundläggande utbildningen 2014 ska vårdnadshavarna ha möjlighet att få vara med och utveckla skolans verksamhetskultur, med målet att kunna främja elevens utveckling och fostran.</p> <p>Syftet med denna avhandling har varit att undersöka på vilka olika sätt vårdnadshavarna är delaktiga i barnets skolgång i en skola som satsar på delaktighet, samt undersöka ur vårdnadshavarnas synvinkel hur denna skola bidrar till att få vårdnadshavarna att vara delaktiga i barnets lärande och skolgång. Utgående från syftet utformades följande forskningsfrågor för avhandlingen:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Genom vilka former anser sig vårdnadshavarna vara delaktiga i barnets skolgång och lärande, i en skola som aktivt satsar på vårdnadshavarnas delaktighet? 2. Hur anser vårdnadshavarna att delaktigheten i barnets skolgång och lärande förändrats, efter att skolan börjat satsa på hemmets delaktighet? 3. Hur motiverar skolan vårdnadshavarna att vara delaktiga i barnets skolgång och lärande, enligt vårdnadshavarna? <p>Avhandlingen utgår från den fenomenografiska forskningsansatsen, och ingår i den kvalitativa forskningstraditionen. Som datainsamlingsmetod användes forskningsintervju, där sex vårdnadshavare deltog som informanter. Informanterna i denna undersökningen var fyra kvinnor och två män, med barn i årskurserna 1–6. Intervjuerna transkriberades och analyserades, varefter informanternas utsagor kategoriserades i olika grupper.</p> <p>Samtliga av respondenterna ansåg sig vara delaktiga i barnets skolgång och lärande genom informationsutbyte och genom att vara delaktiga i barnets skolgång hemma. Största delen av kontakten mellan hemmet och skolan sker genom elektroniska kommunikationskanaler. Vårdnadshavarna poängterar att de inte vill ersätta den personliga kontakten, med en elektronisk kommunikation via olika redskap.</p>	

Vårdnadshavarna följer upp barnets skolgång genom frågor till barnet, så gott som dagligen. Dessutom fungerar vårdnadshavarna som stöd vid elevens läxläsning där hemma, åtminstone en gång under veckan. Andra former av delaktighet som förekommer hos respondenterna i denna undersökning är deltagande i evenemang ordnade av skolan och medverkande i förtroendeorgan i skolan. Enligt respondenterna bidrar evenemangen och deltagandet i förtroendeorganen, till en större social delaktighet genom etablerandet av kontakter med skolans personal och andra vårdnadshavare.

Fyra av informanterna ansåg att delaktigheten hade ökat efter att skolan medvetet börjat satsa på att utöka vårdnadshavarnas delaktighet. En vårdnadshavare ansåg att delaktighetsnivån var oförändrad, men att formerna vårdnadshavarna var delaktiga på hade förändrats. En annan vårdnadshavare i denna undersökning ansåg att delaktighet inte hade förändrats märkbart, sedan skolan medvetet börjat satsa på vårdnadshavarnas delaktighet.

Enligt vårdnadshavarna försökte skolan motivera vårdnadshavarna att vara delaktiga genom att hålla en intensiv kontakt mellan hemmet och skolan, genom att till exempel förmedla aktuell information om vad som händer under skoldagen. Dessutom kände föräldrarna att skolan uppmuntrade vårdnadshavarna att ta kontakt vid problemsituationer. Några av vårdnadshavarna tyckte också att skolan betonade sin roll som medfostrare, vilket vårdnadshavarna tyckte underlättade deras eget fostringsarbete. I intervjuerna framkom också situationer, där skolans roll i fostran kommer i konflikt med vårdnadshavarens syn på barnets fostran. Skolan försökte också värdesätta kontakten mellan hemmet och skolan på ett mera tydligt sätt för vårdnadshavarna. Dessutom ordnade skolan olika evenemang för vårdnadshavarna, som ett sätt att motivera och stödja vårdnadshavarna att vara delaktiga i sitt barns skolgång och inläring.

Sökord / indexord

Samarbete, delaktighet, vårdnadshavare, yhteistyö, osallisuus, vanhemmat, cooperation, participation, guardians

Innehåll

Abstrakt

1. Inledning	1
1.1 Problemställning och bakgrund.....	1
1.2 Syfte och forskningsfrågor	4
1.3 Avhandlingens disposition	5
2. Delaktighet.....	7
2.1 Definition av delaktighet.....	7
2.2 Delaktighet och/eller uppdelade ansvarsområden för barnets fostran och skolgång ...	10
2.3 Sammanfattning	13
3. Samarbetet mellan hemmet och skolan	15
3.1 Vad innebär samarbete mellan hemmet och skolan?	15
3.2 Samarbetet enligt styrdokument.....	17
3.3 Samarbetet ur olika synvinklar.....	19
3.3.1 Samarbetet ur skolans och lärarnas synvinkel	20
3.3.2 Samarbetet ur hemmets synvinkel	24
3.4 Olika former av samarbete mellan hemmet och skolan	29
3.5 Förbundet Hem och Skola.....	33
3.5.1 Projektet Varje förälder	34
3.5.2 Föräldrabarometern.....	35
3.6 Sammanfattning av kapitlet.....	37
4. Metod.....	40
4.1 Syfte och forskningsfrågor	40
4.2 Val av metod och forskningsansats	40
4.3 Datainsamlingsmetod	42
4.4 Val av informanter	44
4.5 Undersökningens genomförande.....	46
4.6 Tillförlitlighet, trovärdighet och etik.....	48
5. Resultatredovisning	52
5.1 Genom vilka former anser sig vårdnadshavarna vara delaktiga i barnets skolgång och lärande, i en skola som aktivt satsar på vårdnadshavarnas delaktighet?	52
5.2 Hur anser vårdnadshavarna att delaktigheten i barnets skolgång och lärande förändrats, efter att skolan börjat satsa på hemmets delaktighet?	60
5.3 Hur motiverar skolan vårdnadshavarna att vara delaktiga i barnets skolgång och lärande, enligt vårdnadshavarna?	64
5.4 Sammanfattning	71

6. Diskussion	74
6.1 Resultatdiskussion	74
6.2 Metoddiskussion.....	87
6.3 Förslag till fortsatt forskning.....	91
Litteratur	93

Bilagor

Bilaga 1: Meddelande till informanter

Bilaga 2: Samtycke om att delta i undersökningen

Bilaga 3: Intervjuguide

Tabeller

Tabell 1: Informanterna i denna undersökning	46
Tabell 2: Delaktighet i skolgången och barnets lärande	52
Tabell 3: Förändringar i delaktigheten	60
Tabell 4: Hur skolan motiverar vårdnadshavarna	65

Figurer

Figur 1: Former av delaktighet i samarbetet mellan hemmet och skolan utgående från Joyce L. Epstein (2010a).....	29
---	----

1. Inledning

I detta kapitel inleds avhandlingen med en redogörelse över bakgrunden och problemställningen som denna avhandling behandlar. Därefter redogörs syftet för avhandlingen, där även forskningsfrågorna som avhandlingen ska besvara beskrivs. I slutet av detta kapitel förklaras hur avhandlingens disposition är strukturerad.

1.1 Problemställning och bakgrund

Kontakten mellan hemmet och skolan är särskilt viktig i den grundläggande utbildningen i Finland. Lagen om grundläggande utbildningen (1998/268) slår fast att vårdnadshavarna skall se till att eleven fullföljer läroplikten. Enligt lagen börjar läroplikten då eleven fyller sju år och upphör när grundläggande utbildningen slutförts, eller när det gått tio år sedan läroplikten inleddes. Lagen om grundläggande utbildning beskriver också att läroplanen måste slå fast de centrala principerna för samarbetet mellan hemmet och skolan, eftersom den grundläggande utbildningen ska genomföras i samarbete med hemmet.

Grunderna för läroplanen från 2014 (härefter Glgu 2014) lyfter fram att ett fungerande samarbete mellan hemmet och skolan stöder undervisningen och fostran. Enligt läroplanen är det skolorna som ansvarar för förutsättningarna för ett gott samarbete mellan hemmet och skolan. Detta förutsätter att skolpersonalen är aktiv i dessa frågor, och har kontinuerlig dialog mellan hemmet och skolan. (Utbildningsstyrelsen, 2014, s. 36.)

Även om läraryrket kan upplevas väldigt självständigt av många lärare, finns det många uppgifter i lärarens yrke som kräver växelverkan med andra lärare, hemmet och samhället runt omkring skolan. Detta kräver också att läraren har kunskaper och färdigheter för att denna växelverkan ska fungera. Därför har lärare anledning att då och då reflektera sina egna färdigheter. Kommunikationen mellan hemmet och skolan har fått allt större uppmärksamhet i Finland under de senaste åren. Läroplaner och

andra styrdokument har allt mer betonat betydelsen av en god kontakt mellan hemmet och skolan. (Cantell, 2011, s. 6–7.)

Forskning om vårdnadshavarnas delaktighet i lärande började med att kretsa kring elever med särskilda behov, som till exempel vårdnadshavare till barn med funktionsvariationer och som därför behöver särskilt stöd i utbildningen (Vincent & Tomlinson, 1997, s. 376.) Under den senaste tiden har forskningen om relationen mellan hem och skola vuxit. I dagens lägen finns det en hel del forskning om skolans och föräldrarnas roll i barnets uppfostran. Forskningen idag visar att en stor del av skolorna har som målsättning att integrera familjen i den dagliga skolvardagen. Problemet är att många inte känner hur man kan skapa en positiv och öppen atmosfär i samarbetet mellan hem och skolan. Detta gör att skolorna stöder ett utökat samarbete mellan hem och skolan, men vidtar inga åtgärder för att aktivt främja detta samarbete. (Epstein, 2010a, s. 84.)

Epstein (2010a, s. 82) lyfter fram att målet med att låta hemmet vara delaktig i barnets skolgång är att stödja barnet i dess skolgång, också efter att barnet gått ut skolan. Även grunderna för läroplanen stöder detta påstående. I Glgu 2014 beskriver målet för samarbetet på följande sätt: ”genom samarbetet stöds undervisningen och fostran så att varje elev får undervisning, handledning och stöd enligt sin utvecklingsnivå och sina behov. Samarbetet främjar elevernas sunda växande och utveckling” (Utbildningsstyrelsen, 2014, s. 36).

I denna avhandling kommer begreppet vårdnadshavare att användas, istället för föräldrar. Vårdnadshavarna ansvarar för barnets rättsliga vårdnad, och är därför också ansvariga för att se till att eleven uppfyller läroplikten. Vårdnadshavare blir man genom födsel av ett barn, genom ett domstolsbeslut eller genom ett avtal från barnets föräldrar där någon annan övertar vårdnaden av barnet. Ibland används föräldrar och vårdnadshavare som synonymer, men rent juridiskt är dessa inte synonymer eftersom vårdnadshavarna inte alltid måste vara barnets biologiska föräldrar. Föräldrar kan till exempel förlora vårdnaden om barnet vid ett domstolsbeslut. Lagen angående vårdnad om barn och umgängesrätt tvingar skolan att diskutera viktiga frågor, om barnets skolgång med båda vårdnadshavarna. Om barnet till exempel endast har en

vårdnadshavare ska frågor diskuteras med endast denna vårdnadshavare och inte den andra föräldern. (Lahtinen, 2012, s. 302–304.)

Ett viktigt redskap för att undersöka kontakten mellan hemmet och skolan i Finland är den så kallade Föräldrabarometern, som nuförtiden görs som ett samarbete mellan Suomen Vanhempainliitto och Förbundet Hem och Skola i Finland. År 2018 deltog 9842 vårdnadshavare i enkäten som bland annat behandlar barnets skolgång, barnets trivsel i skolan samt samarbetet mellan hem och skola. (Mertaniemi, 2018, s. 3–4.) Föräldrabarometern visar att drygt 90 % av de som deltog i undersökningen upplever samarbetet mellan hem och skola anses som någonting viktigt. Dessutom ansåg 80 % av de tillfrågade att skolan uppmuntrar till ett gott samarbete mellan hemmet och skolan på olika tillställningar i skolan, till exempel föräldramöten eller utvecklingssamtal. (Mertaniemi, 2018, s. 30.) Föräldrabarometern och dess resultat kommer att behandlas djupare i kapitel 3.4.2.

Utexaminerade lärare upplever oftast att kontakten med vårdnadshavarna är något av det tyngsta i början av sin karriär som lärare. Nyutexaminerade lärare uppskattar en god kontakt mellan hemmet och skolan, men vissa kan uppleva kontakten som utmanande och komplex. De flesta upplever kontakten till familjer med olika svårigheter, till exempel alkoholism inom familjen, som det mest utmanade i lärarnas kontakt med vårdnadshavarna. (Aspfors, 2012, s. 85.) Även Niemi och Siljander (2013, s. 18–22) lyfter fram i sin undersökning att en stor del av nyutexaminerade lärare känner att de behöver stöd för kontakten mellan hemmet och skolan. I vissa fall känner nyutexaminerade lärare att det inte räcker till när det kommer till samarbetet mellan hemmet och skolan, vilket också påverkar den egna undervisningen för klasslärarnas del. Både Aspfors (2012, s. 93–94) samt Niemi och Siljander (2013, s. 28) lyfter fram olika mentorskap för nyutexaminerade lärare som stöd i arbetslivet, och som ett stöd för lärarna i kontakten med vårdnadshavarna.

Som snart nyutexaminerad lärare känner jag mig också lite nervös inför framtiden, med tanke på kontakten mellan hemmet och skolan. I lärarutbildningen lyfts frågan fram på många olika sätt, eftersom kontakten mellan hemmet och skolan är central i styrdokumentet, som styr den grundläggande utbildningen i Finland. Precis som många andra lärarstuderande upplever jag kontakten som väldigt viktig, för precis som

Epstein (2010a, s. 82) påpekar vill de flesta lärare göra hemmet mera delaktigt i barnets lärande. Problemet är att många lärare saknar redskap för hur man verkligen gör det i praktiken. Redan i planeringsskedet av denna avhandling bestämde jag mig för att forska i ett tema, som jag vill veta mer om och som jag verkligen kan ha nytta av i det framtida arbetslivet. Under en föreläsning av Förbundet Hem och Skola i Finland fastnade jag för temat ”Vårdnadshavares delaktighet i barnets lärande”, och därför valde jag ganska snabbt att inleda mitt avhandlingsskrivande inom detta tema. Som blivande ämneslärare i samhällslära har jag studerat mycket om delaktighet i samhället och beslutsfattande. Detta har fått mig att inse vikten över hur värdefullt ett fungerande samarbete är. Genom ett fungerande samarbete kan vi stödja eleven i dess lärande, och ge eleven möjlighet att forma sin egen framtid redan i den grundläggande utbildningen.

1.2 Syfte och forskningsfrågor

Utgående från problemställningen och bakgrunden som beskrivits ovan har syftet och forskningsfrågorna utformats. Syftet med denna avhandling har varit att undersöka på vilka olika sätt vårdnadshavarna är delaktiga i barnets skolgång i en skola som satsar på delaktighet, samt undersöka ur vårdnadshavarnas synvinkel hur denna skola bidrar till att få vårdnadshavarna att vara delaktiga i barnets lärande och skolgång. Utgående från syftet har följande forskningsfrågor utformats:

1. Genom vilka former anser sig vårdnadshavarna vara delaktiga i barnets skolgång och lärande, i en skola som aktivt satsar på vårdnadshavarnas delaktighet?
2. Hur anser vårdnadshavarna att delaktigheten i barnets skolgång och lärande förändrats, efter att skolan börjat satsa på hemmets delaktighet?
3. Hur motiverar skolan vårdnadshavarna att vara delaktiga i barnets skolgång och lärande, enligt vårdnadshavarna?

Delaktighet kan omfattas av former där vårdnadshavarna är passiva eller mera delaktiga. I denna avhandling omfattar delaktighet även former som sker hemma, men som har en direkt betydelse för barnets lärande och skolgång. Sådana former är till

exempel stöd i läxläsningen, involvering i skoldagen genom dialog med barnet och andra stödåtgärder kopplade till barnets skolgång.

1.3 Avhandlingens disposition

Avhandlingen är indelad i sex olika kapitel. I kapitel ett inleds avhandlingen med en inledning, där val av tema och problemställning ställs fram. Dessutom framkommer syftet för avhandlingen och forskningsfrågorna för denna avhandling. I kapitel ett ges även en överblick över hur avhandlingen är disponerad.

I kapitel två definieras vad begreppet delaktighet innebär. I kapitlet presenteras olika kategorier av delaktighet, samt hur delaktighet kan kopplas till tanken om människans erkännande i grupper. I kapitlet framkommer också hur vårdnadshavare kan vara delaktiga i barnets skolgång och fostran.

I kapitel tre förklaras hur samarbetet mellan hem och skolan ser ut. Kapitlet inleds med en allmän översikt över samarbetet mellan hem och skola. Sedan följer ett underkapitel där styrdokumentens roll i samarbetet ser ut. Därefter redogörs samarbetet mellan hem och skola ur både hemmet och skolans synvinkel. Sedan följer information om Förbundet Hem och Skola i Finland r.f., samt deras viktigaste projekt som har betydelse för denna avhandling. Kapitlet avslutas med en kort sammanfattning över kapitel tre.

Kapitel fyra presenterar hur undersökningen genomförs och de forskningsmetoder som använts i denna avhandling. I början av kapitlet redogörs forskningsfrågorna och syftet med denna avhandling. Därefter följer en redogörelse över valet av forskningsansats för denna avhandling, som utgår från den fenomenografiska forskningsansatsen. Därefter följer en beskrivning av datainsamlingen har genomförts och hur urvalet av respondenter gått till. I kapitel 4.5 presenteras hur materialet har analyserats med hjälp av metoden meningskategorisering. Metodkapitlet avslutas med en redogörelse över hur tillförlighet, trovärdighet och etiska aspekter har tagits i beaktande när denna avhandling har genomförts.

I kapitel fem presenteras resultaten utgående från forskningsfrågorna som ställts upp för denna avhandling. I respektive underrubrik presenteras också kategorierna som framkommit i analysen av datamaterialet. I slutet av kapitlet finns en sammanfattning av de viktigaste resultaten. Därefter följer kapitel sex, som innehåller en diskussion om resultatet samt över valet av metoderna i denna avhandling. Slutligen finns förslag för fortsatt forskning inom temat om delaktighet i barnets lärande och skolgång.

I slutet av denna avhandling finns bilagorna som använts i denna undersökning. I bilagorna finns intervjuguiden, brevet till informanterna och blankett för att ge sitt medgivande för att delta i undersökningen.

2. Delaktighet

Begreppet delaktighet innehar en central position i denna avhandling. I detta kapitel kommer begreppet delaktighet att definieras. Dessutom kommer olika former av delaktighet som kan kopplas till barnets skolgång och fostran att lyftas fram.

2.1 Definition av delaktighet

Begreppet delaktighet (*engelska: participation*) är ett komplext begrepp som kan vara svårt att definiera. Speciellt svårt är det att dra en gräns med vad som omfattas av begreppet delaktighet. Det är svårt att dra en gräns där man endast är involverad i ett ärende och när man verkligen får vara delaktig i ärendet. Nigel Thomas (2007, s. 199) skriver att begreppet delaktighet kan referera till två olika saker. För det första kan delaktighet handla om att ta del av en aktivitet, som till exempel delta i utvecklingssamtal om elevens lärande. Begreppet delaktighet kan också handla om att människor mera specifikt deltar som en medpart i ett beslut eller en process.

Delaktighet kan också delas in i kategorierna social delaktighet och politisk delaktighet. Janson, Nordström och Thunstrom (2007, s. 4) definierar social delaktighet som: ”när individen, på basis av eget val, kan gå in i engagerad och av medaktörerna accepterad samhandling på en arena, vars tillgänglighet inte begränsas av fysiska och sociala barriärer”. Social delaktighet fokuserar till stor del på olika nätverk och relationer som individer bygger upp. Social delaktighet innebär också till exempel att barnet känner sig delaktig i familjegemenskapen eller skolgemenskapen. Social delaktighet innebär också att människan ska ha möjlighet att etablera relationer mellan andra människor. (Thomas, 2007, s. 206.) I skolvärlden innebär social delaktighet att vårdnadshavarna har möjlighet att skapa en relation till läraren och andra vårdnadshavare i skolgemenskapen.

Politisk delaktighet innebär i sin tur att man som individ har möjlighet att påverka och dela i en process eller ett beslut. Kännetecknande för delaktighet i politiska beslut är att människan har möjlighet att kunna ändra ett beslut eller en händelse. Åtminstone

borde åsikterna tas i beaktande vid beslutet, för att en individ ska anses vara politiskt delaktig. (Thomas 2007, s. 206.)

En del av forskningen om politisk delaktighet kretsar kring Arnsteins (1969) forskning om olika former att delaktighet. Arnstein formade fram en modell för olika former av delaktighet, som hon kallade för deltagarstegen. Stegen visar åtta olika modeller för hur delaktighet kan se ut. Arnstein delar in denna trappa i tre olika segment för typer av delaktighet. Det första segmentet är icke-delaktighet. I denna typ ingår former av delaktighet där meningen är att kunna manipulera eller avleda människor från att ta del av beslut. Det andra segmentet kallar Arnstein (1969, s. 217) för symboliskt deltagande (*tokenism* på engelska). I detta segment ingår till exempel information, konsultation och pacifiering. Arnstein (1969, s. 219–220) påpekar att i detta segment har folk möjlighet att påverka, men hur stor påverkansmöjlighet människan verkligen har, beror på de som tar beslutet. Väljer de att lyssna på åsikterna, har man större möjlighet att kunna vara delaktig i processen. Det översta segmentet i stegen omfattar partnerskap, delegerad makt och medborgarkontroll. I detta segment sker en aktiv delaktighet, där beslutsfattarna låter folket vara delaktiga redan vid beredningen av olika ärenden. (Arnstein, 1969, s. 221–224.) I skolan skulle detta betyda att vårdnadshavarna får vara med och forma hur verksamhetskulturen i skolan ser ut.

Sveriges kommuner och landsting (SKL) (2013, s. 18) har format om denna steg till en trappa som omfattar fem olika typer av delaktighet: 1) information, 2) konsultation, 3) dialog, 4) inflytande och 5) medbeslutande. Grundtanken är att ju högre upp på trappan man är, desto högre grad av delaktighet. Information är alltså den lägsta graden av delaktighet, medan medbeslutande är den högsta formen av delaktighet. SKL kallar denna modell för delaktighetstrappan.

Den lägsta nivån av delaktighet i SKL:s modell är 1) information. Detta innebär att man förser medborgaren med neutral information, som gör att mottagaren blir medveten om problemet eller händelsen. Det andra steget av delaktighet är 2) konsultation. Detta innebär att mottagargruppen får ge olika förslag eller respons på problemet eller händelsen. Denna form av delaktighet handlar också om att ta emot klagomål och behandla dem. Efter konsultation följer 3) dialog. I detta steg av delaktighet har mottagargruppen möjlighet att möta andra och föra en aktiv dialog om

problemet. Detta skulle innebära att till exempel lärare eller rektor möter vårdnadshavarna, för att aktivt föra en dialog om skolan eller undervisningen. Följande steg av delaktighet är 4) inflytande. I detta steg skulle hemmet ges möjlighet att vara delaktiga under en längre tid i en viss process. När man pratar om delaktighet är det oftast denna form som man strävar att uppnå. Den högsta formen är 5) medbeslutande, som innebär att man aktivt sitter med i organ som gör beslut om olika frågor. (Sveriges kommuner och landsting, 2013, s. 18–19.)

Erkännande och delaktighet hänger samman med varandra, eftersom delaktighet handlar om att få ett erkännande av andra. Enligt den tyske filosofen Axel Honneth hör det till människans mänskliga natur att få en bekräftelse med det man gör och för den man är som människa. Grundtanken i Honneths idéer är att människan måste få ett erkännande från andra människor för att skapa en positiv självbild hos sig. (Honneth, 2003, s. 105–106.) Michael Uljens (2014, s. 60) lyfter fram att det är viktigt att känna till detta i pedagogiska sammanhang, eftersom människans självbild formas efter omvärldens erkännande.

Honneth beskriver tre olika nivåer av erkännande i sin teori. Den första nivån av erkännande är behovet att få kärlek och omsorg av de som man står närmast. Detta är den viktigaste formen av erkännande, eftersom det utgör grunden för människans självbild. Den andra nivån av erkännande handlar om att man behandlas som alla andra och att man bemöts med respekt. Detta kan kopplas till det rättsliga erkännandet, som innebär att människovärdet är samma för varje människa och att människor respekterar varje unik individ. Den tredje formen av erkännande kan kopplas till det sociala. Här erhålls erkännande om en människas förmågor har värde för andra i en grupp. Oftast handlar detta om att en människas förmåga och tankar uppskattas i gruppen och bidrar till det gemensamma arbetet. Denna nivå av erkännande innebär också att människans prestationer accepteras och ses som värdefulla i ett gemensamt arbete. (Honneth, 2003, s. 106–107). Honneth betonar också att olika former av missaktning i denna typ av erkännande är förnedring och kränkning. Kränkning kan försvåra uppbyggandet av självuppskattningen och till och med skada denna på längre sikt. (Honneth, 2003, s. 108–109.)

Det är speciellt den tredje typen av Honneths tankar om erkännande som kan kopplas till hemmets delaktighet i skolan. Forskning visar att relationen mellan hemmet och skolan gynnas av att skolan försöker erkänna och värdera familjens delaktighet i elevens lärande. Dessutom är det viktigt att låta hemmet bli erkänd som en part i elevens lärande genom att ständigt lära känna familjen och hålla en kontinuerlig kontakt med dem, samt skapa ett klimat där man vågar säga sina åsikter och tankar. Att skapa antaganden att hemmet inte skulle vara intresserad av elevens skolgång, kan uppfattas som kränkande och kan innebära att vårdnadshavarna inte känner sig erkända av skolgemenskapen. Detta kan också enligt Honneths idéer leda till att självbilden hos vårdnadshavarna skadas. (Francis, Blue-Banning, Haines, Turnbull & Gross, 2016, s. 335.)

2.2 Delaktighet och/eller uppdelade ansvarsområden för barnets fostran och skolgång

Tidigare forskning visar att det råder en viss oenighet om vad egentligen delaktighet är, när det kommer till delaktighet i barnets skolgång. Termer som ”föräldradelaktighet”, ”föräldrasamverkan” och ”relationen mellan hemmet och skolan” är termer som används i forskningen när man refererar till delaktighet i barnets skolgång. (Bouakaz, 2007, s. 30.)

Theodorou (2008, s. 254–255) poängterar att det finns en skillnad mellan att hemmet är involverad i skolan eller att hemmet är delaktig i skolgången. Ibland används de båda termerna felaktigt som synonymer. Symeou (2009, s. 29) lyfter fram fyra olika steg för att gå från involvering till en större delaktighet i skolgången. Det första steget är att skapa en relation till vårdnadshavarna och hemmet, där lärarna ser mening med att upprätthålla en god kontakt till hemmen. I denna fas är vårdnadshavarna ännu väldigt passiva, och förlitar sig på lärarnas yrkeskompetens. Det andra steget handlar om att låta vårdnadshavarna bli medlemmar av skolgemenskapen. Här börjar lärarna söka råd av vårdnadshavarna för att kunna bedriva utvecklingsarbete i skolan. I detta skede börjar skolan uttrycka vårdnadshavarnas perspektiv i olika frågor. I det tredje

steget förväntas att vårdnadshavarna är aktiva och engagerade i skolgemenskapen. Skolan ser vårdnadshavarna som medhjälpare i lärandet. Det sista och högsta steget är ett partnerskap där vårdnadshavarna, skolan och politiker aktivt samarbetar i utvecklingsarbete och styrningsfrågor som gäller utbildningen.

Mycket av delaktigheten om barnets skolgång beror på vilken syn på fostran som vårdnadshavarna har. Epstein (1987, s. 121–122) hänvisar till tre olika perspektiv i relationen mellan hemmet och skolan:

1) Separata ansvarsområden för hemmet och skolan (*separate responsibilities of families and school*)

Skolan och hemmet är två separata ansvarsområden som är kopplade till varandra genom eleven. Samarbetet är som bäst när skolan och hemmet har separata mål och ansvarsområden för elevens fostran. Kommunikation mellan dessa partner sker främst vid problemsituationer, men annars ansvarar respektive partner för sitt eget ansvarsområde.

2) Delade ansvarsområden för hemmet och skolan (*shared responsibilities of families and school*)

Det delade ansvarsområdet betonar kommunikation och samarbete mellan vårdnadshavarna och skolan. Detta perspektiv betonar att hemmet och skolan har ett delat ansvar för barnets uppfostran och utbildning. Målet uppnår man bäst då vårdnadshavarna och lärarna jobbar tillsammans för barnets bästa.

3) Sekventiellt ansvarsområde för hemmet och skolan (*sequential responsibilities of families and school*)

Detta perspektiv innebär att hemmet ansvarar för barnets uppfostran, från det när barnet föds till att barnet börjar skolan. Detta perspektiv betonar att vårdnadshavarna har det första ansvaret för barnets lärande, där målet är att se till att barnet är mogen nog att börja skolan. När barnet börjar skolan tar professionella lärare över ansvaret för barnets fostran. När barnet sedan når vuxenålder, ansvarar individen över sin egen fostran.

De synsätten som Epstein (1987) forskat om har blivit det dominerande synsättet på fostran och vilken delaktighet hemmet bör ha i elevens skolgång. Det finns lärare idag som anser att utbildning och fostran bör hållas separat, där hemmet ansvarar för sin uppgift och skolan ansvarar för sin uppgift. Epstein själv förespråkar modellen med delade ansvarsområden, eftersom detta är det effektivaste sättet att genomföra uppfostran på ett effektivt och målmedvetet sätt för elevens bästa. (Siniharju, 2003, s. 6.) Också Glgu 2014 förespråkar modellen där hemmet och skolan samarbetar om elevens fostran. Glgu 2014 beskriver att den grundläggande utbildningens mål är att: ”varje skola som ger grundläggande utbildning har som uppdrag att undervisa och fostra. Detta innebär att varje elevs lärande, utveckling och välbefinnande ska stödjas i samarbete med hemmen” (Utbildningsstyrelsen, 2014, s. 18). Målet med fostran är enligt Glgu 2014 alltså, att skolan i samarbete med hemmet ska ansvara för elevernas fostran och lärandet.

Siniharju (2003, s. 6) har använt Epsteins (1987) modell som utgångspunkt och skapat en modell som bättre motsvarar det finländska skolsystemet. I Siniharjus (2003) modell finns endast två olika ansvarsområden. I den första synen ses skolan och hemmet som separata aktörer i fostran, där var och en ansvarar för sitt eget ansvarsområde. Kommunikationen som sker mellan hemmet och skolan är främst utbytet av information, på till exempel föräldramöten. De andra synen på fostran är att det råder ett gemensamt ansvar för fostran, vilket innebär att skolan och hemmet delar på ansvaret över elevens fostran genom växelverkan. Denna syn på fostran betonar skolan i sin verksamhet vårdnadshavarnas engagemang i elevens lärande på ett mångsidigt sätt. Hur samarbetet ser ut beror på eleven, hemmet samt läraren och deras syn på fostran. Samarbetet påverkas också starkt av andra orsaker, som till exempel vårdnadshavarnas tidigare erfarenheter av skolan, skolans verksamhetsplan och skolans historia. För att samarbetet ska fungera kräver det att både hemmet och skolan uppskattar relationen och aktivt arbetar för att relationen ska fungera. (Siniharju, 2003, s. 43.)

2.3 Sammanfattning

Att definiera delaktighet kan alltså vara problematiskt, eftersom delaktighet är ett komplext begrepp som kan omfatta flera olika saker. Den här avhandlingen utgår från Nigel Thomas (2007, s. 199–200) definition på delaktighet. Delaktighet kan handla om att ta del av en verksamhet eller information, och samtidigt känna sig som en del av gemenskapen. Inom utbildningen menar man ofta föräldramöten och informationsutbytet mellan hemmet och skolan, när man hänvisar till den sociala delaktigheten. Enligt Thomas (2007, s. 206) innebär den sociala delaktigheten att människor ska ha möjligheten att etablera relationer och nätverk med andra. Där här innebär att skolorna borde erbjuda vårdnadshavarna en möjlighet att ska en relation till läraren, men också erbjudas möjligheten att etablera relationer till de andra vårdnadshavarna. Därför måste skolorna också kunna erbjuda möjligheter för att kunna etablera den här kontakten, genom flera olika evenemang. Enligt Thomas (2007, s. 207) kan man inte heller se vårdnadshavarna som en grupp som uttrycker gemensamt intresse, eftersom det finns flera olika värderingar och åsikter inom denna grupp. Därför bör också vårdnadshavarna få vara med och forma ramarna för dessa evenemang.

Delaktighet kan också handla om att man är involverad i en politisk process eller medbeslutare i ett beslut som påverkar verksamheten på något sätt. Då hänvisar man oftast till politisk delaktighet. (Thomas, 2007, s. 199.) Arnstein (1969, s. 217) anser att delaktighet ibland kan bli endast ett symboliskt deltagande. Symboliskt deltagande kännetecknas oftast av information och konsultation, utan att den andra paterns åsikter verkligen tas i beaktande. Enligt Arnstein (1969) kan partnerskap eller delegerad makt öka delaktigheten. Detta eftersom det sker en aktiv delaktighet, där den andra partnern har möjlighet att aktivt vara med i beredningen av olika processer och beslut. För skolornas del skulle detta innebära att vårdnadshavarna får en aktivare roll. Vårdnadshavarna borde bjudas in i arbetet med att forma skolans verksamhetskultur, och dessutom få vara med och lägga ramarna för verksamhetskulturen. I praktiken betyder detta att skolan tillsammans med vårdnadshavarna skapar gränser och möjligheter för partnerskapet mellan hemmet och skolan.

Delaktigheten i barnets skolgång kan bero på vilken syn på fostran som vårdnadshavarna och skolan har. Epstein (1987, s. 121–122) betonar att traditionellt kan det finnas tre olika förhållningssätt på fostran med skolan och hemmet som deltagare. I det första förhållningssättet har skolan och hemmet separata ansvarsområden. Samarbetet mellan hemmet och skolan förlöper som bäst när var och en av parterna sköter sitt eget ansvarsområde. Skolan sköter om fostran som kan kopplas till undervisning och läroplan, medan hemmet sköter om den mera allmänna fostran. Kommunikationen mellan hemmet och skolan sker inte kontinuerligt, utan främst vid problemsituationer. I det andra förhållningssättet ser man att eleverna fostras av både skolan och hemmet. Fostran sker genom att hemmet och skolan samarbetar, för att åstadkomma det som är bäst för den enskilde eleven. Läroplanen i Finland betonar att fostran är en gemensam uppgift, där vårdnadshavarna har det primära ansvaret. I Glgu 2014 står det att ”vårdnadshavarna har det primära ansvaret för fostran” och att ”skolan ska stöda hemmets fostrande uppgift och svara för elevens undervisning och fostran i skolan” (Utbildningsstyrelsen, 2014, s. 36). Det tredje förhållningssättet för fostran, ser fostran som ett sekventiellt ansvarsområde för hemmet och skolan. Det innebär att hemmet ansvarar för barnets uppfostran från när barnet föds till att barnet börjar skolan. När barnet sedan börjar skolan, tar skolan över fostran av eleven. När eleven sedan avslutar skolgången, är barnet moget nog att fostra sig själv.

Delaktighet kräver att samtliga parter är aktiva. Både skolan och vårdnadshavarna ska uppskatta samarbetet, för att samarbetet ska kunna stödja eleven i hans skolgång. Lärare bör se till att förmedla en positiv bild av skolan till vårdnadshavare, eftersom det finns vårdnadshavare som har en dålig bild av sin skolgång på grund av tidigare erfarenheter av skolan. (Siniharju, 2003.) Därför bör lärarna i skolan undvika att göra antaganden, där man tror att vårdnadshavarna inte skulle vara intresserad av elevens skolgång. Detta eftersom vårdnadshavarna kan uppfatta dessa antaganden som kränkande, och leda till att vårdnadshavarna inte känner sig som en del av den sociala gemenskapen som samarbetet mellan hemmet och skolan strävar efter. Det här kräver också att lärarna undviker att skapa förväntningar, som bidrar till att läraren skapar sig en inre bild av hur en ”god vårdnadshavare” ser ut. (Francis, Blue-Banning, Haines, Turnbull & Gross, 2016, s. 335.)

3. Samarbetet mellan hemmet och skolan

Detta kapitel inleds att förklara vad som avses med samarbetet mellan hemmet och skolan. Därefter kommer samarbetet att presenteras ur flera olika synvinklar. Samarbetet mellan hemmet och skolan presenteras ur styrdokumentens, skolans, och vårdnadshavarnas synvinklar. Därefter presenteras Förbundet Hem och Skola i Finland, samt de projekt som förbundet driver som är relevanta för denna avhandling.

3.1 Vad innebär samarbete mellan hemmet och skolan?

Samarbetet mellan hemmet och skola sker tillsammans med vårdnadshavaren, eleven och läraren. Metso (2004, s. 13) konstaterar att hemmet och skolan har en gemensam uppgift, som är att fostra eleven till en ansvarsfull vuxen och en medlem av samhället. Metso (2004, s. 117) konstaterar också att man är medveten om att det bör finnas ett samarbete mellan hemmet och skolan, men att mål och innehåll i detta samarbete ibland kan bli oklara eller bristfälliga. Samarbetet mellan hemmet och skola kan beskrivas med olika termer. I Sverige används främst termerna föräldrasamverkan och föräldrasamarbete i läroplaner och styrdokument, för att beskriva samarbetet mellan hemmet och skolan. I takt med att hemmets betydelse blivit viktigare har termen föräldrasamverkan kritiserats. Därför pågår en debatt i skolan om att byta ut termen föräldrasamverkan till en bättre beskrivande term, som kan kopplas mer till delaktighet. (Bouakaz, 2007, s. 30–32.) Läroplanerna i Finland använder begreppet ”samarbete mellan hem och skola” och ”kodin ja koulun yhteistyö” på finska (Utbildningsstyrelsen, 2014, s. 36; Opetushallitus, 2014, s. 35). I engelskan används främst termen ”parental involvement” för samarbetet mellan hemmet och skolan, men också ”home-school relationships” eller ”home-school collaboration” används i engelskspråkig forskning (Bouakaz, 2007, s. 30).

Lahdes (1986) beskriver samarbetet mellan hemmet och skolan som kontinuerligt och mångsidigt utbyte av information, åsikter och synsätt mellan hemmet och personalen i skolan. Målet är att fostra eleven och uppmärksamma elevens behov i skolan. Metso (2004, s. 117) lyfter fram att samarbete mellan hemmet och skolan har för många

vårdnadshavare blivit all form av kommunikation mellan hemmet och skolan. Det gör att det kan bli en fras som använd i olika sammanhang, men där målet och formerna för samarbetet kan kännas oklar för vårdnadshavare. Det i sin tur kan leda till att vissa vårdnadshavare har svårt att veta vad de ska förvänta sig av samarbetet. Metso (2004, s. 118) lyfter också fram att för många vårdshavare kan samarbetet mellan hemmet och skolan bli synonymt med föräldramöten eller information som kommer från skolan, eftersom det är en vanlig kontakt mellan hemmet och skolan. Metso anser att dessa former kan beskrivas som upprätthållande av kontakt, istället för samarbete eller delaktighet mellan hemmet och skolan. För att man skall kunna beskriva det som ett samarbete eller delaktighet, krävs en större ömsesidig kontakt och dialog mellan hemmet och skolan. Jyrhämä, Hellström, Kansanen och Uusikylä (2016, s. 101) anser att ett gott samarbete mellan hem och skola ska stödja barnets fostran och skolgång. Skolan ska berätta för vårdnadshavarna vilka möjligheter skolan kan erbjuda när det gäller kontakten mellan hemmet och skolan, och samtidigt också lyfta fram vilka eventuella gränser som existerar när det gäller vårdnadshavarnas förväntningar på samarbetet. En lärare kan inte göra allt, eftersom det är till exempel elevvården som ska kopplas in när det gäller frågor om barnets välmående och hälsa. Jyrhämä, Hellström, Kansanen och Uusikylä (2016) lyfter fram att samarbetet ska vara mångsidigt och gynna bägge vårdnadshavare, även den manliga vårdnadshavaren. Det betyder att skolan ska göra samarbetet mellan hemmet och skolan så gynnsamt för båda vårdnadshavarna som det bara är möjligt.

Samarbetet mellan hemmet och skolan kan delas in flera olika former. Barbara Cervone och Kathleen O'Leary (1982, s. 48–49) har skapat en modell som beskriver samarbetet mellan skolan där vårdnadshavarna kan ses som passiva deltagare eller som aktiva deltagare. Cervone och O'Leary delar in vårdnadshavarnas deltagande i fyra olika kategorier: informationsutbyte, deltagande i evenemang, utbildning och guidning för vårdnadshavare samt deltagande i utbildningen. Deltagande i utbildningen är alltså den kategori där vårdnadshavarna är som mest aktiva, medan informationsutbyte är den kategori där vårdnadshavare är mest passiva. Kommunikation via Wilma eller veckobrev är former inom samarbetet där vårdnadshavare är mest passiva. Cervone och O'Leary (1982) lyfter fram att det inom grupperna finns aktiviteter där vårdnadshavarna är passiva eller mera aktiva. Modellen kan både avläsas vertikal och horisontellt, när det gäller att se vårdnadshavarna som passiva eller aktiva deltagare.

Glgu 2014 lyfter fram vårdnadshavarna som aktiva deltagare i skolgemenskapen. Glgu 2014 betonar bland annat att vårdnadshavarna ska ges möjlighet att kunna påverka och delaktiga vid planeringen och genomförandet av skolans verksamhet. Vårdnadshavarna ska även ges möjlighet att tillsammans med skolan diskutera värdefrågor, som kan kopplas till värdegrunden för den grundläggande utbildningen. (Utbildningsstyrelsen, 2014, s. 37.) Utbildningsanordnarna ska även i den lokala läroplanen precisera vad vårdnadshavare får för information om elevens framsteg, och hur bedömningsrespons ska ges så att också vårdnadshavarna kan ta del av bedömningen. (Utbildningsstyrelsen, 2014, s. 61.)

Problem i samarbetet mellan hemmet och skolan kan också uppkomma. Metso (2004, s. 32–33) poängterar att relationen mellan hemmet och skolan är en så kallad maktrelation. Lärare i Finland är uppskattade i samhället på grund av sin långa utbildning, vilket innebär att hemmet också ser lärare som professionella och sakkunniga. Det här kan leda till att hemmet inte vågar ifrågasätta skolan och arbetet som pågår inom skolan. Lärare kan uppleva att kontakten mellan hemmet och skolan ökar arbetsbelastningen i arbetet, vilket kan leda till att det uppstår en konflikt mellan hemmet och skolan. Metso påpekar dock att man inte kan utesluta vårdnadshavarna på grund av dessa problem, utan det bästa vore att uppmuntra och engagera vårdnadshavarna att vara delaktiga i skolarbetet för att vårdnadshavarna ska förstå lärarens roll och få en insyn över hur lärarens arbetsbild ser ut.

3.2 Samarbetet enligt styrdokument

Samarbetet mellan hemmet och skolan definieras kort i lagen om den grundläggande utbildningen i Finland. I lagen om grundläggande utbildning (628/1998) paragraf tre står det att: ”utbildningen skall genomföras i samarbete med hemmen”. I Glgu 2014 vidareutvecklas skrivelsen i lagen eftersom: ”genom samarbetet stöds undervisningen och fostran så att varje elev får undervisning, handledning och stöd enligt sin utvecklingsnivå och sina behov. Samarbetet främjar elevernas sunda växande och utveckling” (Utbildningsstyrelsen, 2014, s 36). Under 1990-talet har hemmet fått en allt starkare roll i de utbildningspolitiska styrdokumenterna i Finland. Dessutom har

hemmets delaktighet förändrats, i och med den senaste revideringen av lagen om grundläggande utbildning i slutet av 1990-talet. Då fick hemmet en starkare roll i bedömningen. Traditionellt sett har vårdnadshavarnas roll varit ganska passiv, men i och med att vårdnadshavarnas delaktighet förstärkts i styrdokumentet har intresset för delaktighet vuxit hos vårdnadshavarna i Finland på 2000-talet. (Launonen, Pohjola & Holma, 2004, s. 93–94.)

Enligt Glgu 2014 är det utbildningsanordnaren som ska skapa förutsättningar för ett fungerande samarbete mellan hemmet och skolan. Utgångspunkterna är att samarbete ska basera sig på förtroende, jämlikhet och ömsesidig respekt från både hemmet och skolan. (Utbildningsstyrelsen, 2014, s. 36.) Enligt Launonen, Pohjola och Holma (2004, s. 95) innebär detta att det är skolan som måste ta initiativet att upprätthålla en god kontakt, och samtidigt också skapa rum för att vårdnadshavarna ska få vara delaktiga i det dagliga skolarbetet. I den lokala läroplanen måste sedan utbildningsanordnaren precisera vilka de centrala målen är för samarbetet mellan hemmet och skolan och hur man ordnar samarbetet mellan hemmet och skolan (Utbildningsstyrelsen, 2014, s. 45). Utbildningsanordnaren ansvarar för skapandet och förverkligande av den lokala läroplanen. I Finland är oftast utbildningsanordnaren en kommun eller en samkommun. Den lokala läroplanen måste följa grunderna för läroplanen och även innehålla de frågor som krävs av den lokala läroplanen. (Utbildningsstyrelsen & Suomen Vanhempainliitto, 2007.)

I den lokala läroplanen från Korsholms kommun (2018, s. 21) beskriver man att vårdnadshavarna har det primära ansvaret för barnets fostran, samt att skolan stöder hemmet och fostrar barnet som en medlem av skolsamfundet. Lokala läroplanen i Korsholm lyfter fram vårdnadshavarens delaktighet i undervisningen genom att poängtera att: ”det är viktigt att vårdnadshavarna har möjlighet att vara delaktiga i att ställa mål för, planera och utvärdera skolans fostrande arbete tillsammans med lärarna och eleverna” (Korsholms kommun, 2018, s. 21). Dessutom lyfts det fram att: ”vårdnadshavarna ges möjlighet att tillsammans med lärare och elever utvärdera och delta i utvecklingen av skolan (Korsholms kommun, 2018, s. 21).

I förordningen om den grundläggande utbildningen (1998/852) lyfter paragraf 13 fram att: ”eleven och hans vårdnadshavare har rätt att få uppgifter om bedömningsgrunderna

och hur de har tillämpats på bedömningen av eleven”. Detta innebär enligt Siniharju (2003, s. 24) att bedömningen blir ett samarbete mellan hemmet, skolan och eleven. Förordningen innebär att hemmet kan begära att skolan sammankallar till ett möte om bedömning, där skolan informerar på vilka grunder som eleven fått just det vitsordet. Enligt förordningen skall det i den lokala läroplanen också finnas tydliga direktiv för när hemmet får kontinuerliga rapporter om elevens framsteg i undervisningen (oftast i form av en summativ bedömning). I Glgu 2014 preciseras detta stycket. I grunderna för läroplanen står det att:

Samarbetet med hemmen är en del av en god bedömningskultur. Med vårdnadshavarna ska man diskutera om målen för skolarbetet och skolans bedömningspraxis. Både eleven själv och vårdnadshavaren ska tillräckligt ofta få information om hur studierna framskrider och om elevens arbete och uppförande. Eleven och vårdnadshavaren har rätt att få information om bedömningsgrunderna och hur de tillämpats vid bedömningen av elevens lärande (Utbildningsstyrelsen, 2014, s. 48).

Detta innebär att skolan kontinuerligt måste informera både eleven och vårdnadshavarna om hur elevens studier framskrider. Dessutom har hemmet alltid rätt att få uppgifter på vilka grunder som bedömningen baserar sig på. Detta gäller både läsårsbetyg, men också andra former av bedömning som till exempel formativ bedömning. (Siniharju, 2003, s. 22.)

3.3 Samarbetet ur olika synvinklar

Epstein (2010a, s. 81–82) lyfter fram att målet för ett fungerande samarbete mellan hemmet och skolan kan vara att utveckla läromiljön, få information om barnets lärande eller att bidra med pedagogiskt kunnande från skolans synvinkel. Det viktigaste är dock att stödja eleven skolgång och lärande. I relationen mellan hemmet och skolan ska eleven sättas i centrum för samarbetet. Samarbetet mellan hemmet och skolan ska därför engagera, motivera och hjälpa eleven i skolgången. Grundtanken är att om eleven känner sig sedd och hörd från både skolans och hemmets sida, har eleven en större motivation att göra det bästa för att lära sig. (Epstein, 2010a, s. 82.) I detta stycke kommer därför samarbetet mellan hemmet och skolan att synliggöras från olika

perspektiv, för att ge en bred bild över vad egentligen detta samarbete innebär för eleven och skolan del.

3.3.1 Samarbetet ur skolans och lärarnas synvinkel

Enligt Gigu 2014 är det skolan som ska vara den part som bär det primära ansvaret för att upprätthålla relationen mellan hemmet och skolan. För att detta skall fungera måste skolan ta i beaktande mångfalden bland familjerna, vilket kräver en aktiv och personlig kontakt från skolans sida till familjerna. (Utbildningsstyrelsen, 2014, s. 36.) Launonen, Pohjola och Holma (2004, s. 109) lyfter fram att det är viktigt att bygga tydliga strukturer och regler för kontakten mellan hemmet och skolan inom skolan. Om tydliga strukturer inte existerar, finns det en risk för att samarbetet mellan hemmet och skolan blir individualiserad. Det innebär att relationen är väldigt beroende av den enskilde läraren, vilket kan leda till att samarbetet varierar stort inom den enskilda skolan. Därför bör man etablera tydliga strukturer för samarbetet mellan hemmet och skolan inom lärarkollegiet, och inte endast i den enskilda klassen. Launonen, Pohjola och Holma lyfter fram att vårdnadshavarna också måste få delta i byggandet av strukturer för samarbete, eftersom vårdnadshavarna direkt påverkas av strukturen. Ett exempel är så kallade föräldraråd, som är ett samsarbetsorgan med rektor, lärare och vårdnadshavare. Dessa föräldraråd träffas regelbundet och utvecklar samarbetet mellan hemmet och skolan, så att de omfattar hela skolan som helhet och inte bara enskilda klasser.

Epstein (2010b, s. 4) lyfter också fram att lärare ibland förväntar sig att vårdnadshavarna automatiskt engagerar sig i skolans verksamhet och elevens lärande. Om de engagerar sig snabbt och skapar en god relation till skolan ses de som ”goda vårdnadshavare”, medan ”dåliga vårdnadshavare” blir de som har svårigheter att skapa en god relation till läraren och skolan. En vanlig uppfattning bland lärare kan vara att man berättar vad skolan förväntar sig av samarbetet mellan hemmet och skolan, och förväntar sig samtidigt att vårdnadshavarna agerar sig därefter. Detta kan vara problematiskt, eftersom till exempel Jukka Vuorinen (2000, s. 10) påpekar att vårdnadshavarna kan ha en bild av skolan som motsvarar bilden som vårdnadshavarna

hade under sin egen skolgångstid. Eftersom utvecklingen skett snabbt kan många vårdnadshavare ha en fel bild av hur samarbetet mellan hemmet och skolan ser ut i dagens skola. Vårdnadshavare kan också ha svårt att placera sig i skolgemenskapen och undviker därför att ta initiativ till en större delaktighet i skolans verksamhet. Skolan behöver alltså känna till att vårdnadshavarna kan ha en delvis föråldrad eller förvrängd uppfattning av skolans arbetsformer och skolans funktion ur ett samhällsperspektiv.

Metso (2004, s. 79–82) har undersökt hur lärarna beskriva en god vårdnadshavare. Ur lärarnas synvinkel lyftes fram att en god vårdnadshavare är intresserad av barnet skolgång, tar ansvar över elevens skolgång samt är villig att samarbeta tillsammans med skolan för att stödja eleven i skolgången. Dessutom önskade lärarna att vårdnadshavarna var villiga att delta i evenemangen som skolorna ordnade. Lärarna uppskattade också att vårdnadshavarna tog eget initiativ i kontakten mellan hemmet och skolan, så att det inte hela tiden är läraren som har den primära kontakten med hemmet. För lärarna var det också viktigt att vårdnadshavarna vid konfliktsituationer tog i beaktande läraren synpunkter och åsikter. Lärarna föredrog en lämplig delaktighet i skolan från vårdnadshavarnas sida, eftersom många lärare inte ville att vårdnadshavarna skulle styra skolarbetet eller lärarens arbete. Lärarna föredrog också att det fanns en tydlig gräns mellan vad som är hem och vad som är skola.

Enligt Joyce L. Epstein (2010b, s. 377) finns det fem olika punkter som karakteriserar en bra relation mellan hemmet och skolan. Den första punkten är att relationen är respektfull, vilket innebär att både skolan och vårdnadshavarna respekterar varandras styrkor, förväntningar och särskilda egenskaper som finns hos familjerna och eleverna. Den andra punkten lyfter fram att relationen mellan hemmet och skolan ska vara inkluderande. Detta innebär att alla familjer, oberoende av till exempel socioekonomisk status, behandlas lika av skolan. Alla familjer ses som värdefulla för ett fungerande samarbete mellan hemmet och skolan. Den tredje punkten handlar om flexibilitet i relationen. Enligt Epstein innebär detta att relationen anpassas efter tid, situation och plats. Här måste skolan ha en bra kontakt med hemmet och eleven, för att kunna vara flexibel i relationen. Den fjärde punkten handlar om att relationen är demokratisk. Detta innebär att elever, familjer och skolpersonal behandlas som jämlika parter. Relationen ska också vara öppen för alla parter, där all information

delges parterna. Den sista punkten är att relationen är systematisk, vilket innebär att relationen ska informera vårdnadshavarna och eleven hur elevens lärande framskrider under hela studietiden. Risken är ibland att relationen är intensiv i början av studierna, och ebbar ut ju längre i studierna som eleven framskrider. Enligt Metso (2004, s. 112–113) är risken att relationen mellan hemmet och skolan försvagas då eleven kommer till de högre årskurserna. Vårdnadshavare har den åsikten att de känner till skolans verksamhet i mindre grad, än vad de gjorde under den tiden då eleven gick i de lägre årskurserna. Det gör att vårdnadshavare har svårt att bilda sig en uppfattning av skolans verksamhet, vilket gör att tröskeln att ta kontakt med skolan blir högre ur vårdnadshavarnas synvinkel. Vissa vårdnadshavare ansåg dock att det är naturligt att ansvaret över skolgången flyttas över från vårdnadshavarna till eleven, när eleven blir äldre. Enligt Metso (2004, s. 113) kan detta vara problematiskt, eftersom förflyttandet till högre årskurser kan vara en period i livet då eleven behöver stöd från både skolan och vårdnadshavarna. Lagen om grundläggande utbildning (628/199) gör ingen skillnad mellan högstadiet och lågstadiet, utan gäller som helhet genom hela den grundläggande utbildningen. Detta innebär att utbildningen ska genomföras i samarbetet med hemmet även i åk 7–9, enligt de gällande styrdokumentet.

Forskning (Aspfors, Bendtsen & Hansén, 2017, s. 332; Pyhältö, Pietarinen & Salmela-Aro, 2011) visar att läraryrket är ett väldigt komplext yrke, där det är svårt att dra en gräns mellan vad som är arbetstid och vad som är fritid. Aspfors, Bendtsen och Hansén (2017, s. 332–333) kallar detta fenomen för obeständighet, som kännetecknar läraryrket. Obeständigheten i läraryrket innebär att lärarens yrkesroll blir lätt knuten till personligheten, trots att många lärare försöker hålla en distans mellan personlighet och yrkesroll. Metsos (2004, s. 120–121) forskning visar också att det råder stora skillnader i lärarnas gränsdragning mellan privatliv och yrkesliv. En del lärare ger ut sina privata telefonnumror till vårdnadshavarna, medan andra lärare absolut inte skulle sitt privata telefonnummer till någon vårdnadshavare. Vissa lärare som hade gett sina privata telefonnummer ansåg att det ibland kunde bli för mycket kontakt från vårdnadshavarna, speciellt under kvällstid. Pyhältö, Pietarinen och Salmela-Aros (2011, s. 1105–1106) forskning visar att relationen mellan hemmet och skolan är en orsak till varför lärare blir utbrända. Lärarna som deltog i undersökningen lyfte fram att brister i samarbetet, som till exempel konflikter med vårdnadshavare, ledde så småningom till utbrändhet.

Också nyutexaminerade lärare kan uppleva kontakten mellan hemmet och skolan som skrämmande. Den första tiden i läraryrket, som kallas för induktionsfasen, upplevs ofta som väldigt ensam. Nyutexaminerade stöter på uppgifter som hör till läraryrket utöver undervisningen, som inte fördjupas tillräckligt mycket i lärarutbildningen. Kontakten mellan hemmet och skolan kan vara en uppgift som många nyutexaminerade lärare ser som nödvändig, men som kan vara tungt på grund av avsaknaden av tidigare erfarenheter. Detta eftersom kontakten mellan hemmet och skolan inte är möjlig att behandla i tillräckligt hög grad vid undervisningspraktiken på övningsskolorna. (Jokinen, Markkanen, Teerikorpi, Heikkinen & Tynjälä, 2012, s. 28–29.)

En lösning för att motverka detta stressmoment i lärarens induktionsfas är ett mentorskap i grupper med nya och äldre lärare, som kallas för gruppmentorskap. På finska kallas dessa grupper för ”vertaisryhmämentorointi”, där förkortningen verme även börjat användas i finlandssvenska skolor. På engelska kallas denna form av mentorskap för ”peer-group mentoring”. Gruppmentorskap är en mentorsgrupp som består av nya lärare och mera erfarna lärare, där deltagarna delar med sig av sina erfarenheter och kunskaper i mindre grupper. Tanken är också att nätverket för gruppmentorskap ska samarbeta med lärarutbildningarna för att minska på klyftan mellan lärarutbildningen och arbetslivet, och samtidigt skapa ett kontinuerligt lärande även efter lärarutbildningen. (Jokinen, Markkanen, Teerikorpi, Heikkinen & Tynjälä, 2012, s. 42–43.) Forskning visar att majoriteten av deltagarna i gruppmentorskapsgrupperna upplever att deltagandet stärkt deras yrkesidentitet och att fått möjligheten att utveckla yrkesidentiteten utgående från andras erfarenheter. Majoriteten insåg att de inte är ensamma om problem som kan uppstå i läraryrket, och ansåg att det därför var lärorikt att få ta del av andras erfarenheter av dylika problem. (Aspfors m.fl., 2012, s. 279–280.)

Ibland uppkommer det även konflikter i samarbetet mellan hemmet och skolan. Epstein (2010, s. 349) kallar dessa utmaningar för barriärer som förhindrar delaktighet i elevens skolgång. Lärare kan uppleva att det finns brister i samarbetet, och vissa lärare uppger även att de blivit förolämpade och trakasserade av vårdnadshavare (Aspfors, 2012, s. 80). Även Siniharju (2003, s. 108) lyfter fram att negativ eller passiv attityd mot läraren, är något som lärarna anser att förhindrar ett fungerande samarbete.

Tidsbrist är också något som framkommer som ett problem i samarbetet. Lärarna anser att en stor del av deras arbetsdag är fylld med undervisning och planering, och att det ibland kan bli svårt att boka in ett extra föräldramöte som exempel. (Bouakaz, 2007, s. 146–147.) Lärarna lyfter upp problem med lönefrågan och tid. Många lärare anser att de inte får tillräckligt betalt för att arbeta med samarbetet mellan hemmet och skolan. Utöver undervisningsskyldigheten på 24 timmar i veckan för en klasslärare, går en stor del av arbetsdagen åt planering, möten och dokumentation. Därför ansåg många lärare att lönefrågan är viktig när man planerar hur intensivt samarbetet mellan hemmet och skolan ska vara. (Siniharju, 2003, s. 107.)

Även familjeförhållanden kan vara en barriär för samarbetet mellan hemmet och skolan. Kulturella skillnader kan innebära ett problem för relationen mellan hemmet och skolan. Lärare lyfter upp att de har svårt att veta vilka förväntningar som familjer från andra kulturella bakgrunder kan ha på skolan. Familjerna kan ha olika syn på vilka rättigheter och skyldigheter varje parter i samarbetet har, vilket kan försvåra samarbetet mellan läraren och vårdnadshavaren. Lärarna lyfter fram att till exempel synen på demokrati kan variera mellan kulturer, vilket leder till att elevens rättigheter och skyldigheter kan uppfattas på olika sätt kulturellt. Även språket kan vara en barriär för ett fungerande samarbete mellan hemmet och skolan. Lärarna kände frustration över att hålla ett föräldramöte med vårdnadshavare från olika kulturer, eftersom de visste att den språkliga kommunikationen var stor. Lärare lyfter fram trots detta att det är viktigt att upprätthålla ett fungerande samarbete, trots de språkliga barriärerna. Forskning visar att skolor till exempel ordnat föräldramöten på engelska, eftersom engelska är ett världsspråk som undervisas i stora delar av världen. Några skolor har också använt tolkar vid möten med vårdnadshavare med annan språklig bakgrund. (Bouakaz, 2007, s. 141–148.)

3.3.2 Samarbetet ur hemmets synvinkel

När man forskat om samarbetet ur hemmets synvinkel, har det visat sig att könet hos vårdnadshavaren har en betydelse när det gäller samarbetet mellan hemmet och skolan. När det gäller skolgången har det oftast blivit mamman (eller kvinnlig vårdnadshavare)

som får ta hand om kontakten mellan hemmet och skolan. Pappor kan också vara med i samarbetet, men har ofta då en väldigt passiv roll. Metso har undersökt skolor i Finland och konstaterat att mammor är de som deltar i föräldramöten i över 60 % av fallen. (Metso, 2004, s. 133.) I Föräldrabarometern som gjordes under 2018 framkommer att 74 % av deltagarna ansåg att mamman har den primära kontakten till skolan, medan 21 % svarade att bägge vårdnadshavare har lika mycket kontakt. Endast 4 % ansåg att pappan hade hand om kontakten med skolan i första hand. I undersökningen svarade 14 % att de kom från en familj med en vårdnadshavare, medan 84 % svarade att de kom från en familj med två vårdnadshavare. (Mertaniemi, 2018.) Trots detta ser lärarna samarbetet mellan hemmet och skolan ur ett könsneutralt perspektiv, vilket innebär att lärarna inte har en större skillnad om det är mamman eller pappan som deltar i kontakten mellan hemmet och skolan. Trots detta har de flesta lärare i Finland också noterat att mamman oftast är den, som har den mest aktiva rollen i kontakten mellan hemmet och skolan. (Metso, 2004, s 135–136.)

Tidigare forskning (Salmi & Kestilä, 2019; Ankrum, 2016) visar att vårdnadshavarnas socioekonomiska status också har betydelse för hemmets delaktighet i barnets lärande. Forskningen visar att vårdnadshavare med mindre inkomster har mindre koll över hur barnens skolgång förlöper, än de som upplever sig ha det bra rent ekonomiskt. (Salmi & Kestilä, 2019, s. 25.) Forskningen visar också att vårdnadshavarnas socioekonomiska status har betydelse för elevens inläring i skolan. (Ankrum, 2016.) Det nationella centret för utbildningsutvärdering i Finland har utvärderat den grundläggande utbildningen i Finland och gjort samma iakttagelser. Centret lyfter fram i rapporten att vårdnadshavarnas utbildningsbakgrund påverkar vilket stöd barnet får hemifrån av vårdnadshavarna. Dessutom påverkas också elevernas attityd för den grundläggande utbildningen. Det här skapar skillnader mellan eleverna i deras prestationer i till exempel matematik samt modersmål och litteratur, vilket innebär att ojämlikheten bland eleverna ökar. (Nationella centret för utbildningsutvärdering, 2019.) Ankrum (2016, s. 170) lyfter fram att trots detta är det viktigt för skolan att kämpa för att upprätthålla ett fungerande samarbete mellan hemmet och skolan. Ankrum forskning visade att en stor majoritet av vårdnadshavarna ville delta i barnets skolgång, oberoende av vilken socioekonomisk bakgrund som familjerna kom ifrån. Ankrum påpekar att skolan måste tänka utanför de traditionella ramarna, för att få med alla vårdnadshavare i samarbetet mellan hemmet och skolan.

Bland annat Tokac och Kocayörük (2012) har forskat om vilken betydelse det har för elevens inlärningsresultat, om kontakten mellan hemmet och skolan är fungerande. Deras forskning visar att om vårdnadshavarna var delaktiga i barnets lärande och hade god kontakt med skolan, så förbättrades resultaten i bland annat matematik. Resultaten visade att det endast fanns en liten signifikant skillnad i inlärningsresultaten, om vårdnadshavarna endast hade deltagit i föräldramöten eller dylikt informationsutbyte. Största skillnaden i inlärningsresultaten uppkom då vårdnadshavarna hade deltagit i föräldramöten och aktivt stödde eleven där hemma, genom att till exempel hjälpa till vid läxläsningen i matematik. Därför rekommenderar forskarna att skolorna gör upp ett program där vårdnadshavare känner sig välkomna och respekterade i skolgemenskapen, för att vårdnadshavarna också kan fungera som ett stöd för sitt barn i dess inläring.

Sormunen, Tossavainen och Turunen (2011) har undersökt hur samarbetet mellan hemmet och skolan ser ut bland vårdnadshavare i årskurs 4. Deras undersökning visade att de flesta av vårdnadshavare är nöjda med samarbetet mellan hemmet och skolan. En stor majoritet (82,1 %) av vårdnadshavarna ansåg att läraren i skolan bär det primära ansvaret för att upprätthålla ett fungerande samarbete mellan hemmet och skolan. De flesta av vårdnadshavarna lyfte upp att den vanligaste formen i samarbetet är deltagande i föräldramöten och utvecklingssamtal, som är obligatoriska element i den grundläggande utbildningen enligt läroplanen i Finland (Utbildningsstyrelsen, 2014). En knapp majoritet av vårdnadshavare lyfte fram att skolan oftast kontaktade hemmet vid problemsituationer, där skolan behövde vårdnadshavarnas stöd. Trots att vårdnadshavarna var nöjda med kontakten mellan hemmet och skolan, ansåg över 60 % av vårdnadshavarna i undersökningen att samarbetet mellan hemmet och skolan kunde öka ännu mera. Till exempel upplevde endast 38 % av vårdnadshavarna att skolan hade föreslagit andra former av delaktig i skolans verksamhet, utöver föräldramöten och utvecklingssamtal. Detta innebär alltså att formerna för delaktighet ser ut på olika sätt i skolorna. Det leder till att det inte finns en klar grund som redogör för vilka former av delaktighet, som ska existera i samarbetet mellan hemmet och skolan. (Sormunen, Tossavainen & Turunen, 2011, s. 194.)

Samma problem verkar förekomma inom småbarnspedagogiken. Bergroth och Palviainen (2016, s. 663–664) har undersökt hur personalen inom

småbarnspedagogiken i Finland samverkar med föräldrarna i frågor om språkanvändning och tvåspråkighet. De konstaterade också att det är viktigt att diskutera förväntningar och önskemål i samverkan mellan småbarnspedagogerna och föräldrarna, för att hitta en grund för att skapa en förståelse för tvåspråkiga barn och hur man kan främja denna tvåspråkighet. Utgående från Törrönen (2013, s. 89–90) försökte de analysera vilken deltagarroll vårdnadshavarna har i frågor om flerspråkighet inom småbarnspedagogiken. Törrönen har skapat fyra huvudsakliga deltagarroller: skyldighet (”måste”), lust (”vilja”), förmåga (”att kunna”) och kompetens (”att veta hur man”). Dessa deltagarroller förekommer också hos vårdnadshavare i den grundläggande utbildningen, och kan därför fungera som ett verktyg för att identifiera värderingar och åsikter hos vårdnadshavarna.

Även Metso (2004, s. 132) lyfter fram att samarbetet mellan hemmet och skolan fungerar bra, men att det oftast handlar om passiva inslag som föräldramöten och utvecklingssamtal. En dialog och djupare interaktion i skolans dagliga arbete förekommer inte i lika hög grad. Detta är oroande, eftersom vårdnadshavarna ändå efterlyser ett djupare samarbete mellan hemmet och skolan. Vårdnadshavarna beskriver att detta beror på att skolan inte utvecklat samsarbetsformer, där vårdnadshavarna får ta del av den dagliga verksamheten utöver utvecklingssamtal och föräldramöten. När skolorna inte inbjuder till nya former av delaktighet, blir vårdnadshavarna mera passiva i samarbetet mellan hemmet och skolan. (Sormunen, Tossavainen & Turunen, 2011, s. 197–198.)

Enligt Sormunen, Tossavainen och Turunen (2011, s. 198) har de flesta eleverna en positiv syn på att vårdnadshavarna samarbetar med skolan. Dock fanns det en stor grupp av elever som hade svårt att förhålla sig positivt eller negativt till samarbetet. Detta eftersom eleverna också upplever att kontakten mellan hemmet och skolan oftast blir via informationsutbyte eller föräldramöten, där eleven inte är en aktiv part. Att vårdnadshavare deltar i det dagliga skolarbetet är ovanligt, vilket gör att eleverna har svårt att förhålla sig till detta. I USA är det vanligare än i Finland att vårdnadshavarna deltar i den dagliga skolverksamheten. I vissa skolor finns olika samsarbetsgrupper där vårdnadshavarna deltar tillsammans med eleverna, och där vårdnadshavarna får ha en aktiv roll i elevernas inläring. Detta har också ökat samhörigheten bland vårdnadshavare i skolan, eftersom de känner sig i större grad som en partner i

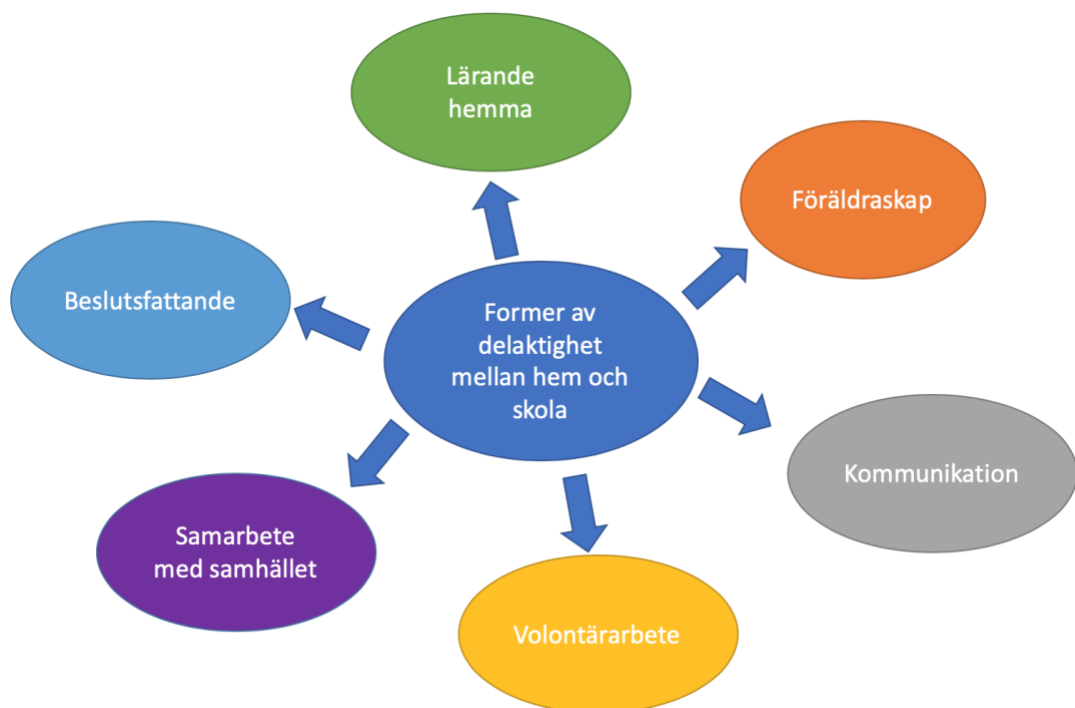
gemenskapen som finns inom skolan. (Patrikakou & Weissberg, 2007, s. 58.) I Finland har lärarna en lite annan yrkesroll än i USA. I Finland har lärarna en större självständighet att planera sitt eget arbete och kan välja vilka undervisningsmetoder man använder sig av. Läroplanen gör upp målen för undervisningen, men metoderna som lärarna använder sig av är upp till varje lärare. Därför blir lärare i Finland också väldigt självständig i sin undervisning och i sin roll som fostrare i skolan. (Sahlberg, 2015.)

Allred, David och Edwards (2002) har också forskat om elevernas syn på samarbetet mellan hemmet och skolan. Deras undersökning visade att det finns elever som vill ha ett tydligt avstånd mellan skolan och hemmet. En elev i deras undersökning upplever till exempel att det är ett bra stöd när vårdnadshavarna hjälper med läxorna, och ger eleven feedback på bra respektive dåliga prestationer i skolan. Eleven ser hemmet som en plats där hon kan vila och vara sig själv efter skoldagen är slut. Elevers vårdnadshavare är engagerade i elevens skolgång och deltar i till exempel föräldramöten. Eleven i undersökningen ville dock inte att vårdnadshavarna ska besöka skolan mitt under skoldagen. Dessutom ser eleven det som helt otänkbart att läraren skulle besöka hemmet, för att bekanta sig med elevens miljö hemma. (Allred, David & Edwards, 2002, s. 128–130.) Eleverna i undersökningen upplever oftast att de är annorlunda som personer i skolan, än vad de är hemma. I skolan kan de vara skärpta och artiga, medan eleverna hemma kan vara arga och frusterade. Oftast upplever också eleverna att vårdnadshavarna i högre grad förstår deras beteende än lärarna i skolan, eftersom vårdnadshavarna oftast har en djupare relation till sitt barn. En elev upplever också informationsutbytet mellan hemmet och skolan som frustrerande, eftersom eleven inte alltid vet vad som kommuniceras mellan vårdnadshavaren och läraren om det sker genom elektroniska kanaler. (Allred, David & Edwards, 2002, s. 131–133.)

Allred, David och Edwards (2002, s. 134–135) studie visade att eleverna ansåg att det behövdes skapas en tydlig gräns mellan vad som är hem och vad som är skola. Eleverna kände att hemmet var den privata sfären. Där kan de vara sig själva och få möjligheten att visa personliga egenskaper som inte uppskattas i skolan, som till exempel lathet eller dylikt. Trots detta upplevde eleverna att skolan och utbildningen var viktig, och därför satsade också eleverna på sina prestationer i skolan.

3.4 Olika former av samarbete mellan hemmet och skolan

En stor del av forskningen om vilka olika former av samarbete mellan hemmet och skolan som gjorts baserar sig på Joyce L. Epsteins (2010a) modell med sex olika former. Enligt Epstein ger formerna olika resultat och möjligheter för samarbetet mellan hemmet och skolan, men också vissa utmaningar. Modellen nedan har utformats utgående från Epsteins (2010a) teori om olika former som kan existera i samarbetet mellan hemmet och skolan.

Figur 1: Former av delaktighet i samarbetet mellan hemmet och skolan utgående från Joyce L. Epstein (2010a)

Den första formen av samarbete kallar Epstein för föräldraskap. I denna form stöder skolan hemmet i frågor som gäller barnets lärande. Läraren hjälper vårdnadshavarna med konkreta metoder, som kan vara till nytta i inläring och utbildning. Det kan handla om att läraren berättar för vårdnadshavare hur de kan hjälpa sitt barn med läxor eller dylikt. Enligt Epstein bör informationen vara klar och tydlig, vilket innebär att läraren bör undvika att använda fackspråk som vårdnadshavarna nödvändigtvis inte förstår. Informationen bör också anpassas efter elevens framgång i skolan, vilket

innebär att informationen måste anpassas efter varje elevs individuella förmågor. Epstein påpekar att det är viktigt att alla vårdnadshavarna får ta del av information om hur man kan stöda barnet i dess inläring, och inte bara till vårdnadshavare med elever som får stöd i lärandet. Denna form av samarbete gör vårdnadshavarna medvetna om sin roll i barnets lärande, och får vårdnadshavarna att förstå att de också är en viktig part i barnets lärande. Vårdnadshavarna får en större förståelse för hur de kan fungera som stöd för barnet hemma när det gäller barnets utbildning. Vårdnadshavarna får även en känsla av att skolan stödjer vårdnadshavarna i deras uppdrag. Lärare drar också fördelar, eftersom de får en större inblick i elevens bakgrund och hemförhållanden och lär känna familjerna i klasserna på ett djupare plan.

Den andra formen av samarbete mellan hemmet och skolan är kommunikation. Den här formen av samarbete innebär att man kan etablera en fungerande tvåvägs kommunikationskanal mellan skolan och hemmet. Hemmet skall kunna känna att de kan kontakta skolan och få respons på deras kommunikation från skolans sida. Hit hör bland annat veckobrev, läxhäften, elektroniska kommunikationskanaler, telefonsamtal och liknande kanaler för kommunikation. Informationsutbyte, där skolan förmedlar information till vårdnadshavarna är den vanligaste formen av samarbete mellan hemmet och skolan i de finländska skolorna (Metso, 2004, s. 132). Enligt Epstein kan det vara utmanande att i detta fall etablera en tvåvägskommunikation, där också hemmet känner att de kan kontakta skolan. Dessutom kan den språkliga barriären komma emot, om eleven kommer från en annan språklig bakgrund än utbildningsspråket i skolan. Enligt Bouakaz (2007, s. 147–148) är användningen av tolk från kommunen eller en kollega, ett vanligt tillvägagångssätt för att lösa problemet med den språkliga barriären. Fördelarna med denna form av samarbete är att det är lätt och snabbt sätt att sprida information om den dagliga skolverksamheten till hemmet. Vårdnadshavarna vet att de är en viktig part i barnets dagliga skolgång, när de får tillgång till den informationen. Dessutom upplever de en större delaktighet, när de vet att de kan ta kontakt med skolan om problem eller frågor om skolgången uppstår.

Den tredje formen av samarbete är volontärarbete. Det innebär att man ger vårdnadshavarna möjlighet att frivilligt hjälpa till och delta i det dagliga skolarbetet. Till denna form av samarbete hör till exempel klassföräldrar, som frivilligt bidrar till en ökad sammanhållning mellan vårdnadshavare i en klass. Det kan också handla om

att vårdnadshavarna får möjlighet att hjälpa personalen i klassen vid undervisning eller särskilda arrangemang som till exempel utedagar, skolutflykter eller idrottstävlingar. Utmaningarna här är att skolan måste vara väldigt flexibel och öppen, för att även föräldrar som jobbar dagtid ska kunna ha möjlighet att delta i arbetet. För skolan kan det bli utmanande, eftersom det kan krävas en större ansträngning från personalens sida för att hitta vårdnadshavare som är villiga att delta i volontärarbetet. Fördelen med denna form är att vårdnadshavarna får en större insyn i skolans vardag, men också i lärarnas och skolpersonalens arbetsbild. Dessutom förmedlar skolan ett budskap att vårdnadshavarna är viktiga och nödvändiga för att skolans verksamhet ska fungera på ett flexibelt sätt. Lärarna lär sig också att uppskatta föräldrarnas insats i skolans verksamhet, och ser föräldrarna som en viktig deltagare i det dagliga skolarbetet. (Epstein, 2010a.)

Den fjärde formen av samarbete, kallar Epstein (2010a) för lärande hemma. Denna form av samarbete går djupare in på lärandet hemma än den första formen, föräldraskap. I denna form förmedlar skolan vilka kunskaper och färdigheter som krävs för de olika vitsorden i bedömningen. Dessutom ordnar skolan verksamhet där vårdnadshavare och eleverna får lära sig tillsammans med varandra, och ger också redskap hur dessa aktiviteter kan fortsätta hemma. Detta kan vara utmanande om eleverna har flera olika lärare i skolan, eftersom de kräver en större koordination av lärarnas arbetstid för att de ska passa ihop. Dessutom kan det vara utmanande att engagera samtliga vårdnadshavare, eftersom vårdnadshavare har olika yrken och bakgrundsförhållanden som påverkar vårdnadshavarens tid för gemensam inläring med sitt barn. Fördelarna med denna form kan vara att vårdnadshavarna får en positiv bild till inläring och sin roll som medfostrare i barnets inläring. Vårdnadshavare får en djupare insikt i vad som händer i skolan, eftersom de vet vad som händer i skolan när de är aktiva medhjälpare i elevens skolarbete. Lärare lär också känna barnets hembakgrund och vet var det kanske kräver mera insatser på grund av hemförhållanden. Lärarna uppskattar också vårdnadshavarna, eftersom de bidrar till elevens inläring och positiva syn på skolan och utbildning.

Den femte formen i Epsteins (2010a, s. 85) modell är beslutsfattande. I denna form av delaktighet låter man vårdnadshavarna vara delaktiga i beslutsfattandet inom skolan. Det kan handla om att man inbjuder vårdnadshavare som representanter i grupper som

fattar beslut, eller hör vårdnadshavarna i olika beslut som kommer att gälla den dagliga skolgången eller påverka elever på ett eller annat sätt. Enligt Epstein kan denna modell också omfatta organ som utbildningsanordnaren har, som till exempel bildningsnämnden inom en kommun. Beslutsfattande kan också handla om att bilda nätverk som kan fungera som rådgivare eller sakkunniga i olika beslut inom skolan. Hit kunde bland annat föräldraföreningar inom en skola räknas, om de får vara med vid beslutsfattandet inom skolan. Problemet med denna form av delaktighet kan vara svårigheter med att få representanter från olika samhällsgrupper. Joyce L. Epstein (2010a, s. 86) nämner att det kan vara utmanande att samla vårdnadshavare från olika socioekonomiska och etniska grupper. Det kan vara problematiskt att inte ha representanter från olika grupper, eftersom skolans elevunderlag oftast är en väldigt homogen grupp så behöver också representanterna för vårdnadshavarna också vara de. Fördelarna med denna typ av delaktighet att är vårdnadshavarna känner att de får sin röst hörd inom skolan, när skolan medvetet lyssnar på vårdnadshavarnas åsikter. Vårdnadshavarna får också en djupare insyn i dokument och regleringar som styr skolans vardag, när de får vara med i implementeringen eller skapandet av dessa dokument eller regleringar. Lärarna i sin tur får djupare insikt i föräldrarnas syn på skolans beslutsfattande och kan till exempel avgöra vilka frågor som är viktiga för vårdnadshavarna. Föräldrabarometern visar att 40 % av föräldrarna känner till läroplanen ganska eller mycket lite. Trots detta känner de flesta vårdnadshavarna till att det finns en läroplan, som ganska nyligen förnyats i den grundläggande utbildningen. Detta avslöjar att vårdnadshavarna inte är särskilt delaktiga i arbetet med läroplanen eller införandet av den i skolorna. (Mertaniemi, 2018, s. 10–12.)

Den sjätte formen av delaktighet mellan skolan och hemmet kallar Epstein för samarbete med samhället. I den här formen identifierar och använder sig av resurser och tjänster från samhället för att stärka skolan, undervisningen och elevens lärande. I denna typ av delaktighet tas samhällets resurser och tjänster in som ett stöd för elever och deras vårdnadshavare. Det kan till exempel handla om att erbjuda information om hälsa, rekreation, kultur och sociala tjänster som kan fungera som stöd för elever och vårdnadshavare. Det kan också handla om att skolan informerar om tjänster som fungerar som stöd för lärandet, som till exempel sommarprogram för elever eller extra kurser för elever som går utanför skoltid. Det kan också finnas utmaningar med denna typ av inkludering. Epstein (2010a, s. 86) nämner att det kan uppstå situationer där

organisationers mål och inriktning, kommer i konflikt med målen som finns inom utbildningen och lärandet. Detta kan till exempel vara om kurser kostar så mycket, att endast barn från goda socioekonomiska förhållanden kan delta i den. Det kan också handla om att organisationer har som mål att sprida en viss lära eller åsikt bland eleverna. En ansvarsfråga kan uppstå också om dessa aktiviteter sker på skoltid. Vem bär det primära ansvaret för elevens lärande när organisationer integreras i undervisningen i skolan? Enligt Glgu 2014 är ansvaret alltid lärarens i undervisningssituationer. Läroplanen säger att: ”varje lärare ansvarar för verksamheten, lärandet och välbefinnandet i sin undervisningsgrupp” (Utbildningsstyrelsen, 2014, s. 35). Enligt Epstein är fördelarna med denna modell att vårdnadshavarna får kunskap om vilka samhällstjänster som finns som stöd för både eleven och lärande. Dessutom kan vårdnadshavarna bilda nätverk, genom tjänsterna och resurserna som finns tillgängliga i samhället. Denna form av delaktighet ökar också medvetenheten hos vårdnadshavarna om skolans roll i samhället, och att skolan kan använda samhället som en resurs i lärandet. (Epstein, 2010a, s. 87.)

3.5 Förbundet Hem och Skola

Förbundet Hem och Skola i Finland r.f. är en politiskt och religiöst obunden centralorganisation för föräldraföreningar i skolor och daghem i Svenskfinland. Förbundet bildades för att företräda vårdnadshavare i frågor om lärandet och fostran som gäller skola, daghem och samhälle. Förbundet jobbar också för att samarbetet mellan hemmet och skolan ska fungera så bra som det bara är möjligt. Förbundet jobbar också för att hemmet och vårdnadshavarna får vara delaktiga i skolans verksamhet och i elevernas lärande. Förbundet jobbar tillsammans med utbildningsmyndigheter, organisationer som jobbar med lärar- och elevfrågor samt andra organisationer som är inblandade i utbildningen och undervisningen i skolorna. Förbundet ordnar bland annat föreläsningar, diskussionstillfällen och kurser för både lärare, vårdnadshavare och beslutsfattare. Förbundet distribuerar också informationsmaterial till bland annat skolor och samhället. Förbundet föreläser till exempel om vårdnadshavares delaktighet i utbildningen och barnets lärande på lärarutbildningarna i Svenskfinland. (Förbundet Hem och Skola i Finland, 2014.)

År 2018 hade förbundet 285 medlemsföreningar, som fungerar som föräldraföreningar i skolor och daghem runt omkring i Svenskfinland. Medlemsföreningarna är självständiga och kan därför besluta om sina egna angelägenheter. Medlemmar i dessa föreningar är vårdnadshavare till elever som går i skolan eller daghemmet där föräldraföreningen verkar. Föräldraföreningarnas viktigaste uppgift är att etablera och upprätthålla ett samarbete mellan skolan, skolans personal och vårdnadshavarna, genom att bland annat föra fram vårdnadshavares åsikter och syn i frågor om lärande och fostran. (Förbundet Hem och Skola i Finland, 2018.)

Förbundet Hem och skola jobbar med ett antal projekt, vars mål är att öka samarbetet mellan hemmet och skolan. De viktigaste projekten Varje förälder och Föräldrabarometern kommer att presenteras i de följande kapitlen.

3.5.1 Projektet Varje förälder

Projektet Varje förälder startades av Förbundet Hem och Skola i Finland under 2018, och förväntas pågå fram till år 2021. I projektet deltar daghem, skolor och föräldraföreningar i Österbotten. Enligt verksamhetsplanen 2018 hade projektet fyra daghem, fyra grundskolor och tio olika föräldraföreningar involverade. Läroplanens mål för samarbetet mellan hemmet och skolan ligger som grund för projektet. (Förbundet Hem och Skola i Finland, 2019.) Vad gäller vårdnadshavarens delaktighet slår Glgu 2014 fast att: ”vårdnadshavarnas delaktighet och deras möjlighet att vara med i skolarbetet och utveckla det är en central del av skolans verksamhetskultur” (Utbildningsstyrelsen, 2014, s.36). Glgu 2014 slår också fast att delaktigheten lägger grund för nätverk mellan vårdnadshavare, vilket bland annat omfattar föräldraföreningarna som verkar inom Förbundet Hem och Skola i Finland. Glgu 2014 skriver att: ”samarbetet mellan hem och skola främjar också kontakten vårdnadshavarna emellan och lägger grund för föräldraföreningsverksamhet. Nätverk bland föräldrarna och gemensamma aktiviteter stärker gemenskapen och stödjer lärarnas och skolans arbete” (Utbildningsstyrelsen, 2014, s. 37).

Projektet Varje förälders mål är formade utgående från läroplanens skrivelse om delaktighet, att sprida information om att varje vårdnadshavare är ett stöd i sitt barns lärande och skolgång. Målet är att öka kunskap och sprida information hur vårdnadshavarnas engagemang kan ha en positiv inverkan på barnets lärande och barnets välmående i skolan. Projektet har som mål att lärare inom den grundläggande utbildningen och inom småbarnspedagogiken kan skapa former av delaktighet som stöder vårdnadshavare, samt gör dem mera delaktiga i skolans verksamhet. Förbundet deltar i seminarier och träffar med lärare, vårdnadshavare och rektorer för att sprida informationen och målet med projektet. (Förbundet Hem och Skola i Finland, 2019, s. 2.)

Inom projektet arbetar man även med en typ av certifiering, som förbundet kallar för ”familjevänlig skola”. Certifieringen erhålls genom att skolans personal deltar i föreläsningar och workshops, som inspirerar skolans och daghemmets personal att bli mera mångsidiga i planeringen av delaktighet mellan hemmet och skolan. Skolans personal ska sedan tillsammans med föräldraföreningen skapa en handlingsplan, som innehåller konkreta åtgärder för att öka delaktigheten med vårdnadshavarna. Under läsåret 2019–2020 deltar Kvevlax lärcenter i Korsholm, Cronhjelmsskolan i Larsmo och Daghemmet Sagoskogen i Pedersöre i projektet av certifieringen. (Förbundet Hem och Skola i Finland, 2019, s. 2.)

3.5.2 Föräldrabarometern

Ett annat projekt som Förbundet Hem och Skola är den så kallade Föräldrabarometern. Föräldrabarometern kartlägger elevernas välmående, skolgång, läroplanen och hur samarbetet mellan hemmet och skolan fungerar. Enkäten besvaras av vårdnadshavare till elever i årskurserna 1–9. I den senaste enkäten fanns 51 frågor. Den senaste mätningen utfördes under år 2018. För första gången gjordes mätningen som ett samarbete mellan Förbundet Hem och Skola i Finland och dess finska motsvarighet, Suomen Vanhempainliitto. (Mertaniemi, 2018, s. 3.)

I Föräldrabarometern 2018 deltog 9 842 vårdnadshavare. 87 % av de som besvarade undersökningen var kvinnliga vårdnadshavare, medan 13 % var manliga vårdnadshavare. 74 % av vårdnadshavarna uppgav att mamman har den primära kontakten till skolan (Mertaniemi, 2018, s. 29). 83 % av deltagarna uppgav att de hade finska som modersmål, medan 16 % uppgav att de hade svenska som modersmål. De allra flesta vårdnadshavare uppgav att eleven kommer från en familj med två vårdnadshavare. (Mertaniemi, 2018, s. 4–5.)

Ett av områden som kartläggs i Föräldrabarometern är vårdnadshavarens delaktighet i barnets skolgång. De flesta vårdnadshavare som besvarade enkäten uppgav att de frågar sina barn hur skoldagen har varit dagligen eller ganska ofta, vilket är den vanligaste formen av delaktighet i sitt barns skolgång hos vårdnadshavare. Ett annat vanligt sätt att vara delaktig i barnets skolgång, är att stöda sitt barn med läxläsningen. 50,7 % av vårdnadshavarna med elever i åk 1–6 besvarade att de stöder sitt barn med läxläsningen dagligen, medan 32,1 % svarade rätt ofta. I de öppna svaren svarade många vårdnadshavare att de försöker ha en god kontakt med skolan, för att på så sätt stöda barnet i skolgången. Föräldrabarometern frågade också vårdnadshavarna hur de vill vara med och stödja barnets välmående i skolan. Många lyfte fram dialogen mellan hemmet och skolan som en viktig kanal för att se till att barnet mår bra i skolan. Dessutom lyfte vårdnadshavarna fram att det är viktigt att vara närvarande i barnets vardag och att vårdnadshavaren visar intresse för barnets skolgång, genom att till exempel fråga av barnet hur skoldagen har varit. (Mertaniemi, 2018, s. 21–23.)

Nästan alla vårdnadshavare som besvarade enkäten ansåg att samarbetet mellan hemmet och skolan är viktigt. Cirka 80 % av vårdnadshavarna svarade också att skolan uppmuntrar att hålla kontakt med skolans personal, men trots detta ansåg bara 20 % av vårdnadshavarna att skolan uppmuntrade vårdnadshavarna att följa med skolans verksamhet under en vanlig skoldag. Majoriteten av kontakten mellan hemmet och skolan sker genom elektroniska kommunikationskanaler, som till exempel Wilma eller Helmi. Föräldrabarometern visar att skolorna inbjuder till mera traditionella former av samarbete, genom till exempel föräldramöten, utvecklingssamtal och informationsutbyte. En liten del av vårdnadshavarna har fått delta i planeringen av skolans verksamhet eller utvecklingsarbete inom skolan. Glgu 2014 betonar att vårdnadshavarna ska ha möjlighet att utveckla skolans verksamhet

(Utbildningsstyrelsen, 2014, s. 36). Trots detta svarar endast 21 % av vårdnadshavarna att de fått deltagit i planeringen av skolans verksamhet, medan endast 11,5% svarade att de fått vara delaktiga i utformande av ordningsreglerna inom skolan. (Mertaniemi, 2018, s. 30–40.)

3.6 Sammanfattning av kapitlet

I detta kapitel har det betonats att samarbete mellan hemmet och skolan är all form av kommunikation och samverkan som sker mellan dessa parter. Ibland har man med termen samarbetet mellan hemmet och skolan syftat på föräldramöten och utvecklingssamtal, eftersom det är en vanlig form av samarbete i den grundläggande utbildningen. (Metso, 2004, s. 132.) Styrdokumenten för den grundläggande utbildningen i Finland slår fast att det bör existera ett samarbete mellan hemmet och skolan. Lagen om grundläggande utbildning paragraf tre (628/1998) slår fast att: ”utbildningen skall genomföras i samarbete med hemmen”. Detta preciseras i Glgu 2014, där det anges att skolan ansvarar för att skapa förutsättningar för ett fungerande samarbete med vårdnadshavarna. Skolpersonalen förväntas vara aktiv och vara personliga i kontakten med hemmet och skolan. (Utbildningsstyrelsen, 2014, s. 36.)

Forskning visar dock att vårdnadshavare kan ha olika syn på vad samarbete mellan hemmet och skolan verkligen är. Enligt Metso (2014, s. 117–118) har många vårdnadshavare den uppfattningen att samarbete mellan hemmet och skola är föräldramöten och utvecklingssamtal, som finns inskrivna i de styrdokumenten som reglerar utbildningen i Finland. Eftersom informationsutbyte är den vanligaste formen och ibland även den enda formen, blir denna form den som präglar vårdnadshavarnas syn på samarbetet mellan hemmet och skolan. Samtidigt är det viktigt att skolorna erbjuder nya former av delaktighet, eftersom om skolorna inte gör detta passiveras även vårdnadshavarna i samarbetet mellan hemmet och skolan. Det finns alltså ingen helt klar syn på vad samarbete mellan hemmet och skolan egentligen är, vilket leder till att det skolan har vissa förväntningar på samarbetet medan vårdnadshavarna har andra förväntningar på skolan. (Sormunen, Tossavainen & Turunen, 2011, s. 197–198.)

Lärarna i skolan önskar också att vårdnadshavare är aktiva i samarbetet mellan hemmet och skolan. Lärarna fördrar ett lämpligt samarbete, där läraren ändå kan känna att hen kan utforma sin undervisning i skolan på ett självständigt sätt. (Metso, 2004, s. 79–82.) Det är också viktigt att skolan arbetar fram en gemensam struktur i samarbetet med vårdnadshavarna. Om tydliga strukturer inte existerar, finns det en risk för att samarbetet mellan hemmet och skolan blir individualiserad. Detta innebär att samarbetet mellan hemmet och skolan kan variera kraftigt från lärare till lärare. Vårdnadshavarna bör även få delta i etablerandet av dessa strukturer, eftersom vårdnadshavare är en viktig part i skolgemenskapen. (Launonen, Pohjola, & Holma, 2004, s. 109.) Tidigare forskning har även kunnat visa att samarbetet är som tätast i de lägre årskurserna i den grundläggande utbildningen. När eleven uppnår de högre årskurserna, minskar även kontakten mellan hemmet och skolan. När kontakten mellan hemmet och skolan minskar, så blir även tröskeln för vårdnadshavarna att ta kontakt med skolan större. Samtidigt ansåg många vårdnadshavare att det är naturligt att samarbetet minskar ju äldre eleven blir, eftersom detta är en del av processen för elevens självständighet. (Metso, 2004.)

Forskning har även konstaterat att mammorna bär den primära rollen i samarbetet mellan hemmet och skolan. Pappor kan delta i samarbetet, men har då oftast en mera passiv roll än mammorna. Trots att även lärarna i skolan har noterat detta, planeras ändå samarbetet ur ett könsneutralt perspektiv från skolans sida. (Metso, 2004, s. 133–136.) Den sociala ekonomiska statusen hos föräldrar kan också ha en betydelse för hur samarbetet mellan hemmet och skolan ser ut. Forskning visar att vårdnadshavare med mindre inkomster, är mindre delaktiga i sitt barns lärande och skolgång. (Salmi & Kestilä, 2019, s. 25.) Trots detta upplever en stor del av vårdnadshavarna att de vill vara delaktiga i sitt barns skolgång, därför måste skolorna anpassa samarbetet så det passar alla vårdnadshavare oberoende av socioekonomisk status i samhället. (Ankrum, 2016.)

Epstein (2010b, s. 4) poängterar att skolan ibland kan berätta vad man förväntar sig av vårdnadshavarna från skolans sida, och förväntar sig att vårdnadshavarna agerar därefter. Enligt Vuorinen (2000, s. 10) kan detta vara problematiskt, eftersom vårdnadshavarna kan ha en föråldrad eller förvrängd uppfattning av skolans arbetsformer eller skolans roll i samhället. Denna uppfattning kan ha byggt upp under

vårdnadshavarnas egen skolgång, eller vid tidigare erfarenheter vid kontakten med skolan. Enligt Vuorinen kan vårdnadshavarna undvika att dela i skolans verksamhet, eftersom dessa vårdnadshavare kan känna att de inte passar in i den sociala gemenskapen som skolorna strävar efter att erbjuda.

Tokac och Kocayörüks (2012) forskning visar att vårdnadshavares delaktighet har en positiv inverkan på elevens inlärningsresultat. Vårdnadshavarnas intresse och delaktighet hade en positiv inverkan på elevens vitsord i matematik. Detta berodde på att vårdnadshavarna ofta hjälpte eleverna med sina läxor, och kunde stödja eleven i dess inläring hemma. Enligt Epstein (2010a) är det därför viktigt att skolan erbjuder vårdnadshavare möjligheter att skapa en positiv bild av skolan och inläring. Skolan ska kunna förmedla vilka kunskaper och färdighet som behövs för varje vitsord, för att vårdnadshavarna ska kunna stöda barnet där hemma.

Epstein (2010a) har format fram sex olika former av delaktighet mellan hemmet och skolan. Dessa är: kommunikation, föräldraskap, lärande hemma, beslutsfattande, samarbete med samhället och volontärarbete. Cervone och O'Leary (1982) betonar att inom alla former finns det aktiviteter där vårdnadshavarna är passiva eller mera delaktiga i samarbetet. Former där vårdnadshavarna får aktivt delta i beslutsfattande och där föräldrar aktivt får hjälpa eleven med hemuppgifter räknas som de mest aktiva formerna av delaktighet mellan hemmet och skolan.

Samtidigt är delaktigheten en process, där det krävs att man bygger upp en grund. När man bygger grunden för samarbetet, är det viktigt att man diskuterar om både skolans och vårdnadshavarnas förväntningar på samarbetet. Samtidigt är det också viktigt att klargöra eventuella hinder som kan uppkomma, som till exempel lärarens arbetstid som reglerar tidpunkten för kontakt. (Launonen, Pohjola & Holma, 2004, s. 109.) Skolorna behöver sedan med små evenemang förmedla sin verksamhet, och samtidigt betona att föräldrarna är viktiga för barnets inläring. Genom detta kan man förmedla en bild av dagens skola, till de vårdnadshavare som eventuellt har en föråldrad bild av skolan från sin egen skolgång. Skolorna kan inte helt enkelt bara förvänta sig att vårdnadshavare är delaktiga från första dagen, eftersom det finns många olika faktorer som påverkar vårdnadshavarnas delaktighet. (Vuorinen, 2000, s. 10.)

4. Metod

I detta stycke presenteras metoderna som använts för att göra denna avhandling. Först presenteras syftet och forskningsfrågorna igen, för att sedan fortsätta med en redogörelse av valet av metod och forskningsansats för denna avhandling. Därefter berättas om datainsamlingsmetoden, hur informanterna valts och hur datainsamlingen genomförts. Slutligen presenteras tillförlitligheten, trovärdigheten och etiska aspekter som tagit i beaktande i denna avhandling.

4.1 Syfte och forskningsfrågor

Syftet med denna avhandling har varit att undersöka på vilka olika sätt vårdnadshavarna är delaktiga i barnets skolgång i en skola som satsar på delaktighet, samt undersöka ur vårdnadshavarnas synvinkel hur denna skola bidrar till att få vårdnadshavarna att vara delaktiga i barnets lärande och skolgång. Utgående från syftet har följande forskningsfrågor utformats:

1. Genom vilka former anser sig vårdnadshavarna vara delaktiga i barnets skolgång och lärande, i en skola som aktivt satsar på vårdnadshavarnas delaktighet?
2. Hur anser vårdnadshavarna att delaktigheten i barnets skolgång och lärande förändrats, efter att skolan börjat satsa på hemmets delaktighet?
3. Hur motiverar skolan vårdnadshavarna att vara delaktiga i barnets skolgång och lärande, enligt vårdnadshavarna?

4.2 Val av metod och forskningsansats

Denna avhandling är en kvalitativ forskning. Valet mellan kvalitativ eller kvantitativ forskning ska utgå från syftet med undersökningen och vilka forskningsfrågor man formulerat fram i studien. Om man vill förstå människors upplevelser av händelser och behöver verbala analyser, lämpar sig den kvalitativa forskningen bäst. (Patel &

Davidson, 2011, s.15.) En kvalitativ forskning behandlar data som samlas in genom ord, observation, anteckningar eller genom social interaktion med människor. Syftet med kvalitativ forskning är att forskaren ska försöka förstå det som analyseras eller det som man forskar om. (Fejes & Thornberg, 2009, s. 18–19.) Enligt Stefan Stukát (2011, s. 36) är inte den kvalitativa forskningens primära mål att försöka förklara och generalisera resultatet av forskningen. Den kvalitativa forskningens primära mål blir istället att försöka tolka och uppfatta det som studeras, vilket oftast är olika fenomen och händelser i den kvalitativa forskningen. Enligt Stukát fokuserar forskningen mera på den stora helheten, istället för att studera detaljer och små helheter som den kvantitativa forskningen gör. Inom kvalitativ forskning analyseras materialet av forskaren, där forskarens egna tankar, känslor och tidigare erfarenheter har en stor betydelse för hur materialet kommer att tolkas. Inom kvalitativ forskning ser man forskarens förförståelse av ett fenomen som en tillgång för analysen. Därför har också den kvalitativa analysen fått utstå en hel del kritik, eftersom den anses vara subjektiv då resultaten helt beror på vem som utfört undersökningen. Kvalitativa forskningens starka sidor är enligt Fejes och Thornberg (2009, s. 19) att kvalitativa studier oftast kan gå in på djupet, eftersom forskaren har en närhet till datamaterialet då datainsamlingsmetoderna ofta är intervjuer eller observationer. Vid enkäter har man inte lika stor möjlighet att gå in på djupet, eftersom forskaren inte känner till vem som svarat på enkäten.

Forskningsansatsen för denna undersökning är fenomenografi, som är en analysmetod som används inom den kvalitativa forskningen. Fenomenografi lämpar sig bäst då man vill beskriva och undersöka människors tankar om ett visst fenomen i deras vardag. Människor uppfattar och förstår samma fenomen på olika sätt, men samtidigt finns det också ett begränsat antal uppfattningar om ett visst fenomen. Man kan alltså inte uppleva fenomen på oändligt många sätt, enligt grundtanken inom fenomenografin. Upplevelser och uppfattningar kan också förändras i samband med lärande och utveckling, och därför försöker inte fenomenografin hitta teorier som kan förklara lagbundenheter (Patel & Davidson, 2011, s. 33). Fenomenografin är mera intresserad av skillnaderna i människornas upplevelser, än att studera likheterna i upplevelserna. (Dahlgren & Johansson, 2012, s. 122.) Även Marton och Booth (2000, s. 146) lyfter fram att fenomenografins grundidé är att studera variationerna i människornas erfarenheter. Syftet med fenomenografin som analysmetod blir alltså att forskaren kan

undersöka variationerna i uppfattningarna av ett fenomen eller en händelse. Fenomenografin utvecklades av den svenska pedagogen Ference Marton under 1970-talet, för att fungera som en analysmetod som studerar lärandet. Syftet är inte endast att studera lärande och vad som lärs, utan hur vardagliga fenomen uppfattas av människor. (Patel & Davidson, 2011, s. 32.) Fenomenografi kan ibland förväxlas med fenomenologi. Båda analysmetoderna studerar människors erfarenheter och upplevelser av fenomen i vardagen. Fenomenologin är dock intresserad av att beskriva människors olika upplevelser av händelser och fenomen. Fenomenografin i sin tur är intresserad av variationerna i dessa upplevelser och intresserar sig därför för vad det är som gör att dessa skillnader uppkommer. (Marton & Booth, 2000, s. 152–153.) Denna undersökning undersöker variationen i vårdnadshavarnas uppfattning av sin delaktighet i barnets skolgång och försöker också förklara varför dessa variationer i delaktighet förekommer. Därför är det också motiverande att välja fenomenografi som forskningsansats i denna undersökning.

Dahlgren och Johansson (2012, s. 125) lyfter fram att forskningsfrågornas utformning har en stor betydelse för om en forskning kan klassas som fenomenografisk eller inte. Forskningsfrågorna måste sträva efter att studera informanternas sätt att uppfatta något fenomen. I denna undersökning har forskningsfrågorna därför formats fram så att de studerar vårdnadshavarnas egna upplevelser och tankar om delaktighet i skolgången och lärandet. I forskningsfrågorna betonas detta genom att vårdnadshavarnas perspektiv ligger i fokus, vilket innebär att det tydligare framkommer att det verkligen är informanternas uppfattning av fenomenet delaktighet som studeras i denna undersökning.

4.3 Datainsamlingsmetod

Valet av datainsamlingsmetod ska enligt Bell och Waters (2016, s. 130–131) basera sig på vad man vill undersöka, alltså vilka forskningsfrågor man valt i sin undersökning. När man valt sina forskningsfrågor, då först kan man välja en datainsamlingsmetod som man tror att svarar bäst på forskningsfrågorna. I den här undersökningen har jag valt kvalitativ forskningsintervju som datainsamlingsmetod,

eftersom jag tror att den bäst ger svar på forskningsfrågorna som ställts fram för denna undersökning. Enligt Fejes och Thornberg (2012, s. 30–31) styr dock metodansatsen till en viss del vilken datainsamlingsmetod man bör välja. För en fenomenografisk ansats lämpar sig kvalitativ forskningsintervju bäst, eftersom forskaren får en djupare förståelse av informanternas upplevelser och erfarenheter genom samtalet. I intervjusituationer har också forskaren möjlighet att komma med tilläggsfrågor, om forskaren är intresserad av en bredare förståelse av upplevelserna.

Kvalitativa forskningsintervjuer har som mål att förstå ämnen eller upplevelser ur den intervjuandes perspektiv. Man bör alltså som forskare fokusera på att förstå erfarenheter ur undersökningsspersonernas synvinkel, och inte göra egna tolkningar av deras berättelser. En forskningsintervju karaktäriseras av förmågan att ställa frågor, så att man får en bild av människors upplevelser och tankar av ett fenomen eller en händelse. Kunskaper som forskaren erhåller och som behövs för undersökningen, sker genom interaktionen som sker under samtalet i intervjusituationer. (Kvale & Brinkmann, 2014, s. 17.) Kvale och Brinkmann (2014, s. 19) påpekar att en forskningsintervju och ett samtal skiljer sig från varandra. I samtal sker utbyte av åsikter mellan två eller flera partner, vilket oftast också sker spontant. I en kvalitativ forskningsintervju är det forskaren som leder samtalet. Forskaren väljer frågorna och är alltså den som styr samtalet och kan bestämma vilken inriktning intervju har genom frågorna. Forskarens roll är också att kritiskt granska intervjupersonernas berättelse och analysera dem i sin undersökning.

Enligt Dahlgren och Johansson (2012, s. 126) är intervjuer i fenomenografiska undersökningar oftast halvstrukturerade och tematiska. Detta betyder att forskaren formar fram en intervjuguide, med ett litet antal frågor. Frågorna som forskaren ställer ska leda informanterna till fenomenet eller upplevelserna, som man är intresserad av att undersöka. I fenomenografiska intervjuer är det viktigt att få så breda svar som möjligt, för att forskaren ska kunna förstå respondenternas uppfattningar. Därför kan det krävas uppföljande frågor i intervjusituationen, för att informanten ska kunna ge så uttömmande svar som möjligt. Kvale och Brinkmann (2014, s. 165–166) lyfter också fram att den halvstrukturerade intervjuens mål är att försöka få en beskrivning av upplevelserna av ett fenomen. Genom halvstrukturerade intervjuer kan forskaren därför göra ändringar i frågorna eller ordningsföljden bland frågorna, för att få mera

specifika svar som ska ge en bredare bild av upplevelserna. I den här undersökningen används halvstrukturerade intervjuer som datainsamlingsmetod. Fenomenet samarbete med hemmet och skolan kan vara ett omfattande tema, och kan uppfattas olika av alla människor. Därför utgår jag från att jag får bredare bild av människors uppfattningar och tankar, genom att använda halvstrukturerade intervjuer där jag som forskare kan styra intervjun enligt informanternas berättelser.

Enligt Kvale och Brinkmann (2014, s. 218–219) kan det vara en fördel att spela in intervjun, så att man som forskare kan koncentrera sig på intervjusituationen. Ordval och tonfall är typiska saker som man kan registrera efteråt, om intervjun spelas in. I dessa situationer är det dock viktigt att bakgrundsljud inte stör inspelningen, eftersom det kan störa informanten och bli ett problem då intervjun ska transkriberas. Enligt Trost (2010, s. 147–148) görs transkriberingar för att forskaren lättare ska kunna analysera materialet och sedan kunna tolka resultatet utgående från intervjuerna. Även Dahlgren och Johansson (2012, s. 126) tycker att det är viktigt att spela in intervjuerna, för att man lättare skall kunna analysera grundligt och genomgående när man transkriberat materialet. I denna undersökningen genomfördes fyra stycken intervjuer via videokonferenssystemet Zoom och två intervjuer genomfördes genom telefonkontakt. Orsaken till att intervjuerna genomfördes elektroniskt, berodde till en viss del på de rådande omständigheterna med det så kallade coronaviruset covid-19. För att inte bidra till att sprida detta virus och av praktiska skäl, genomfördes alla intervjuer på distans. I denna undersökning har intervjuerna spelats in med hjälp av en ljudinspelare. Materialet har sedan transkriberats, för att kunna analyseras och tolkas. Transkriberingen har främst gjorts för att skapa kategorier, genom meningskategorisering som presenteras i resultatredovisningen i kapitel 5. Inspelningarna förstördes efter att undersökningen slutförts, vilket informanterna också varit medvetna om i intervjusituationen.

4.4 Val av informanter

Vid val av informanter är det viktigt att man tar i beaktande tidsaspekten, samt hur omfattande undersökning man vill göra. Enligt Trost (2010, s. 143–144) måste man

avgöra vid varje undersökning vad som är lämpligt antal informanter, med tanke på syftet och forskningsfrågorna i undersökningen. Det är viktigt att man får så uttömmande svar som möjligt av de informanterna som man väljer, och därför är det viktigt att välja tillräckligt stort antal informanter för att uppnå detta syfte. (Dahlgren & Johansson, 2012, s. 126.) Trost (2010, s. 143–144) rekommenderar dock att forskaren använder sig av ett fåtal informanter, eftersom det blir lättare att hantera materialet när forskaren transkriberar och analyserar materialet. Forskaren kan inte heller välja för få informanter, eftersom man då inte kan undersöka variationer av upplevelser som fenomenografin är intresserad av. Ibland kan man dessutom behöva utöka antalet informanterna under själva processens gång, då forskaren inser att man inte får tillräckligt bred information eller perspektiv på problemet som man undersöker.

I den här undersökningen har sex stycken vårdnadshavare deltagit. Informanterna i undersökningen har försökts väljas så att det skapar en så representativ bild av vårdnadshavarna som möjligt. Trost (2010, s. 138–139) påpekar att det kan vara lönsamt att forma fram olika kriterier för informanterna, för att man ska få ett så brett urval som möjligt. Kriterierna i denna avhandling var att man skulle vara vårdnadshavare till ett barn som gick i en skola som deltagit i Hem och Skolas projekt ”Varje förälder”, där skolorna aktivt försöker satsa på vårdnadshavarnas delaktighet. Efter att forskaren format fram dessa kriterier, skapar man kategorier utgående från sina kriterier. I denna undersökning är kön en kategori, för att få en så representativ bild som möjligt bör kvinnliga och manliga vårdnadshavare vara representerade. Efter det utformar man olika celler för de olika kategorierna. I denna undersökning fungerar årskurserna som celler, eftersom vårdnadshavare till barn i olika årskurser ska kunna vara representerade i undersökningen.

I tabellen nedan presenteras informanterna i denna undersökning. För att informanterna ska ge en sådan representativ bild som möjlig har jag försökt intervjua informanter av olika kön, med barn i olika årskurser och samtidigt också olika livsförhållanden som kan påverka hur vårdnadshavarna är delaktiga barnets skolgång. Sådana livsförhållanden är till exempel socioekonomisk status, vilket familjeförhållande man lever i och om man har stöd av andra distanser i samhället. Med anledning av informanternas personliga integritet presenteras dessa faktorer inte

djupare i denna avhandling, om informanterna själva inte valt att uppge det under intervjusituationen. Då presenteras det i samband med resultatet i kapitel 5.

Tabell 1: Informanterna i denna undersökning

Informant	Kön	Vårdnadshavare till elev i åk:
V1	Kvinna	Åk 1
V2	Kvinna	Åk 1, åk 5
V3	Man	Åk 6
V4	Kvinna	Åk 4
V5	Man	Åk 4
V6	Kvinna	Åk 4, åk 6

4.5 Undersökningens genomförande

Efter att intervjuerna har transkriberats är det dags för analys. Trost (2010, s. 151) lyfter fram att syftet med en analys är att forskaren ska hitta mönster i materialet som man samlat in. I analysen är det viktigt att inte heller försöka övertolka materialet, så att man skapar tolkningar som är ologiska med tanke på det man undersöker. När man som forskare analyserar flera olika fall, och försöker hitta något generellt som dyker upp i samtliga fall kallas processen för induktion. Den kvalitativa forskningens kännetecken är att den oftast är induktiv till sin karaktär, vilket innebär att forskningen är grundad på erfarenhet. (Kvale & Brinkmann, 2014, s. 238.)

Dahlgren och Johansson (2012, s. 127–131) har arbetat fram en analysmetod för fenomenografisk forskning, som de kallar för den fenomenografiska analysmodellen. Analysmodellen har sju olika steg i analysprocessen. Steg ett innebär att forskaren läser igenom de transkriberande intervjuerna för att få sig en överblick av materialet. I detta steg kan man också ta med sig anteckningar från intervjutillfället. Steg två kallar Dahlgren och Johansson för kondensation. I den här fasen försöker man hitta stycken ur intervjun, som beskriver informantens syn på ett fenomen eller en händelse. Målet är att man som forskare kan få en klar överblick i vilka olika uppfattningar informanterna har i sina berättelser. Enligt Marton och Booth (2000, s. 172–173) är meningen att forskaren ska hitta en mening eller en struktur i det fenomen som man undersöker om.

I den tredje fasen analyserar man de olika grupperna som gjordes upp i den andra kondensationsfasen. Målet med analysen är att forskaren ska kunna hitta skillnader och likheter med materialet som man samlat in genom de kvalitativa intervjuerna. Svårigheterna kan vara att informanterna har så kallade ytliga skillnader, som kan uppkomma genom att informanterna beskriver samma upplevelser men på olika sätt. Därför måste man som forskare kunna förbise dessa skillnader vid analysen, för att upptäcka de mera djupare skillnaderna och likheterna i erfarenheterna. (Dahlgren & Johansson, 2012, s. 129.) I kapitel 4.2 lyftes fram att fenomenografins primära mål är att kunna förklara variationerna i uppfattningarna av ett fenomen. Enligt Marton och Booth (2000, s. 173) kan man som forskare upptäcka variationerna i olika sätt att erfara ett fenomen, om man analyserar likheterna i informanternas uppfattning.

I steg fyra är det dags att gruppera de likheter och skillnader som forskaren lyckades identifiera i steg tre. Det lättaste sättet att göra detta på, är att skapa grupper av de likheter och skillnader man lyckats identifiera. Det här skapar grunden för kategorierna i resultatkapitlet. Steg fem kallar Dahlgren och Johansson (2012, s. 130) för artikulering av kategorierna. Detta innebär att forskaren försöker hitta den grundläggande kärnan i varje kategori, för att kunna få ett litet antal som representerar de olika uppfattningarna. I det här steget blir forskaren oftast tvungen att klumpa ihop kategorierna, och till och med göra om steg fyra och fem ett antal gånger. Marton och Booth (2000, s. 163–164) anger några kriterier för kategorierna, som också fungerat som grund för meningskategoriseringen i denna avhandling. Enligt dem borde varje kategori ha en tydlig koppling till det fenomen som undersökningen undersöker. Dessutom måste de olika kategorierna ha en logisk koppling mellan varandra. Kategorierna bör användas sparsamt, vilket innebär att antalet kategorier ska vara så få som möjligt.

I steg sex namnger man de kategorierna som man arbetat fram i analysprocessen. Namnet bör vara kort, men samtidigt representativ för de olika uppfattningarna inom kategorin. Genom namnvalet ska de mest signifikanta i resultatet framkomma. (Johansson & Dahlgren, 2012, s. 130). Enligt Marton och Booth (2000, s. 164) är syftet med dessa kategorier att ge en klar och välavgränsad information om erfarenheterna som undersöks. Det sista steget i analysprocessen är den kontrastiva fasen. I denna fas granskar man ännu de olika likheterna och skillnader som finns inom kategorierna.

Vissa uppfattningar och erfarenheter kan hamna klassas in i flera kategorier, och meningen är att man ska upptäcka detta i denna fas. Ibland kan det också krävas att man slår ihop flera kategorier ännu i detta steg, eftersom varje kategori ska vara uttömmande. Resultatet som bildas inom den fenomenografiska ansatsen kallar man för ett utfallsrum. Kategorierna som bildats inom denna analysprocess med sju steg, kallas alltså för utfallsrum. (Johansson & Dahlgren, 2012, s. 130–131.)

4.6 Tillförlitlighet, trovärdighet och etik

I all forskning som görs är det viktigt att den är väl genomförd och presenteras på ett sådant sätt att den ger uttryck för en hög kvalitet. För att säkerhetsställa att forskningen uppfyller en god kvalitet behöver forskaren förklara tillförlitligheten, trovärdigheten och de etiska aspekterna i undersökningen. (Stukát, 2011, s. 132–133.) För att visa på hur tillförlitlighet, trovärdighet och etiska aspekter har tagits i beaktande i denna undersökning, försöker jag förklara noggrant hur undersökningen har genomförts och hur jag som forskare har kommit fram till det resultatet som jag erhållit. Genom att förklara metoderna och resultatet, har andra möjlighet att göra samma studie för att testa tillförlitlighet och trovärdighet. Genom att beskriva tydligt hur etiska aspekter har tagits i beaktande i denna undersökning vill jag visa att lagstiftningen har följts, med målet om att skydda informanternas personliga integritet.

Tillförlitlighet innebär hur bra undersökningen är på att mäta det som den ger sig ut för att mäta. Som forskare måste man ta ställning till hur tillförlitligt undersökningen verkligen undersöker det fenomen som man vill undersöka. Tillförlitlighet brukar också kallas för reliabilitet inom kvantitativ forskning. Om det finns problem med tillförlitligheten, kan det innebära att det finns tveksamheter i hur väl undersökningen lyckas undersöka det som är meningen att man vill undersöka. Samtidigt hör det också till tillförlitligheten att forskaren kan kritiskt granska sina metoder som man använt, och om dessa metoder verkligen lyckas mäta det som man är intresserad av att mäta. (Thornberg & Fejes, 2012.) Patel och Davidson (2013, s. 103–104) lyfter fram att om studien har en bra tillförlitlighet kan man upprepa en studie med samma metoder, och komma till samma resultat. I praktiken är dock detta svårt eftersom tillförlitligheten

kan styras av faktorer som forskaren inte kan styra, som till exempel individuella skillnader i informanternas berättelser och forskarens analysprocess. Denna process kallas för test-retest reliabilitet. Man kan också testa tillförlitligheten genom att låta andra forskare undersöka samma fenomen. Om flera forskare kommer fram till samma resultat, kännetecknas forskningen av en hög tillförlitlighet. Denna process kallas i sin tur för interreliabilitet. (Christoffersen & Johannessen, 2015, s. 22.)

Enligt Denscombe (2016, s. 409–410) kan den kvalitativa forskningens tillförlitlighet vara svår att mäta med samma metoder som den kvantitativa. Forskarens förståelse och tolkning har allt för stor betydelse, vilket gör att det blir svårt för en annan forskare att göra exakt samma tolkning av materialet. Denscombe (2016, s. 412) lyfter dock fram att det är viktigt att kunna granska en kvalitativ forskning utgående från dess tillförlitlighet. Därför krävs det att forskaren skapar en så tydlig redogörelse som möjligt av de metoder man använt sig av, hur man analyserat det insamlade materialet samt andra aspekter som kan påverka resultatet i en kvalitativ forskning. Enligt Cohen, Manion och Morrision (2011, s. 202) kan den kvalitativa forskningens tillförlitlighet ses som skillnaden mellan vad forskaren registrerar för data i fenomenet man undersöker och vad som faktiskt inträffar i den naturliga miljön som man undersöker. Framkommer ingen skillnad i dessa, kan man betrakta forskningen som mera tillförlitlig.

Genom att tydligt beskriva metoderna för datainsamlingsmetoden intervju och beskriva på vilka grunder urvalet av respondenterna valts fram, vill jag framställa hur tillförlitligheten har tagits i beaktande i denna undersökning. Vid analysmetoden har jag använt Dahlgren och Johnssons (2012) metod för analys inom fenomenografisk forskning. Genom att tydligt beskriva hur analyser har gått till, kan andra upprepa samma forskning med hjälp av samma analysmetoder som använts i denna undersökning.

Trovärdighet, eller validitet som det kallas inom kvantitativ forskning, innebär att undersökningen verkligen mäter det som den ska undersöka. I kvalitativ forskning kännetecknas trovärdigheter av ärlighet, djup, rikligt material, likabehandling och opartiskhet. Det kan vara svårt att nå helt full trovärdighet i kvalitativ forskning, men forskningen bör göras ändå så att den har en så hög trovärdighet som möjligt. (Cohen,

Manion & Morrison, 2011, s. 179.) Trovärdighet handlar också om att kunna bevisa att datat man samlat in är exakta och motsvarar den verklighet som man undersöker. Enligt Dencombe (2016, s. 410) kan man endast med en rimlig sannolikhet övertyga att datat man samlat in är exakt. Det innebär att man som forskare kontrollerat och analyserat data enligt de krav som ställs på en kvalitativ forskning, men att man ändå inte helt fullt ut kan garantera exaktheten i materialet.

Trovärdigheten kan huvudsakligen granskas genom tre olika metoder: respondentvalidering, grundade data och triangulering. Respondentvalidering innebär att man återgår till respondenterna man använt i datainsamlingen, för att kontrollera att tolkningarna och analysen som forskaren gjort verkligen stämmer överens med verkligheten. Att man arbetar med grundad data stärker också trovärdigheten i en kvalitativ forskning. Grundad data är data som analyserats och bearbetats grundlig av forskaren. Användningen av flera olika metoder eller olika forskare är också ett sätt att öka trovärdigheten i en undersökning. (Dencombe, 2016, s. 410–411.)

I den här undersökningen har trovärdigheten tagit i beaktande främst genom att använda grundad data. Genom att grundligt analysera data som insamlats och samla in en passlig mängd data, har jag försökt att stärka trovärdigheten i denna undersökning. Samtidigt att metoderna framställts på ett tydligt och informativt sätt, vilket bidrar till undersökningens öppenhet och samtidigt också undersökningens trovärdighet.

När man genomför en undersökning är det viktigt att se till att man inte bryter mot regler och lagar som existerar. Dessutom är det viktigt att undersökningen uppfyller den vetenskapliga praxis som råder inom den läroanstalten som forskningen görs vid. (Bell & Waters, 2016, s. 59.) Enligt Christoffersen och Johannessen (2015, s. 45–46) finns det fyra huvudsakliga krav, som man bör följa för att skydda informanterna som deltar i en undersökning. Det första kravet är att forskaren bör ge information om syftet med forskningen och vad forskningen försöker att besvara, alltså i princip vilka forskningsfrågor som forskaren lagt fram. Det andra kravet är att deltagandet ska ske på frivillig basis, vilket innebär att informanten har rätt att själv bestämma om hen deltar i undersökningen eller inte. Det tredje kravet är det så kallade konfidentialitetskravet, som innebär att alla informanter ska behandlas och framställas på ett så konfidentiellt sätt som det bara är möjligt. Personuppgifter ska bland annat

lagras, så att ingen kommer åt dem. Det fjärde kravet är att det insamlade materialet endast används för forskningssyftet, och förstörs när forskningen är avklarad. Samtliga av dessa kriterier har följts i denna undersökning, vilket innebär att informanterna har samtyckt till medverkan och deras utsagor har främställts på ett så konfidentiellt sätt som det bara är möjligt.

För att uppvisa att forskningen skett på en frivillig basis, är det enligt Denscombe (2016, s. 435–436) bra att göra upp ett skriftligt samtycke. Ett skriftligt samtycke ger deltagaren information om forskningen och sina rättigheter, och dessutom finns det då ett dokumenterat bevis på att deltagaren samtyckt till att delta i undersökningen. Enligt Denscombe (2016, s. 437) har deltagarna rätt att dra sig ur forskningen om de så vill, även fast ett skriftligt samtycke finns. Detta måste även finnas inskrivet i det skriftliga samtycket.

I denna undersökning har Europeiska Unionens så kallade GDPR-förordningen tagits i beaktande. Förordningen fungerar som ett skydd för fysiska personer vid behandling av deras personuppgifter. Förordningen slår fast att en laglig behandling av personuppgifter kräver att personen lämnat ett samtycke, för att forskaren får använda uppgifterna för ett specifikt ändamål. Förordningen slår fast att personen också har rätt att när som helst kan återkalla sitt samtycke, och rättigheten måste även informeras om på förhand. (Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2016/679 av den 27 april 2016 om skydd för fysiska personer med avseende på behandling av personuppgifter och om det fria flödet av sådana uppgifter och om upphävande av direktiv 95/46/EG, 2016.)

Personerna som deltagit i denna undersökning har givit sitt samtycke till att det inbandande materialet har fått användas för denna undersökning. Personerna har i det skriftliga samtycket informerats om att de har rätt att återkalla sitt deltagande i enighet med GDPR-förordningen. Det insamlade materialet har varit åtkommligt endast för mig som skribent av denna avhandling, och det insamlade materialet har förstörts när undersökningen var slutförd. Samtycket finns som bilaga i slutet av denna avhandling.

5. Resultatredovisning

I detta kapitel presenteras resultatet för undersökningen. Resultatet presenteras enligt forskningsfrågorna för denna avhandling. Informanternas berättelse har meningskategoriserats, och samtliga kategorier presenteras i början av respektive kapitel. I slutet finns en kort sammanfattning av resultatet för denna avhandling.

5.1 Genom vilka former anser sig vårdnadshavarna vara delaktiga i barnets skolgång och lärande, i en skola som aktivt satsar på vårdnadshavarnas delaktighet?

I detta kapitel presenteras resultatet för den första forskningsfrågan. Frågan undersökte med vilka former vårdnadshavarna är delaktiga i sitt barns skolgång och lärande. Utgående från informanternas berättelser vid datainsamlingen, har fem olika kategorier kunnat formats fram. Kategorierna presenteras i tabellen nedan tillsammans med antalet förekomster i intervjuerna.

Tabell 2: Delaktighet i skolgången och barnets lärande

Kategori	Förekomst
Informationsutbyte	6
Delaktighet i skolarbetet hemma	6
Deltagande i evenemang	4
Representationsaktivitet	2

Informationsutbyte

Den mest dominerande kategorin i informanternas utsagor var informationsutbyte med skolan. Denna kategori omfattas av allt informationsutbyte som sker mellan hemmet och skolan. Kanaler som informationen sker genom varierar, men både elektroniska och personliga kanaler lyfts fram i informanternas berättelser. Speciellt den

elektroniska kommunikationskanalen Wilma lyfts upp i alla informanternas utsagor, som ett av de vanligaste elektroniska redskapen för kommunikation mellan hemmet och skolan. Till denna kategori hör även föräldramöten och utvecklingssamtal (kan också kallas för lärandesamtal), samt eventuella bedömningssamtal som genomförs enligt den lokala läroplanen.

Kommunikationskanalen Wilma lyfter samtliga informanter upp, som ett redskap för att upprätthålla en kommunikation mellan hemmet och skolan. Fyra vårdnadshavare använder redskapet dagligen, medan två vårdnadshavare använder det varje vecka. Enligt vårdnadshavarna är Wilma det vanligaste redskapet som skolan använder sig av för att kontakta vårdnadshavarna.

En stor del av kommunikationen från skolans sida sker nog via Wilma. Rektorn, klassläraren eller någon annan lärare informerar så gott som dagligen via Wilma. Det går smidigt när man som vårdnadshavare har möjlighet att ladda ner en applikation till sin telefon. Man vet ständigt vad som händer i skolan, och vet till exempel direkt om det hänt något allvarligare i skolan. (V4)

En av vårdnadshavarna i denna undersökning lyfte också fram att informationsutbytet via Wilma ibland kan till och med bli för stor. De andra vårdnadshavarna tyckte i sin tur att informationen som kommer via de elektroniska kommunikationskanalerna är passlig. Vårdnadshavarna uppskattar att de kan läsa och ta till sig informationen via Wilma, när de passar dem bäst.

Ibland kan det nog kännas som det blir lite för mycket information med Wilma också. Ibland kan flera ur personalen posta samma info eller postar till alla föräldrar något som endast gäller elever i åk 1–2, vilket gör att det ibland är svårt att veta vad som egentligen händer och vem som egentligen berörs av det där meddelande. Lagom är lämpligt, också när det gäller Wilma. (V3)

Informant V6 lyfter fram att informationen via Wilma ibland kan upplevas lite oklar, och borde därför ersättas med en personlig kommunikation från skolans sida ibland. Också informanterna V3 och V1 tycker att det är viktigt att de elektroniska kanalerna inte ersätter den personliga kontakten mellan hemmet och skolan, eftersom personlig kommunikation oftast förmedlar budskapet bättre. Dessutom tycker vårdnadshavarna

att de förstår allvarligheten i situationen bättre, om läraren personligen tar kontakt med vårdnadshavarna.

Jag vill nog att lärarna ska vara i kontakt med mig, om XX [elevens namn] har gjort något dumt i skolan till exempel. Jag har varit med om situationer, där det låter jätteallvarligt när läraren kontaktar mig via Wilma. När jag sedan ringer upp så var det nog egentligen inte så allvarligt, utan läraren hade bara uttryckt sig klumpigt i anteckningen via Wilma. Därför värdesätter jag stort den personliga kontakten med skolan och lärarna. (V6)

Två vårdnadshavare anser i intervjuerna att de elektroniska kanalerna har ökat delaktigheten mellan hemmet och skolan. Det handlar inte bara om Wilma, utan vårdnadshavarna nämner andra elektroniska verktyg som används inom undervisningen. Sådana verktyg är till exempel Seesaw eller Classroom.

Trots att elektroniska kommunikationsredskap verkar vara dominerande enligt vårdnadshavarna, förekommer ändå fortfarande personlig kontakt med skolan. De vanligaste formerna för personlig kontakt verkar vara föräldramöten och utvecklingssamtal. Föräldramöten har en blandad åsikt hos vårdnadshavarna i denna intervju. Fyra vårdnadshavare lyfter fram att de är viktiga samt informativa, ur vårdnadshavarnas synpunkt. Två vårdnadshavare i sin tur tycker att föräldramöten ibland kan vara tråkiga, eftersom det endast sker informationsutbyte där vårdnadshavarna sällan får möjlighet att vara aktiva och delaktiga i föräldramöten. En av dessa vårdnadshavare tycker att föräldramötena kunde bli mera interaktiva, där vårdnadshavarna får en större roll och får möjlighet att styra upplägget för föräldramötet. Fyra vårdnadshavare tycker att föräldramöten ska fokusera på mera praktiska saker, till exempel hur skoldagen ser ut för elever och vilka möjligheter till stödformer som skolan kan erbjuda. I intervjuerna framkommer det att fyra av vårdnadshavarna tycker att föräldramöten som sker i mindre grupper, med till exempel elevens undervisningsgrupp, är det som upplevs som mest givande. Två vårdnadshavare lyfter fram att de tycker att det är viktigt att se miljön som deras barn undervisas i, och samtidigt se med egna ögon vad deras barn verkligen gör i skolan.

Förutom dessa nämner fem vårdnadshavare att telefonsamtal till skolan också är vanliga former av informationsutbyte. Oftast sker dessa samtal när eleven är sjuk eller

det uppstår problemsituationer i skolan. Enligt informanterna sker telefonsamtalet oftast på lärarens initiativ.

Fem av sex vårdnadshavare anser att utvecklingssamtal erbjuder en större delaktighet för vårdnadshavarna och eleven. Ofta har vårdnadshavarna tillsammans med eleven på förhand fyllt i en blankett, där de får utvärdera elevens lärande och elevens starka respektive svaga sidor. Två vårdnadshavare tycker att utvecklingssamtalet också är en viktig stund för dem, att lära känna barnets lärare lite bättre. Informant V2 lyfter till exempel fram att utvecklingssamtalet är den enda gången som vårdnadshavaren har en personlig kommunikation ensam med elevens klasslärare.

För mig är utvecklingssamtalet den enda gång som jag har kontakt med klassläraren. Därför tycker jag att det är viktigt att ordna dessa, eftersom man etablerar en personlig relation till sitt barns klasslärare. Därför hoppas jag också att lärarna anstränger sig för att ordna ett informativt möte, när jag ändå är där tillsammans med mitt barn. (V2)

Delaktighet i skolarbetet hemma

Följande kategori som kunde formas fram i forskningsfrågan om former av delaktighet, är delaktighet i skolarbetet hemma. Till denna kategori hör bland annat att hjälpa barnet med sina läxor hemma, ställa frågor om skoldagen och andra former där vårdnadshavarna aktivt stödjer eleven i dess lärande och i dess skolgång.

De flesta vårdnadshavare uppger att de dagligen frågar eleven hur skoldagen har varit och följer på det sättet upp hur eleven mår i skolan och hur skolvardagen har sett ut för eleven. Tre vårdnadshavare lyfter särskilt upp, att frågor om skoldagen visar för barnet att vårdnadshavarna är engagerade i barnets lärande och skolgång. En av vårdnadshavarna säger att hon genom frågorna märker direkt när barnet har haft en bra eller dålig skoldag.

När jag ställer frågorna får jag en bra bild över hur XX [elevens namn] har haft det i skolan under dagen. Jag märker direkt om något inte är som det skall vara, då vi tillsammans pratar om hur skoldagen har varit. Oftast handlar det bara om några små bråk med kompisarna, men nån gång har det faktiskt kommit fram olika problem i [...] vad ska man kalla det? Problem

i inlärnigen, kanske? Ett exempel är till exempel när vi pratade om ett prov, och det kom fram att XX [elevens namn] var rädd för att bli underkänd i det, för att hen inte hade lärt sig något i matematiken. (V1)

En vårdnadshavare berättar att han försöker hänga med i sitt barns lärande och skolgång, genom att ställa frågor och försöka få barnet att berätta om sin skolgång. Han anser dock att arbetet ibland kan bli ett hinder för delaktigheten, eftersom han själv oftast jobbar kvällsskift och till och med dubbla skift. Enligt honom så tror han att om han hade varit hemma på kvällarna, så hade det varit lättare att vara delaktig i barnets lärande genom till exempel läxläsning eller genom att ställa frågor om skoldagen. Vårdnadshavaren själv uppger i intervjun att han tror att föräldrar med lägre socioekonomisk status, är i samma situation eftersom jobbet tar upp en stor del av vårdnadshavarnas vardag. Att jobba kvällsskift och nattsift kan vara ett hinder för att till exempel följa med läxläsningen, enligt vårdnadshavaren.

Tyvärr, tar jobbet en stor del av tiden. När man jobbar kvällsskift ofta, så är man ju borta när ens barn kommer hem och ska göra läxorna. Då får jag bara lita på att han [eleven] berättar åt mig om något inte är som det ska vara i skolan. Hade gärna varit mera delaktig på dagarna vid läxläsningen, men tyvärr måste jag jobba ofta för att familjen ska gå runt ekonomiskt. (V5)

Läxläsning hemma är också en vanlig form av delaktighet i barnets lärande. Fyra av sex vårdnadshavare uppger i intervjuerna, att de brukar följa med läxläsningen och vid behov hjälpa till med barnets läxor. Samtliga vårdnadshavare uppger att de inte följer med läxläsningen varje vardag, utan försöker följa upp åtminstone en gång under varje vecka. Vårdnadshavarna litar långt på att barnet själv frågar om hjälp, om barnet skulle behöva stöd i läxläsningen eller med skolgången i allmänhet. I undersökningen deltog två vårdnadshavare med elever i åk 1, och de båda uppgav att det är viktigt att vara delaktig i barnets skolgång under den första tiden i skolan eftersom barnet kan behöva mycket stöd i skolgången. Två vårdnadshavare med elever i åk 4–6 upplever dock att delaktigheten i lärandet minskar ju äldre eleverna blir. De båda lyfter fram att elevens mognadsprocess till en mera självständig individ och ansvaret över det egna arbetet blir större då eleven blir äldre.

Jo, nog är det så att man inte lika mycket håller koll på att läxorna blir gjorda när barnet blir äldre. För det första vill barnen inte längre att man ständigt har koll på vad de gör. [...] Det är väl en del av processen att bli självständig individ? För det andra så litar man ju som vuxen mera på att barnet fixar sina egna skoluppgifter. (V3)

Fyra av vårdnadshavarna anser att skolan inte direkt ger några konkreta tips för hur vårdnadshavarna vara delaktiga i sitt barns lärande hemma. En av vårdnadshavarna påpekar att det lyfts upp att det är viktigt att vara delaktig i sitt barns lärande, men att skolan inte hjälper till desto mera med konkreta metoder. Endast en vårdnadshavare lyfter fram att det skulle behövas mera information från skolan, om hur man aktivt kan stödja sitt barn i dess lärande där hemma.

Deltagande i evenemang

En tredje kategori som kunde hittas efter analysen av intervjuerna, är deltagande i evenemang ordnade av skolan. Till den här kategorin omfattas evenemang som inte finns inskrivna i läroplan eller andra styrdokument. Till denna kategori hör bland annat öppet hus, hem och skola-dagar, jippon, basarer och dylika evenemang, som oftast ordnas utanför skoltid.

Alla de intervjuade vårdnadshavare som nämnde denna typ av delaktighet, tyckte att dylika evenemang är viktiga. Detta eftersom dessa evenemang bidrar till att öka samhörigheten i skolgemenskapen, minska på klyftan mellan hemmet och skolan samt bidra till åsikten om att föräldrarna är en resurs för skolan. Två vårdnadshavare lyfter speciellt upp att evenemangen också bidrar till att skapa en positiv bild av skolan hos vårdnadshavare, eftersom det är inte självklart att alla vårdnadshavare har en positiv bild av skolan på grund av till exempel tidigare erfarenheter från sin egen skolgång.

Jag tycker att evenemang som dessa [öppet-hus för vårdnadshavare] visar att skolan uppskattar vårdnadshavarna och deras engagemang. Eleverna tycker också det är kul när föräldrarna kommer till skolan, och de får visa upp sitt klassrum till exempel. Jag hoppas nästan på att det ordnas flera gånger om året [...] Själv har jag inte en bra bild av skolan från min egen skoltid, men skolan känns tryggare och mer öppen idag. (V2)

Två av vårdnadshavarna nämner att det är viktigt att alla dessa evenemang ska vara frivilliga. Ingen av föräldrarna ska känna sig tvingade att dyka upp på dessa evenemang, utan istället ska det kännas frestande att frivillig komma på dessa typer av evenemang. En vårdnadshavare påpekar att dessa evenemang oftast ordnas utanför skoltid, men det då krockar med folk som jobbar i olika skift. Därför kan det bli svårt för vissa vårdnadshavare, om dylika evenemang ordnas under samma tidpunkt hela tiden.

Representationsaktivitet

En vårdnadshavare lyfte upp att ett sätt att vara delaktig i barnets skolgång, är att vårdnadshavaren sitter som representant inom ett förtroendeorgan som verkar i skolan. Förtroendeorgan som finns inom skolan är till exempel direktions, nämnder eller arbetsgrupper. Till representation inom organ omfattas också samarbetsgrupper vid uppgörandet av lokala läroplaner, ordningsregler eller jämställdhetsplaner som används inom den grundläggande utbildningen i Finland. Till denna kategori omfattas även styrelsearbete inom den lokala Hem och Skola-föreningen, som verkar vid de olika skolorna i Svenskfinland. Till den här kategorin hör även verksamheten med klassföräldrar, som finns i de flesta skolorna i Svenskfinland.

En av vårdnadshavarna nämner i intervjun, att det kan vara en hög tröskel för många vårdnadshavare att ställa upp inom de olika förtroendeorganen som verkar inom skolan. Hon har fått höra från många i sin omgivning att de tror att det tar upp en stor del av deras fritid. Därför finns det vårdnadshavare som anser att de inte har tid och möjlighet att ställa upp i dylika organ. Vårdnadshavaren lyfter upp i intervjun att det finns många vårdnadshavare som tycker att dessa organ är viktiga, men själv inte vill ställa upp i dem på grund av till exempel ointresse eller att man tror att det tar upp för mycket av ens tid. Enligt vårdnadshavaren är dessa organ ändå viktiga, för dessa kan föra fram vårdnadshavarens syn på olika frågor som gäller skolan. I intervjun önskar hon att dylika representationsorgan utökas och blir vanligare i finländska skolor, eftersom det också stärker demokratin inom skolan och låter alla röster komma till tals.

Jag deltog i en arbetsgrupp när den nya läroplanen skapades 2016. Innan visste jag att det fanns en läroplan, men efter detta arbetet förstår jag hur läroplanen påverkar det som eleverna gör i skolan. [...]

I denna grupp fick jag ge föräldrarnas syn på läroplanen, och vad vi tycker är viktigt att ta upp i lokala läroplanen. Dessutom var det viktigt för kommunen att läroplanen var skriven på ett sådant sätt, att alla kan läsa och förstå texten. Där kunde vi vårdnadshavare bidra med mycket, enligt mig. (V4)

Vårdnadshavaren nämner att hon försökt prata positivt om dessa organ och om uppgifterna inom dem. Särskilt har hon lyft fram de olika besluten som tagits inom organen, som sedan påverkar skolans verksamhet och särskilt också vårdnadshavarnas delaktighet i skolans verksamhet. Enligt vårdnadshavaren lyfter skolan inte upp möjligheterna med deltagandet tillräckligt positivt. Lärarna kan ibland till och med tycka det att jobbigt att utse klassföräldrar i klassen, enligt vårdnadshavaren.

Ibland suckas och stönas det, när det är dags att på föräldramötet att utse klassföräldrar till klassen. Både läraren och föräldrarna tycker att det är lika jobbigt ibland. Därför hoppas jag att man kunde förmedla en positiv ton av en viktig uppgift, som klassföräldrar verkligen är. (V4)

En annan vårdnadshavare (V5) lyfter också representation inom förtroendeorgan, som ett sätt att vara delaktig i sitt barns skolgång. Denna vårdnadshavare har dock en lite annan bild av representationen. Vårdnadshavaren säger i intervjun att han inte känner att han passar in i dessa organ. Enligt honom behöver man en viss erfarenhet, intresse och motivation för att kunna bidra med något som förtroendevald inom dylika organisationer.

Alltså jag vet inte riktigt, men jag har nog jättesvårt att se mig stå upp på sådana uppdrag. Man måste ha det där intresset, och det har jag nog inte. Jag känner bara att det finns andra människor som bättre kan representera oss [vårdnadshavare], och därför har jag inte viljan att stå upp i sådana grupper. (V5)

Till denna kategori räknas också uppgiften som klassförälder. Uppgiften som klassförälder är en frivillig uppgift, som kan se lite olika ut beroende på skolans och klassens överenskommelser. En av vårdnadshavarna i denna undersökning nämner

specifikt uppgiften som klassförälder, som ett sätt att kunna vara delaktig i sitt barns skolgång. Vårdnadshavaren ser uppgiften som ett sätt att komma närmare skolans verksamhet och skolans personal. Genom uppgiften som klassförälder har hon lyckats etablerat ett kontaktnätverk till lärarna i skolan, vilket gör att hennes tröskel att ta kontakt med skolan minskat. I intervjun berättar hon att hon fått en djupare syn på skolans verksamhet, eftersom hon fått följa med vad som händer under en vanlig skoldag. Dessutom har hon suttit med och planerat evenemang som ordnas under skoldagen, som till exempel julfest eller skolavslutningen i juni. Enligt henne så etablerar man också en kontakt till de andra vårdnadshavarna i klassen, vilket enligt henne har varit lärorik. Vårdnadshavarna har kunnat dela erfarenheter och lösningar på olika problem i lärandet och skolgemenskapen.

Att träffa andra föräldrar har nog varit oerhört lärorikt, eftersom man delar så mycket tankar och idéer med varandra. Det känns skönt och kunna prata med någon som har samma erfarenheter som jag, om att ha en elev med intensifierat stöd i matematik. Jag har kunnat hitta medel och metoder som jag inte ens visste fanns, genom att prata med andra i samma situation som mig själv. (V4)

5.2 Hur anser vårdnadshavarna att delaktigheten i barnets skolgång och lärande förändrats, efter att skolan börjat satsa på hemmets delaktighet?

I den andra forskningsfrågan kunde tre olika kategorier hittas i analysen av informanternas utsagor. De olika kategorierna som kunde hittas, samt hur många gånger de förekommer finns i tabellen nedan.

Tabell 3: Förändringar i delaktigheten

Kategori	Förekomst
Ökad delaktighet	4
Förändrade former av delaktighet	1
Oförändrad delaktighet	1

Ökad delaktighet

Fyra vårdnadshavare i denna undersökning ansåg att delaktigheten har ökat i skolorna, under de senaste åren. Vårdnadshavarna som ansåg att delaktigheten hade ökat under de senaste åren, lyfter upp att det märks att skolan aktivt börjat satsa på hemmets delaktighet. Tre av vårdnadshavarna lyfter också upp den senaste revideringen av läroplanen, som en av orsakerna till att delaktigheten i skolorna ökat. De tre vårdnadshavarna känner till läroplanens skrivningar, och vet att läroplansgrunderna poängterar att skolan skall se till att det finns förutsättningar för ett fungerande samarbete mellan hemmet och skolan. En av vårdnadshavarna lyfter upp i intervjun att skrivelserna om samarbetet kunde göras ännu tydligare. Vårdnadshavaren V2 lyfter upp att läroplanen kunde innehålla mera konkreta former, för hur samarbetet ska se ut och vilka former av samarbete som borde finnas inom skolans verksamhet. Hon tycker att Utbildningsstyrelsen kunde lyfta fram att föräldrar har rätt att närvara vid undervisningen i skolan, eftersom hon tycker att många föräldrar inte känner till möjligheten att göra det.

Jag förstår att läroplanen är skriven för lärare, men samtidigt tycker jag att den kunde göras mer konkret för vårdnadshavare. Jag tror många vet vad läroplanen är, men inte vad som står i det. [...]

Ehh, därför önskar jag mera konkreta skrivelser i läroplanen. Man kunde till exempel skriva in att vi [vårdnadshavare] har möjlighet att besöka skolan under skoldagen, så att alla vet det. (V2)

Alla de fyra informanter som lyfter fram att delaktighet har ökat, lyfter också fram att skolan aktivt utbildat personalen och lyft fram vårdnadshavarnas betydelse för barnets inläring och som stöd i skolgången. Två informanter tycker att skolan har lyft fram att skolan ska fungera som medfostrare i barnets fostran, och att fostran är ett samarbete mellan hemmet och skolan. Enligt de fyra informanterna som anser att delaktigheten ökat, har kontakten mellan hemmet och skolan blivit intensivare. Genom olika digitala portfolion har vårdnadshavarna kunnat följa med skoldagen, och även fått information om elevens framsteg i studierna. Samtidigt har de ordnats evenemang utanför skoltid, där vårdnadshavare fått möjlighet att bekanta sig med skolans byggnad och skolans verksamhet. Tre vårdnadshavare lyfter fram att det är viktigt att

vårdnadshavare får möjlighet att träffa skolans personal på dessa evenemang, eftersom det gör att vårdnadshavarna skapar ett kontaktnätverk till skolans personal.

Informationsutbyte har också blivit tätare, enligt tre vårdnadshavare. De tycker att de får mera information från elevens klasslärare om vad som är på gång och vad eleverna gör i skolan. Dessutom brukar klasslärarna ringa upp, om det är djupare frågor som behöver diskuteras tillsammans med vårdnadshavaren. Detta informationsutbyte skapar en trygghet hos vårdnadshavarna, eftersom de får en bekräftelse att skolans personal noterar elevens närvaro i skolan. Till exempel lyfter en vårdnadshavare fram att läraren ringer direkt på morgonen, om vårdnadshavaren inte har sjukanmält eleven från skolan.

När klassläraren ringer direkt på morgonen, om man inte hunnit ringa till skolan och säga att XX [elevens namn] är sjuk. Jag vet inte varför, men jag tycker att det skapar en sorts trygghet, eftersom jag vet att det finns någon som tar hand om mina barn i skolan och noterar att just mitt barn saknas i klassen. (V1)

En vårdnadshavare lyfter fram att han fått en positivare bild av skolan och en större respekt för lärarnas yrkesroll, när delaktighet i elevens skolgång ökat. Han nämner att han nu förstår hur skolans verksamhet fungerar, och förstår att det finns många vuxna som dagligen arbetar med eleverna. En ökad kontakt med specialläraren, nämner han som en positiv sak. Detta eftersom han får en tydlig information vilka stödåtgärder som ges åt eleven, och varför dessa stödåtgärder ges. Dessutom har specialläraren kunnat berätta åt vårdnadshavarna hur de kan stödja sitt barn hemma i olika undervisningsämnen.

Förändrade former av delaktighet

En av vårdnadshavarna tycker inte att vårdnadshavarnas delaktighet i skolans vardag och elevens lärande har ökat, utan istället har bara formerna för delaktighet förändrats. Vårdnadshavarna anser att informationen de får från skolan har ökat i mängden. Dessutom lyfter vårdnadshavaren upp att evenemangen inom skolan ökat, men vårdnadshavaren anser inte att dessa evenemang ökat delaktigheten i sitt barns

skolgång och lärande. Orsakerna till detta är för att dessa evenemang oftast är informativa till sin karaktär, och att vårdnadshavarna sällan erbjuds möjligheter att vara aktiva deltagare i evenemangen. Vårdnadshavaren upplever alltså att vårdnadshavarna är passiva deltagare i evenemangen som skolan ordnar, eftersom det saknas interaktion med skolans personal.

Tjaa, dessa öppet hus-dagarna till exempel ökar inte min delaktighet i mitt barns skolgång på något sätt. Jag är ju bara på plats i skolbyggnaden, men behöver inte engagera mig på något sätt. [...]

Därför tycker jag att utvecklingssamtalen är bättre, eftersom jag då får vara aktiv och får möjlighet att ställa frågor och kommentarer till läraren. (V6)

Vårdnadshavaren efterlyser mera former av delaktighet, där vårdnadshavare får möjlighet att vara en aktiv part. Enligt vårdnadshavaren behövs mera aktiva former av delaktighet, för att man ska få en insyn i sitt barns lärande som sker i skolan. Vårdnadshavaren efterlyser till exempel diskussionstillfällen där de får möjlighet att bekanta sig med stödformer, som skolan och andra parter i samhället kan erbjuda för eleverna. Samtidigt efterlyser vårdnadshavaren också en mer personlig kontakt med klassläraren, eftersom klassläraren känner bäst till elevens förutsättningar och möjlighet i sitt lärande.

Jag vill prata med någon personligen, inte bara maila med klassläraren via Wilma. [...] När jag träffar klassläraren personligen, kan jag ställa frågor om det inte är något jag förstår. Jag menar, via Wilma brukar jag oftast låta ärendet gå förbi mig, om jag inte riktigt förstår vad läraren försöker säga. (V6)

Oförändrad delaktighet

En vårdnadshavare säger i intervjun att han inte upplevt att vårdnadshavarens delaktighetsnivå ökat under sitt barns skolgång. Mängden med information är lika stor som tidigare, skillnaden är att den förmedlas i större grad genom skolans elektroniska kommunikationskanaler. Evenemangen som skolorna ordnar är till mängden den

samma som tidigare. Det enda skillnaden är att evenemangens utformning har förändrats en aning under tiden, enligt vårdnadshavaren.

Vårdnadshavaren lyfter dock fram i intervjusituationen att han inte efterlyser en ökad delaktighet i skolans vardag eller elevens lärande. Han upplever att den delaktigheten som existerar från skolans sida är lagom, eftersom han anser att inte har möjligheten att vara mera delaktig. Som orsakerna till detta nämns tidsbrist på grund av arbete. Dessutom vill vårdnadshavaren fostra eleven till en mera självständig individ, som i allt större grad tar ansvar över sin egen skolgång. Enligt vårdnadshavaren är det dock viktigt att ha kontinuerlig kontakt med skolans personal, och speciellt klassläraren. Genom kontakten får vårdnadshavaren en bekräftelse hur elevens lärandeprocess framskrider och om framgången motsvarar den bild som vårdnadshavare har om elevens framsteg.

Jag tycker det är viktigt att barnen blir mer självständiga med tiden. Att ta ansvar över läxor och se till att rätt material kommer med till skolan är något som barnet ska kunna fixa på egen hand i åk 5 eller åk 6. Inte ska jag behöva varje morgon stå och se att allting kommer med till skolan. (V3)

5.3 Hur motiverar skolan vårdnadshavarna att vara delaktiga i barnets skolgång och lärande, enligt vårdnadshavarna?

Den tredje forskningsfrågan behandlade hur skolan motiverar vårdnadshavarna att vara delaktiga i barnets lärande och skolgång enligt vårdnadshavarna. Utgående från analysen av intervjuer med vårdnadshavarna kunde fyra kategorier formas fram. De fyra kategorierna presenteras nedan, med en förteckning över hur ofta de förekom i intervjuerna.

Tabell 4: Hur skolan motiverar vårdnadshavarna

Kategori	Förekomst
Intensivare kontakt	4
Betoning på medfostran	3
Evenemang för vårdnadshavare	2
Värdesättandet av kontakten	2

Intensivare kontakt

Fyra stycken vårdnadshavare nämnde i intervjun att kontakten mellan hemmet och skolan är ett sätt att motivera vårdnadshavarna att vara delaktiga i barnets skolgång och lärande. Genom en intensivare kontakt från skolans sida, försöker även skolan uppmuntra vårdnadshavarna att upprätthålla en fungerande kontakt mellan hemmet och skolan. Precis som i den första forskningsfrågan, sker kontakten mellan hemmet och skolan både genom elektroniska och personliga kommunikationskanaler.

Enligt tre vårdnadshavare har skolan försökt skapa en intensiv kontakt mellan hemmet och skolan, för att ge möjligheten för vårdnadshavare att få en större överblick av elevens framgång i skolarbetet. Genom att skolan och hemmet diskuterar med varandra och förmedlar information genom olika kanaler, byter man information med varandra. En av vårdnadshavarna lyfter upp att genom skolans ansträngning att hålla en fungerande kontakt, så motiveras vårdnadshavarna att upprätthålla en fungerande kontakt mellan hemmet och skolan.

När skolan hela tiden informerar oss om aktuella saker och hur det går för barnet i skolan, så känner jag också mig mera motiverad att hålla kontakt med lärarna i skolan. Skulle jag tvingas kämpa för att upprätthålla en kontakt med skolan, så tror jag att motivationen att upprätthålla kontakten snabbt skulle försvinna. (V4)

Eftersom några av intervjuerna genomfördes under pandemin med covid-19, lyfte vårdnadshavarna upp distansundervisningen i intervjuerna. Skolorna i den grundläggande utbildningen ordnade under våren 2020 distansundervisning under pandemin med covid-19 (Undervisnings- och kulturministeriet, 2020).

Vårdnadshavarna upplevde att stödet från skolans sida i form av information och anvisningar om undervisningen på distans, stärkte vårdnadshavarnas möjligheter att vara delaktiga i undervisningen. En av vårdnadshavarna lyfte upp att delaktigheten i barnets lärande ökade, när skolan dagligen höll kontakt med vårdnadshavarna och berättade vad som hände under dagen. Skolan påpekade ständigt att vårdnadshavarnas insats hade betydelse för distansundervisningen, vilket gjorde att vårdnadshavare kände sig allt mer uppskattad. Därför lyfte vårdnadshavaren upp att de hoppas att skolan skulle fortsätta upprätthålla en intensiv kontakt med vårdnadshavarna. Detta eftersom vårdnadshavarna känner sig mera delaktiga i barnets lärande genom förmedlandet av information och uppskattning.

Jag hoppas att skolan fortsätter hålla lika mycket kontakt med hemmet också efter coronaviruset [covid-19]. Jag kände mig mera delaktig i denna situation, eftersom jag hela tiden visste vad barnen höll på med. Dessutom kände jag mig viktig och värdefull som förälder, eftersom jag kunde stötta mitt barn på ett annat sätt i undervisningen. (V1)

Betoning på medfostran

I två av informanternas utsagor framkommer det att skolan och lärarna lagt ett fokus på att betona skolans roll som medfostrare. Tre av vårdnadshavarna hade en positiv syn på detta, medan en av vårdnadshavarna hade en mera negativ syn på skolans roll som medfostrare.

De två vårdnadshavare som tycker att en ökad betoning på medfostran upplevs som positivt, tycker att skolan allt mera lyckats förmedla budskapet att skolan fungerar som en medfostran vid sidan om vårdnadshavarna. Vårdnadshavarna tycker att det är skönt att skolan fungerar som medfostrare, eftersom det underlättar vårdnadshavarnas fostringsarbete där hemma. Dessutom anser en vårdnadshavare att vissa element i fostran kan vara svåra att genomföra hemma.

Sociala situationer och hur man beter sig i sådana, är sådant som skolan bör fokusera på. Det är svårt att genomföra hemma, men i skolan går det lättare eftersom eleverna arbetar i grupper. I grupparbeten lär sig till exempel eleverna att varje insats är värdefull för den gemensamma slutprodukten, vad det nu sen är. (V1)

Vårdnadshavaren lyfter alltså social kompetens, som ett område inom fostran som skolan borde ansvara för. Att skolan betonar sin roll i medfostran, medför att vårdnadshavarna är mera motiverade att vara delaktiga i barnets lärande och skolgång. Detta eftersom vårdnadshavarna inser att fostran är ett samarbete mellan skolan och hemmet, där bådas insats är viktiga för eleven. En av vårdnadshavarna tycker att skolan kunde betona detta ännu mera i kontakten med vårdnadshavarna. Enligt vårdnadshavaren skulle detta kunna bidra att stärka delaktigheten hos vårdnadshavare i allt större grad.

Enligt vårdnadshavarna betonas skolans roll som medfostran vid olika möten med vårdnadshavarna. Två av vårdnadshavarna tycker att det lyfts upp vid föräldramöten i skolan, samt vid utvecklingssamtal där klassläraren diskuterar om elevens framgång i studierna tillsammans med vårdnadshavarna. Enligt en av vårdnadshavarna förekommer betoningen av medfostran också vid privata samtal med klassläraren, eftersom klassläraren lyfter fram vårdnadshavarens roll i barnets lärande.

En av vårdnadshavarna hade en mera negativ inställning på skolans roll som medfostrare. Enligt vårdnadshavaren har det förekommit situationer där skolans syn på fostran, har varit i konflikt med vårdnadshavarnas syn på fostran av eleven. Vårdnadshavaren tycker speciellt att skolan skall vara försiktig i att uppfostra eleverna, eftersom alla vårdnadshavare har olika regler och synsätt på fostran.

I skolan var det plötsligt okej att bära keps inomhus. När han [eleven] kom hem, ville han ju såklart ha på kepsen inomhus. Om han fick ha på kepsen i skolan, så skulle han ju såklart också få ha kepsen på hemma. Läraren tyckte att det inte var så stor skillnad om eleverna hade på kepsen i klassrum, men för oss var det en viktig principalsak. [...] Klassläraren fö stod inte alls vårt problem i detta. (V3)

Enligt vårdnadshavaren bör läraren alltid diskutera med vårdnadshavaren, för att förstå vilken syn på fostran som vårdnadshavarna i klassen har. Detta för att försöka undvika konflikter med vårdnadshavarna i frågor som gäller fostran. Enligt vårdnadshavaren är det viktigt att skolan nog fungerar som medfostrare, eftersom eleverna tillbringar en stor del av sin tid i skolan. Dessutom lyfter vårdnadshavaren att det finns områden i

fostran, som bara kan genomföras i skolan. Bland annat sociala relationer och ansvarstagande är lättare att genomföra i skolan, än hemma. I intervjun säger denna vårdnadshavare att han tycker att vårdnadshavarens syn på fostran, borde vara den som styr hur skolans roll i fostran ser ut. Skolans roll blir då att anpassa sig efter vårdnadshavarnas syn på fostran.

Evenemang för vårdnadshavare

I två av informanternas utsagor framkommer det att skolan har ökat evenemangen för vårdnadshavare, för att motivera vårdnadshavarna att vara delaktiga i barnets skolgång och inläring. Samtliga utsagor påpekar att det är evenemang som sker utanför skoltid, och som alltså är frivilliga för vårdnadshavare. Enligt vårdnadshavarna är evenemangen oftast fria till sin utformning, vilket betyder att vårdnadshavare kan påverka innehållet i programmet eller så ges vårdnadshavare möjlighet att vara delaktiga på andra sätt, genom att till exempel ställa frågor. Vårdnadshavarna lyfter också fram att dessa evenemang nästan alltid sker i skolans byggnad. Orsakerna till evenemangen är många. I intervjuerna lyfter vårdnadshavarna upp att evenemangens viktigaste syfte är att bekanta sig med skolan, personalen, skolbyggnaden och klassrumsmiljön. Samtidigt kan evenemangen också ha syftet att stärka gemenskapen bland vårdnadshavarna i skolan. En del evenemang kan också vara mera utbildande karaktär, vilket innebär att de försöker förmedla kunskap eller ett budskap till vårdnadshavarna.

I intervjuerna framkommer det att dessa evenemang är öppet hus i skolan, föreläsningar, frukostar för vårdnadshavare eller andra informationstillfällen för vårdnadshavarna. Evenemangen har budskap som kopplas till rollen som vårdnadshavare, som till exempel nätanvändning bland unga, positiv psykologi och föräldrasamverkan. En stor del av evenemangen som vårdnadshavare nämner kan också kopplas till förbundet Hem och Skola i Finland.

En av vårdnadshavarna lyfter fram i intervjun att hon tror att dessa evenemang bidrar till att stärka gemenskapen hos vårdnadshavarna, och samtidigt också betona vårdnadshavarnas roll i elevens inläring. Enligt de två vårdnadshavarna lyfts det upp

att vårdnadshavarna är värdefulla och behövs i det dagliga skolarbetet på dessa evenemang. Vårdnadshavare V2 lyfter dock fram i intervjun, att dessa evenemang oftast är föreläsningar. Detta innebär att vårdnadshavarna har en relativt passiv roll, där de endast ger möjlighet att ställa frågor i slutet av föreläsningen. Vårdnadshavaren efterlyser därför mera evenemang, där vårdnadshavarna har en mera aktiv roll och får möjlighet att diskutera och reflektera med andra. Speciellt teman som handlar om fostran och hur vårdnadshavarna kan stödja barnet i fostran i dessa evenemang, är något som vårdnadshavaren upplever intressanta. En av vårdnadshavarna går in på temat nätanvändning som exempel.

Skolan försöker nog stödja oss, genom att ordna föreläsningar om olika saker som kan vara bra och veta. Ett tema som alltid kommer upp i föräldrasammanhang [skratt] är nätanvändningen. Jag tror skolan vill hjälpa oss med det, eftersom många säkert frågar om hur man ska tackla dessa problem. Jag tycker dock att föreläsningarna varit väldigt givande, eftersom det alltid är experter inom området som pratar om nätanvändning hos unga. [...] Så skolan försöker nog hjälpa oss föräldrar i vårt arbete, genom att ordna evenemang som stödjer föräldraskapet. För det är inte alltid lätt att vara förälder, speciellt om man är ensamstående. (V2)

Värdesättandet av kontakten

En av kategorierna som kunde hittas i analysen av intervjuerna handlar om att skolan värdesätter kontakten mellan hemmet och skolan mera, efter att skolan medvetet satsat på att göra vårdnadshavarna mera delaktiga i skolans verksamhet och elevens lärande. Enligt de två vårdnadshavarna som lyfter fram detta i intervjuerna, så värdesätts kontakten till vårdnadshavarna av lärarna i skolan på ett positivt sätt. De berättar att de tycker att lärarna blivit tydliga med att berätta om varför det är viktigt med ett fungerande samarbete, och vilken roll som vårdnadshavarna har i fostran och utbildningen.

Vårdnadshavarna tycker att det är viktigt att skolan värdesätter kontakten med vårdnadshavarna, eftersom det gör att vårdnadshavarna känner sig välkomna och delaktiga i skolgemenskapen. De båda vårdnadshavarna lyfter upp att klassläraren ofta förmedlat budskapet om att vårdnadshavarna kan ta kontakt med skolan, om vårdnadshavarna har något att fundera på. Kontakten mellan hemmet och skolan sker

oftast vid så kallade problemsituationer, vilket ofta innebär att kontakten sker när något problem uppstår under skoldagen. Vårdnadshavarna lyfter upp problem som mobbning, stödåtgärder, ogjorda läxor eller sociala problem som orsakerna till att de eller skolan tar kontakt med varandra.

De båda vårdnadshavarna nämner att det varierar från lärare till lärare, hur kontakten mellan hemmet och skolan värdesätts. En av vårdnadshavarna har erfarenheter, där läraren inte alls värdesatt kontakten mellan hemmet och skolan.

Läraren berättade att hon bara är tillgänglig mellan 8–16, och vid andra tidpunkter svarar hon inte i telefon. På första föräldramötet gjorde hon också klart att hon absolut inte åker på lägerskola, eftersom hon inte får något extra betalt för det. Jag tror att alla vårdnadshavare i den klassen kände att de inte betydde något för den där läraren. Jag i alla fall hade bara kontakt med hon i värsta fall. (V6)

Enligt vårdnadshavaren har alltså lärarens första intryck på vårdnadshavarna en viktig roll i det framtida samarbetet. Ger läraren en tråkig bild av sig själv till vårdnadshavarna, känner vårdnadshavaren en högre tröskel att ta kontakt med skolan och läraren. I intervjuerna framkommer speciellt två egenskaper, som förmedlar en positiv bild av läraren och skolan till vårdnadshavarna. Dessa är: öppenhet och tillgänglighet. Öppenhet är att läraren berättar tydligt hur man kan nå klassläraren. Vårdnadshavarna efterlyser olika kommunikationskanaler, som också omfattar till exempel ett personligt möte med läraren. Tillgänglighet innebär att vårdnadshavarna förväntar sig att läraren är tillgänglig om det skulle behövas. De båda vårdnadshavarna efterlyser konkreta kontakttider med läraren. Enligt vårdnadshavarna ska kontakttiderna också kunna respektera vårdnadshavarnas arbetstid, vilket betyder att vårdnadshavarna ska kunna ha möjlighet att nå läraren i någon form efter arbetstid till exempel.

Jag vill kunna ringa läraren mellan 15–17, till exempel. 8–15 har jag som mest att göra på jobbet, vilket gör att jag inte alltid har möjlighet att ta kontakt med läraren då. Om läraren stänger av telefonen klockan 15, så tycker jag i alla fall att det ger ett intryck av att man inte är intresserad av att föräldrarna tar kontakt. (V3)

5.4 Sammanfattning

Det här kapitlet har presenterat resultatet för forskningsfrågorna som ställs i denna avhandling. I den första forskningsfrågan undersöktes hur vårdnadshavarna är delaktiga i barnets skolgång och lärandet. Samtliga informanter svarade att de försöker vara delaktiga genom att hålla kontakt med skolan och vara delaktig i elevens lärande hemma. Kontakten mellan hemmet och skolan sker via olika kanaler, där de elektroniska kommunikationskanalerna börjat dominera under den senaste tiden. Fortfarande sköts dock en del av kontakten via telefonsamtal och personliga möten. De personliga mötena med skolan sker främst genom föräldramöten och utvecklingssamtal. De digitala redskapen har också möjliggjort att vårdnadshavarna kan följa med elevens framsteg hemma, genom till exempel digitala portfolion. Vårdnadshavarna försökte också vara delaktiga hemma, genom att ställa frågor om hur skoldagen har varit. Enligt vårdnadshavarna fungerar detta som en uppföljning av elevens trivsel och välmående i skolan. En av vårdnadshavarna som intervjuades, berättade till exempel att hon inser ganska snabbt om något är fel, genom att ständigt följa upp barnets skolgång genom frågor. Att hjälpa barnet med läxor var även ett vanligt sätt för vårdnadshavarna att vara delaktiga i barnets skolgång. Speciellt vårdnadshavare till barn i de yngre årskurserna är mera delaktiga i barnets läxläsning.

Att delta i evenemang och delta i olika förtroendeorgan förekom också i informanternas berättelse, som olika sätt att vara delaktig på. Vårdnadshavarna deltog i evenemang som ordnades av skolan, som till exempel öppet hus eller föreläsningar för vårdnadshavarna. Vårdnadshavarna tyckte att detta skapade ett kontaktnät till skolans personal, samtidigt som de fick se hur elevernas fysiska lärmiljöer ser ut i skolan. Två vårdnadshavare nämnde också förtroendeuppdrag inom skolan, som ett sätt att vara delaktig på. De olika organ som förekom i intervjuerna var arbetsgrupper för läroplanen och möjligheten att vara klassförälder. Enligt utsagorna gav detta en möjlighet att bekanta sig med skolans vardag och hur beslut påverkar skolans verksamhet på olika sätt.

Den andra forskningsfrågan undersökte hur delaktigheten hade förändrats, efter att skolan medvetet börjat satsa på att göra föräldrarna mera delaktiga. Fyra

vårdnadshavare ansåg att deras barn hade blivit mera delaktiga i skolgången, efter att skolan börjat satsa medvetet på delaktighet. En vårdnadshavare ansåg att delaktigheten var oförändrad, men att formerna för hur vårdnadshavaren var delaktig hade förändrats. En vårdnadshavare tyckte inte att delaktigheten i sitt barns skolgång och lärande hade förändrats väsentligt. Enligt informanterna syns den ökade delaktighet i att skolans personal värdesätter kontakten med hemmet, och därför till exempel har en tätare kontakt med vårdnadshavarna. Genom att skolan ordnat evenemang för vårdnadshavarna, har vårdnadshavarna fått bekanta sig med skolans byggnad och lärmiljöer. Detta i sin tur gör att de känner sig mera delaktiga, när de vet hur eleverna jobbar i skolorna. En av vårdnadshavarna säger också att respekten för skolan och dess verksamhet ökat, när vårdnadshavaren fått se hur skolan och dess personal jobbar och vilken verksamhet som förekommer i skolan.

Den tredje forskningsfrågan undersökte hur skolan motiverar vårdnadshavarna att vara delaktiga i skolgången och barnets lärande. Intensivare kontakt med vårdnadshavarna, var ett av det vanligaste sättet som skolan motiverar vårdnadshavare att vara delaktiga i barnets skolgång. Genom en intensiv kontakt förmedlar skolan information om vad som pågår i skolan och informerar vårdnadshavare om något särskilt händer i skolan. I intervjuerna framkom att kontakten med hemmet och skolan var intensiv under distansundervisningen i samband med pandemin covid-19, vilket vårdnadshavarna uppskattade eftersom de hela tiden visste vad eleven skulle göra. Dessutom uppmuntrade skolan vårdnadshavarna att stödja eleven i dess inläring, eftersom den skedde på distans under denna tid.

Skolan betonade även skolans roll som medfostrare på ett tydligare sätt, vilket två av vårdnadshavarna uppskattade. Detta eftersom vårdnadshavarna känner att skolan hjälper till att underlätta vårdnadshavarnas eget fostringsarbete. Samtidigt framkom det även situationer där skolans fostringsarbete kom i konflikt med vårdnadshavarnas fostringsarbete, eftersom det fanns olika syn på hur fostran ska genomföras. En av vårdnadshavarna efterlyste därför efter tydlig dialog med vårdnadshavarna, för att dessa konflikter inte ska uppkomma.

Vårdnadshavarna lyfte även fram att skolan värdesatte kontakten med vårdnadshavarna, samt ordnade evenemang för vårdnadshavarna för att motivera de

att vara delaktiga i elevens skolgång. Vårdnadshavarna tyckte att det är viktigt att lärarna uppskattar och värdesätter kontakten med elevernas vårdnadshavare, eftersom detta sänker tröskeln att ta kontakt med skolan vid olika situationer. Evenemangen som skolan ordnade bidrar bland annat till att stärka gemenskapen mellan vårdnadshavarna, och gör att de känner sig delaktiga i skolans verksamhet.

6. Diskussion

I detta kapitel diskuteras resultatet för denna undersökning. Diskussionen följer samma disposition som forskningsfrågorna för denna avhandling. I följande underkapitel kommer sedan metoderna som använts i denna undersökning att diskuteras. Slutligen anges några förslag för fortsatt forskning inom detta tema.

6.1 Resultatdiskussion

Jag har i denna avhandling undersökt hur vårdnadshavare är delaktiga i elevens skolgång och lärande, i en skola som aktivt valt att satsa på delaktighet. Dessutom har jag undersökt hur denna delaktighet har förändrats efter att skolan aktivt börjat satsa på en större delaktighet, samt hur skolan uppmuntrar vårdnadshavarna att vara delaktiga ur vårdnadshavarnas perspektiv.

Delaktighet i skolgången och lärande

Informanterna i denna undersökning ansåg sig vara delaktiga i sitt barns skolgång och lärande genom informationsutbyte med skolan, och genom att följa med skolarbetet hemma. Detta görs genom att till exempel ställa frågor om skoldagen och hjälpa eleverna med läxorna. Resultaten är inte så överraskande, eftersom bland annat Föräldrabarometern 2018 visar att de vanligaste sätten för vårdnadshavare att vara delaktiga, är genom att ställa frågor om skoldagen och hjälpa barnet med sina läxor. Till exempel svarade drygt 90 % av föräldrarna i åk 1–6 att de ställer frågor om skolgången, som ett sätt att vara delaktig i skolgången. (Mertaniemi, 2018, s. 22.) Också Metso (2004, s. 132) lyfter fram att informationsutbyte är det vanligaste sättet för vårdnadshavare att vara involverad i barnets skolgång. Oftast kopplas informationsutbytet till föräldramöten, där vårdnadshavarna har en passiv roll medan skolans personal är den part som förmedlar informationen. Enligt Metso är kontakten mellan vårdnadshavarna och skolan sällan präglad av växelverkan och dialog. Tre av vårdnadshavarna i denna undersökning, tyckte att det var viktigt att de elektroniska

kommunikationskanalerna inte ersätter personliga kontakten med läraren. Orsakerna berodde på att vårdnadshavarna vill kunna upprätthålla en dialog med läraren, med möjligheten att ställa följdfrågor eller få saker förklarade som de nödvändigtvis inte alltid förstod. Vårdnadshavarna i denna undersökning efterlyser alltså dialog och växelverkan i informationsutbytet med skolan.

Harry Shier (2001, s. 111–112) har skapat en modell för delaktighet som utgår från Arnsteins (1969) modell om delaktighet. Shier anser att bara utbytandet av information inte kan anses som delaktighet. En större grad av delaktighet kräver till exempel att individen får möjlighet att uttrycka sin åsikt om ett ärende eller dylikt. Enligt Shier har uttryckandet inte någon större påverkan, om organisationen inte sedan tar dessa åsikter i beaktande. För att vårdnadshavarna och eleverna ska anses vara delaktiga, måste organisationen alltså ta i beaktande åsikterna vid beslut eller verkställandet av beslutet. Att ta i beaktande åsikterna, tvingar ändå inte organisationen att fatta beslut enligt de åsikterna. Det innebär i detta sammanhang att skolan inte måste fatta beslut utgående från vårdnadshavarnas åsikter i alla frågor, men det kräver att vårdnadshavarna får uttrycka sin åsikt om ett beslut som påverkar dem och att dessa åsikter tas i beaktande av skolans personal.

Vårdnadshavare i denna undersökning ansåg att budskapet förmedlas bättre vid personlig kontakt, vilket kan bero på att de då får en personlig bekräftelse på att läraren verkligen hört vårdnadshavarens åsikt eller ärende i en viss fråga. Detta i sin tur gör att vårdnadshavarna kände att läraren verkligen tagit till sig budskapet, som de ville förmedla till läraren. Enligt vårdnadshavarna skapade denna bekräftelse, en känsla av delaktighet. Detta kan också kopplas ihop med den tyska filosofen Axel Honneths tankar om delaktighet. Enligt Honneth behöver en människa känna att individens tankar och förmågor respekteras av gruppen, och att ens prestationer är värdefulla för det gemensamma arbetet. (Honneth, 2003, s. 106–107.) För några vårdnadshavare var det viktigt att kontakta läraren personligen, för att få en bekräftelse över sin oro eller över sitt problem. Därför bör läraren också ta emot vårdnadshavarnas samtal, och komma med olika lösningar. Det här skapar ett förtroende för läraren, som bidrar till att vårdnadshavarna känner sig mera delaktiga i skolans verksamhet. Francis, Blue-Banning, Haines, Turnbull och Gross (2016, s. 331–332) noterade också i sin forskning att vårdnadshavare tog kontakt med skolans lärare, för att få bekräftelse eller

stöd i vissa frågor. För vårdnadshavarna i denna studie var det viktigt att få uttrycka sina problem till läraren, och samtidigt uppskattade vårdnadshavarna att de fick ett snabbt svar från lärarna. Även i intervjuerna med informanterna i denna undersökning, framkom det att vårdnadshavarna oftast kontaktar skolan vid problemsituationer eller när de har frågor om skolgången eller dylikt. Detta visar att det är viktigt som lärare att vara tillgänglig för vårdnadshavarna, eftersom de tycker att det är viktigt att kunna ställa frågor om problem eller dylikt till skolans lärare.

Att vårdnadshavarna förväntar sig att läraren och skolan är tillgänglig för informationsutbyte, visar att vårdnadshavarna har ett behov av att känna social delaktighet i skolans gemenskap. Samtidigt kan läraren inte bara förvänta sig att vårdnadshavare tar initiativ för att upprätthålla en kontakt, utan läraren måste aktivt jobba för att upprätthålla den här kontakten. Francis, Blue-Banning, Haines, Turnbull och Gross (2016, s. 335) lyfter fram att antaganden där skolans personal tror att vårdnadshavarna inte är intresserade av barnets skolgång eller lärande, kan uppfattas kränkande och rent av förstöra relationen mellan hemmet och skolan. För att undvika detta, bör skolans personal se värdet av vårdnadshavarnas sociala delaktighet. Enligt Honneth (2003, s. 106) borde människan få ett erkännande från andra för att skapa en positiv självbild hos sig, vilket i praktiken betyder att vårdnadshavare bör inse att man är värdefull för skolans verksamhet. Därför borde också skolorna satsa på att bygga en grund för samarbetet, genom att skapa en fungerande dialog mellan hemmet och skolan. Enligt Epstein (2010b, s. 377) kännetecknas dialogen av att både hemmet och skolan känner att de kan hålla kontakt med varandra, utan större trösklar. Genom att skolan bygger denna grund och förklarar målen för samarbetet, blir vårdnadshavarna också medvetna om skolans roll som medfostrare i elevens fostran.

Vad gäller skolans föräldramöten, efterlyste några vårdnadshavare ökat engagemang och större delaktighet i mötena. Enligt Cervone och O'Leary (1982) är föräldramöten en situation, där vårdnadshavaren oftast är en passiv deltagare. Enligt Cervone och O'Leary borde skolan ordna varierande aktiviteter, som engagerar både aktiva och mera passiva vårdnadshavare. Det finns vårdnadshavare som är engagerade att delta i olika diskussioner och aktiviteter, medan andra vårdnadshavare trivs bäst som passiva deltagare. Därför borde skolan ordna aktiviteter som passar samtliga typer av föräldrar. Enligt Cervone och O'Leary kräver detta också att läraren reflekterar var sina egna

gränser går. Läraren ska absolut inte sätta sig i situationer, som man inte är villig att delta i. Eftersom några föräldrar saknade delaktigheten i föräldramöten kunde skolan utgående från Cervone och O’Learys (1982) forskning, hitta olika typer av aktiviteter under föräldramöten som de mesta aktiva vårdnadshavarna har möjlighet att delta i.

I en intervju framkommer det att en vårdnadshavare känner att det är svårt att vara delaktiga i barnets skolgång och lärande hela tiden, eftersom arbetet tar mycket av fritiden. Samtidigt riktas en kritik mot skolan, som ordnar evenemang på kvällen då vissa vårdnadshavare jobbar kvällsskift. Institutet för hälsa och välfärd i Finland har undersökt olika barnfamiljer i Finland. I deras studie framkommer det att föräldrar med en lägre socioekonomisk status är mindre delaktiga i sitt barns skolgång, än de familjerna med en högre socioekonomisk status. Samma studie visar att barn från familjer med lägre socioekonomisk status har svårare att göra läxor från skolan hemma. (Salmi & Kestilä, 2019, s. 25.) Samtidigt visar också Ankrums (2016, s. 170) studie att familjens socioekonomiska status har betydelse för hur läraren bemöter vårdnadshavarna. Ankrums studie visar också att de flesta familjer vill vara delaktiga i barnets skolgång, oberoende av vilken socioekonomisk status familjen kommer ifrån.

Perttu Männistö (2018) anser att den finländska skolans verksamhetskultur borde ta allt mer i beaktande demokratikompetenser. Till dessa demokratikompetenser hör även att ta i beaktande elever och familjer från olika nivåer i samhället. Inte bara från olika etiska eller kulturella nivåer, utan även från socioekonomiska nivåer som existerar i det finländska samhället. Enligt Männistö (2018, s. 33) misslyckas den finländska grundläggande utbildningen med att minska de socioekonomiska klyftorna i samhället. Detta kunde motverkas genom att utveckla lärarutbildningen, så att lärarna redan i sin utbildning får redskap för att möta ett allt mer heterogent samhälle. Enligt Matikainen, Männistö & Fornaciari (2018, s. 10–11) borde lärarutbildningen utvecklas, så att lärarstudenterna i sin utbildning kan kritisk reflektera över det sociala samhället i Finland. Genom att samverka med organisationer i samhället, bör lärarstuderande utveckla en kritisk syn på samhället och genom det skapa metoder för att motverka de ökade samhällsklyftorna i det finländska samhället. Männistö (2018) tycker också att lärarna i skolorna ständigt bör reflektera om frågan om hurdana samhällsmedborgare man vill fostra i skolan. Samarbetsfärdigheter, tolerans för olikheter och förmåga att skapa en delaktig verksamhetsmodell är kompetenser som

skolorna borde reflektera om, för att kunna skapa en skola som tar i beaktande samhället runt omkring. En av vårdnadshavarna lyfter upp i intervjuerna, att deltagandet i förtroendevalda organ inom skolväsendet fått henne att etablera kontaktnät till skolans personal och andra vårdnadshavare. Det finns alltså fördelar för både lärare och vårdnadshavare då de olika demokratiska kompetenserna tas i beaktande.

I resultatet framkom det att vårdnadshavarna är delaktiga på flera olika sätt, än bara genom de mera traditionella metoderna som till exempel föräldramöten och utvecklingssamtal. I Metsos (2004, s. 132) doktorsavhandling konstaterade hon att en stor del av samarbetet mellan hemmet och skolan präglas av informationsutbyte. I denna skola förefaller det som att vårdnadshavarnas möjligheter att vara delaktiga är mera mångsidigare, trots att informationsutbyte fortfarande är den dominerande kategorin. I denna undersökning var deltagande i evenemang ordnade av skolan, också en vanlig form för vårdnadshavarna att vara delaktig i barnets skolgång. Sormunen, Tossavainen och Turunen (2011, s. 197–198) har undersökt vårdnadshavarnas syn på dessa evenemang. I deras studie konstaterar de flesta vårdnadshavare, att de gärna deltar i dessa typer av evenemang. Dock poängterar vårdnadshavarna att det är viktigt att det kommer en personlig inbjudan till vårdnadshavare, vilket innebär att skolan inte kan förvänta sig att vårdnadshavarna bara dyker upp. Orsakerna till vårdnadshavarnas frånvaro berodde på att vårdnadshavarna jobbade kvällsskift, hade svårt att skaffa barnvakt eller att vårdnadshavarna upplevde att skolan inte hade något nytt att erbjuda dem. I flera forskningsresultat (Metso 2004; Siniharju 2003) lyfts det fram att vårdnadshavarna vill delta i evenemang som skolan ordnar, men att vårdnadshavarna har en väldigt passiv roll i ordnandet av dessa evenemang på grund av vårdnadshavarnas egen vilja eller möjlighet. En av vårdnadshavarna i denna undersökning påpekade att evenemangen som skolan ordnar oftast sker kvällstid, när det finns vårdnadshavare som jobbar kvällsskift. Därför bör skolan variera tidpunkterna som de ordnar dessa evenemang, för att så många som möjligt ska kunna ta del av evenemangen. Skolorna borde också ta en aktiv roll i ordnandet av evenemangen, eftersom skolorna inte bara kan förvänta sig att vårdnadshavare dyker upp. Sormunen, Tossavainen och Turunen (2011, s. 198) kunde också konstatera att vårdnadshavarnas egna upplevelser av sin egen skolgång, kan påverka hur aktivt vårdnadshavarna är delaktiga i skolgången. Vårdnadshavarna som har en dålig bild av

skolan från sin egen skolgång, kan fortfarande ha en negativ bild av skolan. I studien framkom även att det finns vårdnadshavare som undviker dessa evenemang, eftersom de upplever sig osäkra i hur de ska agera och bete sig när man är på dessa evenemang. Vårdnadshavare upplevde till exempel att det var oklart om barnet fick vara med på föräldramötet, som ett exempel på funderingar som kan uppkomma. Enligt Cervone och O'Leary (1982) borde skolorna alltså planera evenemang för alla typer av vårdnadshavare. Dessutom bör skolorna vara tydliga i sina inbjudningar och försöka göra dem så personliga som möjligt, och inte förvänta sig att vårdnadshavare på eget initiativ tar kontakt vid frågor om evenemangen.

Några av vårdnadshavarna i undersökningen, ansåg att hemmets delaktighet beror på den enskilda läraren. Samtidigt anser samtliga vårdnadshavare att de är delaktiga i skolgången och barnets lärande genom att delta i föräldramöten och utvecklingssamtal. Enligt Metso (2004, s. 177) har kontakten mellan hemmet och skola blivit en synonym för all samverkan som sker mellan hemmet och skolan. Detta gör att vårdnadshavare har svårt att veta sig vad de ska förvänta sig från skolans sida. Enligt Metso (2004, s. 118) blir risken att många vårdnadshavare anser att informationsutbytet som sker vid föräldramöten och utvecklingssamtal är delaktighet. Men både Shier (2001, s. 111–112) och Epstein (2010b, s. 377) anser att en lyckad social delaktighet förutsätter en aktiv dialog mellan vårdnadshavarna och skolan. Delaktighet förutsätter alltså en djupare samverkan från vårdnadshavarnas sida, än bara informationsutbyte. Trots detta anser sig vårdnadshavare vara delaktiga i skolgången genom informationsutbytet. För att undvika att termen delaktighet förknippas med informationsutbyte, behöver Hem och Skola samt skolorna aktivt informera vårdnadshavare om vad social och politisk delaktighet innebär. Detta skapar en gemensam förståelse bland skolorna och vårdnadshavarna, för formerna för samarbete mellan hemmet och skolan. Dessutom behöver det framkomma att delaktighet är en process, som man måste gå fram steg för steg. Man kan inte bara förvänta sig att alla vårdnadshavare anpassar sig till en större delaktighet, eftersom vårdnadshavarna kan ha en föråldrad eller förvrängd bild av skolans verksamhet. Dessutom behöver läraren, tillsammans med vårdnadshavarna, reflektera om möjligheter och ramar med delaktighet i skolgången. I princip borde man alltså när man bygger grunden för samarbetet, också diskutera lärarens och vårdnadshavarnas förväntningar på samarbetet. Samtidigt behöver man också diskutera om formerna för samarbetet.

När man tillsammans byggt upp grunden för samarbetet och diskuterat de olika förväntningarna för samarbetet kan man gå vidare i processen, med andra former för vårdnadshavarnas delaktighet. Vårdnadshavarna i denna undersökning uppskattade evenemangen som ordnades av skolan. I informanternas utsagor framkom det att vårdnadshavarna uppskattar att få bekanta sig med skolan och få möjligheten att etablera relationer med skolans personal och andra vårdnadshavare. Enligt Thomas (2007, s. 206) innebär den sociala delaktigheten att människor erbjuds möjligheten att skapa relationer och nätverk. Dessa evenemang bidrar till att vårdnadshavarna känner sig en del av skolans gemenskap. Jyrhärmä, Hellström, Kansanen och Uuusikylä (2016) lyfter också fram att samarbetet ska gynna samtliga vårdnadshavare, och därför behöver skolan också ta i beaktande vårdnadshavare från olika ställningar i samhället. Vårdnadshavare som arbetar kvällar och helger eller vårdnadshavare från andra kulturella förhållanden behöver också erbjudas möjlighet att kunna delta i dylika evenemang. En av vårdnadshavare ansåg att skolan inte tar i beaktande detta vid planeringen, utan ordnar evenemangen då det passar majoriteten. Skolorna och föräldraföreningarna behöver alltså tänka utanför ramarna vid ordnandet av dessa evenemang, och fundera på möjligheter att aktivera de vårdnadshavarna som annars lätt kan passivera sig på grund av tröskeln eller möjligheten att delta i dylika evenemang.

I respondenternas svar förekommer också en önskan om att skolan skulle bjuda in till djupare delaktighet. Några av vårdnadshavarna vill engagera sig och vara mera aktiv i skolans verksamhet. Enligt Shier (2001) förutsätter en större delaktighet att den andra partnern involveras i beslutandeprocesser, vilket i det här fallet är vårdnadshavarna. Enligt Shier går man i denna process från att endast rådfråga, till att låta vårdnadshavarna vara en aktiv part i beslutsprocessen. Modellen öppnar upp för att beslutsfattandet blir mångsidigare, eftersom en bredare grupp är med i beredningsprocessen. Dessutom skapar detta en större sammanhållning, vilket både bidrar till att vårdnadshavare kan uppleva en större politisk delaktighet men också en social delaktighet. En av vårdnadshavarna i denna undersökning lyfte fram att vårdnadshavarna även en djupare insikt i skolans verksamhet och skolans mål. Eftersom vårdnadshavarna är en central del av skolans verksamhetskultur då de har ansvaret över barnets skolgång, borde vårdnadshavarna erbjudas allt mera mångsidigare möjligheter att få vara med och forma skolans verksamhetskultur.

Förändringar i delaktigheten

Den andra forskningsfrågan undersökte hur delaktigheten har förändrats, efter att skolan aktivt gått inför att satsa på vårdnadshavarnas delaktighet. Undersökningen visade att fyra av vårdnadshavarna ansåg att deras delaktighet hade ökat i sitt barns skolgång och lärande. En vårdnadshavare ansåg att delaktigheten inte hade ökat väsentligt, men istället hade formerna för delaktighet förändrats. En vårdnadshavare ansåg att delaktigheten inte hade förändrats märkbart.

Utgående från intervjuerna kan det vara svårt att dra slutsatsen, att den ökade delaktigheten endast beror på att skolan aktivt börjat satsa på delaktigheten i skolan. Vårdnadshavarna nämner bland annat den senaste revideringen av läroplanen, som en av orsakerna till att vårdnadshavarnas delaktighet i skolan har ökat. Glgu 2014 skriver att: ”för ett lyckat samarbete förutsätts att skolans personal är aktiv och har personlig kontakt med vårdnadshavarna och att kommunikationen i övrigt är mångsidig. Samarbetet mellan hemmet och skolan ska ske såväl på kollektiv nivå som på individnivå” (Utbildningsstyrelsen, 2014, s. 36). Skrivelsen i Glgu 2014 baserar sig på lagen om grundläggande utbildning (628/1998) paragraf tre där det slås fast att den grundläggande utbildningen i Finland ska genomföras i samarbete med vårdnadshavarna. Enligt Jyrhämä, Hellström, Kansanen och Uusikylä (2016, s. 101–102) borde skolorna reservera tid och resurser för att samarbetet ska vara så kvalitativt som möjligt. Skolorna har även möjligheten att utnyttja teknologin, för att underlätta samarbetet med vårdnadshavarna. Enligt Jyrhämä, Hellström, Kansanen och Uusikylä (2016) betyder skrivelserna i läroplanen att hemmet ska aktiveras på flera olika plan. Detta gäller alltså inte bara evenemang och fester i skolan, utan vårdnadshavarna borde också bjudas in i den dagliga skolgången. Skolorna bör berätta för vårdnadshavarna vilka möjligheter samarbetet mellan hemmet och skolan kan erbjuda, och samtidigt också vilka begränsningar som kan finnas. En av vårdnadshavarna efterlyser mera konkreta skrivningar om samarbetet mellan hemmet och skolan i grunderna för läroplanen, eftersom det är svårt att veta hur långt skolans möjligheter verkligen sträcker sig. Enligt Jyrhämä, Hellström, Kansanen och Uusikylä (2016, s. 101) är det dock skolans uppgift att förmedla till föräldrarna hur samarbetet ska se ut. Enligt dem ska vårdnadshavarna också få komma med önskemål om hur samarbetet borde se ut. Samarbetet ska vara planerat och målinriktat, och samtidigt även intressant för

samtliga vårdnadshavare. Några vårdnadshavare i denna undersökning lyfter upp detta i intervjuerna, och riktar samtidigt en kritik mot skolan. Enligt dem behöver skolan bjuda in till diskussionsforum och mera aktiva former för delaktighet, eftersom det finns vårdnadshavare som upplever det ointressant att bara dyka upp på en dag där skolan har öppet hus till exempel. Här är det enligt Sormunen, Tossavainen och Turunen (2011) viktigt att skolan erbjuder olika former av evenemang, som passar mera aktiva vårdnadshavare och samtidigt också de som vill vara mera passiva deltagare.

Vårdnadshavarna som ansåg att delaktigheten hade ökat, lyfte upp att de hade fått en större insyn i skolans verksamhet och en tätare kontakt med lärarna i skolan. För vårdnadshavarna var det speciellt viktigt med en personlig kontakt, där man kan framföra sitt ärende och få en snabb respons. Enligt Epstein (2010b, s. 377) kännetecknas en bra relation av att den är respektfull, vilket betyder att vårdnadshavarna behandlas med respekt och deras frågor tas emot seriöst av läraren i skolan. Till en bra relation hör även att den är inkluderande, vilket i praktiken betyder att alla inblandade vårdnadshavare och all inblandad personal bjuds in till diskussionerna i skolan. En bra relation är också flexibel, vilket innebär att vårdnadshavarna får en snabb respons på sitt problem eller sitt ärende. Om läraren inte vet svaret på frågan, ser läraren till att ta reda på svaret genom andra i personalen till exempel. För att kontakten mellan hemmet och skolan ska vara kontinuerlig och inte beroende av den enskilda läraren, är det viktigt att bygga upp strukturer för samarbetet. Genom att man inom skolan bygger upp tydliga strukturer och regler för samarbetet, motverkar man risken för att kontakten mellan hemmet och skolan blir allt för individualiserad. Om samarbetet mellan hemmet och skolan är individualiserad, beror djupet av delaktighet på lärarens inställning till samarbetet med vårdnadshavarna. Samtidigt är det också viktigt att skolan inte glömmer bort att rådfråga vårdnadshavarna i byggandet av dessa strukturer inom skolan. Vårdnadshavarna måste också ha rätt att få uttrycka sina förväntningar på skolan, vad gäller samarbetet mellan hemmet och skolan. (Launonen, Pohjola & Holma, 2004, s. 109.)

En av informanterna nämner att han inte är intresserad av en ökad delaktighet mellan hemmet och skolan, eftersom han anser sig vara nöjd med den form av delaktighet som idag förekommer. Detta måste skolan acceptera, eftersom vårdnadshavare har

olika behov av att vara delaktiga i sitt barns skolgång och lärande. Enligt Epstein (2010b) kräver det ändå att lärarna i skolan, håller vårdnadshavaren informerad och strävar efter att upprätthålla en tät kontakt med vårdnadshavaren. Skolan kan inte bara förvänta sig att vårdnadshavarna automatiskt engagerar sig i skolans verksamhet. Skolan bör därför acceptera vårdnadshavarnas olika syner på delaktigheten, och inte bara förvänta sig att vårdnadshavarna agerar som skolan förväntar sig. Enligt Vuorinen (2000, s. 10) finns det också vårdnadshavare som har svårt att placera sig själv in i skolans verksamhet, och undviker att därför vara delaktiga eftersom de inte känner sig som en del av gemenskapen. Bouakaz (2007, s. 141–145) påpekar också att den språkliga eller kulturella barriären också vara en av orsakerna till att vårdnadshavare undviker att vara delaktiga i skolans verksamhet. Vårdnadshavaren kan känna att språket inte räcker till eller att man kulturellt inte passar in i gemenskapen i skolan, trots att vårdnadshavarna inte uttrycker detta verbalt för skolan.

Hur skolan motiverar vårdnadshavarna i delaktigheten

Den tredje forskningsfrågan undersökte hur skolan motiverar vårdnadshavarna till att vara delaktiga i sitt barns skolgång och lärande. Utgående från intervjun kunde fyra olika kategorier hittas i analysen av informanternas utsagor. Dessa är: intensivare kontakt, betoning på medfostran, evenemang för vårdnadshavare och värdesättande av kontakten.

En intensivare kontakt förekom i fyra av informanternas berättelse. Samtliga av informanterna upplevde den intensivare kontakten som positiv, eftersom det bidrog till att kontakten mellan hemmet och skolan hade ökat. Vårdnadshavarna kände att de var väl informerade och blev därför involverade i skolans verksamhet, och visste därför vad eleverna gjorde under skoldagen. Enligt Theodorou (2008, s. 254) är involvering och delaktighet inte samma sak när det gäller samarbetet mellan hemmet och skolan. Att föräldrarna är delaktiga innebär att maktbalansen fördelas jämnt mellan vårdnadshavare och lärare. Samtidigt innebär detta också att man strävar mot ett gemensamt mål, som bidrar till välfärden för hela skolans gemenskap och för den enskilde eleven. Delaktighet innebär också att vårdnadshavarna är involverade i beslutsfattandet i skolan, enligt Syomeou (2009, s. 29) kunde detta

uppnås genom att man ersätter involvering med olika former av samarbete, där vårdnadshavarna har möjlighet att kunna vara delaktiga. Detta kan sedan fördjupas till ett tätare samarbete, där läraren söker råd av föräldrar eller bjuder in föräldrarna i undervisningen. Vårdnadshavarna kan få en roll som innebär mera assisterande i undervisningen. Detta kan förklara varför vårdnadshavarna kände sig mera delaktiga i distansundervisningen, under pandemin med covid-19. Enligt vårdnadshavarna fick de vara med i undervisningen och föräldrarnas roll blev mera en samundervisare vid sidan om läraren. Dessutom förändras maktbalansen mellan lärarna och vårdnadshavare, eftersom vårdnadshavarna fick en aktivare roll i undervisningen, då undervisningen skedde på distans hemifrån. Ur skolans synvinkel kan detta vara en aning problematiskt. Lärarna i skolan förväntar sig att föräldrarna är delaktiga i skolgången på en lämplig nivå. Lärarna vill inte att vårdnadshavarna börjar styra undervisningen och lärarens planering av undervisningen. Samtidigt vill lärarna också att vårdnadshavarna tar i beaktande lärarens situation och lärarens yrkesroll. Lärarna i skolan önskar sig alltså en tydlig gränsdragning mellan skolan och hemmet. (Metso, 2004, s. 81–82.)

I tre av informanternas utsagor framkom det att skolan lagt en ökad betoning på medfostran. I Glgu 2014 står det nämligen att: ”skolan ska stödja hemmens fostrande uppgift och svara för elevens undervisning och fostran i skolan” (Utbildningsstyrelsen, 2014, s. 36). Detta innebär att skolan fungerar som medfostrare i barnets fostran. Glgu 2014 skriver dock att det primära ansvaret för fostran ligger hos vårdnadshavarna (Utbildningsstyrelsen, 2014, s. 36). Två av informanterna anser att det är positivt att skolan stödjer vårdnadshavarna i deras fostringsuppgift. Enligt vårdnadshavare finns det områden i fostran, som kan skötas bäst via skolan. Sådana områden är till exempel sociala relationer och förmåga att samarbeta i grupp. Enligt Epstein (1987, s. 121) innebär detta att skolan och hemmet har ett delat ansvarsområde i fostran. Huvudsakligen sker fostran genom att skolan och vårdnadshavarna samarbetar för att uppnå målet med fostran. Detta kännetecknas med att skolan och vårdnadshavarna strävar mot samma mål i fostran, och arbetar därför tillsammans för att uppnå dessa gemensamma mål. Vårdnadshavarna i den här undersökningen ansåg att den sociala kompetensen är en del av elevens fostran. Eftersom skolans syn på fostran inom den sociala kompetensen inte stod i konflikt med vårdnadshavarnas, accepterade vårdnadshavarna att skolan arbetar med denna typ av fostran.

En av vårdnadshavarna nämner dock en situation där vårdnadshavarnas mål med fostran kommer i konflikt med skolans mål. Enligt denna vårdnadshavare fanns det situationer där man inte höll med skolan om det gemensamma målet med fostran. Dessa konflikter uppkom speciellt i sociala regler. Epstein (1987, s. 121) lyfter fram att om vårdnadshavarna och skolan har olika syn på fostran, kan det uppstå konflikter i det gemensamma fostringsarbetet. Detta eftersom vårdnadshavarna och lärarna har olika mål med sin fostran. Enligt Epstein (1987) fungerar samarbetet med dessa vårdnadshavare bäst då lärarna sköter om områden som kan kopplas till undervisning, medan vårdnadshavarna sköter resten av fostran. Enligt Siniharju (2003, s. 6) ses då skolan och hemmet som separata institutioner i fostringsarbetet. Vårdnadshavarna förväntar sig alltså att skolan sköter sin del, medan de andra områdena lämnas till vårdnadshavarna. Glgu 2014 gör klart att vårdnadshavarna har det primära ansvaret för sitt barns fostran (Utbildningsstyrelsen, 2014, s. 36). Det här innebär att skolorna måste anpassa sig efter vårdnadshavarnas syn på fostran. Vårdnadshavaren i denna intervju, nämner att läraren redan vid läsårets introduktion borde diskutera med vårdnadshavare om frågor om fostran med vårdnadshavarna.

I denna studie framkom det ur två informanternas berättelser att skolan försöker ordna evenemang för vårdnadshavare, för att motivera dem att vara delaktiga i sitt barns skolgång. Evenemangen är av olika slag, både avspända fritidsevenemang och utbildande evenemang. Vårdnadshavarna nämner till exempel att föreläsningarna ofta har ett tema som kan kopplas till undervisning och fostran. Enligt Epstein (2010a, s. 85) borde skolorna erbjuda denna typ av information för vårdnadshavarna, för att få dem mera delaktiga i skolans verksamhet och i barnets lärande. Enligt Epstein borde skolorna erbjuda vårdnadshavarna information för hur de kan stödja eleverna i deras inlärninng där hemma. Skolorna borde dock göra mera än att bara förmedla information om hur man kan stödja eleverna. Skolorna borde också kunna informera vårdnadshavarna vilka lärandemål som krävs för varje vitsord, och samtidigt erbjuda information hur eleverna kan stödjas för att uppnå de lärandemålen som krävs för de olika vitsorden. En delaktig skola går mycket djupare än så, och erbjuder till exempel vårdnadshavarna att vara med i planeringen av läsåret och medbeslutare i viktiga beslut om undervisning och läroplaner (Epstein, 2010a, s. 86). Vårdnadshavarna i denna undersökning, verkar ändå uppskatta evenemangen som skolan ordnar.

Vårdnadshavare tycker att de får ett stöd i sitt föräldraskap från skolans sida. Även Epstein (2010a, s. 87) nämner att fördelarna med denna typ av delaktighet i skolan, är att vårdnadshavarna vet hur de ska stödja och uppmuntra sitt barn i sin skolgång. Dessutom uppskattar vårdnadshavarna lärarnas arbete vid undervisningen, eftersom de får en djupare insyn i lärarnas arbetsroll.

Slutligen lyfte två vårdnadshavare upp att skolan i allt större grad värdesatte kontakten mellan hemmet och skolan. Detta gjordes främst verbalt, genom att lärarna berättade hur mycket de uppskattade kontakten. Detta i sin tur gjorde att vårdnadshavarna kände sig värdefulla, och som en del av skolans gemenskap. Enligt Janson, Nordström och Thunstrom (2007, s. 4) innebär social delaktighet att individen känner sig accepterad av de människor som finns i samma situation som en själv. Detta betyder att vårdnadshavarna känner att de är socialt delaktiga i skolans gemenskap, eftersom de har en möjlighet att skapa en relation till elevernas lärare och bygga nätverk till skolans personal och andra vårdnadshavare. Enligt Thomas (2007, s. 206) innebär social delaktighet, att man som individ har möjlighet att etablera relationer med varandra som är i samma situation. Dessutom innebär social delaktighet att vi känner oss hörda och att våra åsikter tas i beaktande vid olika situationer. Även Glgu 2014 tycker att det är viktigt att skolorna erbjuder vårdnadshavarna möjligheten att skapa kontakter till andra vårdnadshavare. Glgu 2014 nämner att: ”samarbetet mellan hem och skola främjar också kontakten vårdnadshavarna emellan och lägger grund för föräldraföreningsverksamhet. Nätverk bland föräldrarna och gemensamma aktiviteter stärker gemenskapen och stödjer lärarnas och skolans arbete” (Utbildningsstyrelsen, 2014, s. 37). Läroplanen nämner alltså att det är viktigt att vårdnadshavarna får möjlighet att bekanta sig med varandra, för att skapa olika nätverk som stöder skolans arbete.

I intervjuerna framkommer det också att det förväntas att läraren är tillgänglig även efter skoltid. Detta kan dock stå i konflikt med lärarnas syn på tillgänglighet. Enligt lärarna är det viktigt att det existerat en tydlig gräns mellan hemmet och skolan, vilket betyder att lärarna önskar sig en passlig nivå av delaktighet (Metso, 2004, s. 81–82). Samtidigt visade Pyhältö, Pietarinen och Salmela-Aros (2011, s. 1105) studie att en av orsakerna till varför lärare blir utbrända, är kontakten med vårdnadshavare. Lärarna i deras studie upplevde sig otillräckliga, och samtidigt hade de också en känsla av

maktlöshet gentemot vårdnadshavarna. Orsakerna till utbrändheten berodde ofta på problem i kommunikationen mellan vårdnadshavare och lärare. Enligt Skaalvik och Skaalvik (2010, s. 1067) är lärarna beroende av vårdnadshavarna, och därför kan problem i relationen med vårdnadshavare vara betungande för lärare. Samtidigt upplevde lärarna att deras autonoma ställning bidrar till att känna tillfredsställelse i arbetet. Eftersom vårdnadshavarna ofta är en homogen grupp, kan lärarna inte alltid tillfredsställa samtliga vårdnadshavare. Detta betyder att lärarens gränsdragning mellan arbete och fritid kan upplevas negativ av vårdnadshavarna. En av vårdnadshavarna i denna intervju förväntade sig att läraren är tillgänglig efter arbetstid, för att det ska vara möjligt att kontakta läraren utanför vårdnadshavarens arbetstid. Om läraren gör en tydlig gränsdragning mellan arbetstid och fritid, kan man komma i konflikt med vårdnadshavarnas syn på lärarnas tillgänglighet. Enligt Skaalvik och Skaalvik (2010) bör skolorna fastställa normer för föräldrarnas delaktighet, som tar i beaktande läroplanen, vårdnadshavarnas förväntningar och lärarnas självständighet. Dessa normer bör tydligt framföras till samtliga inblandade, för att undvika allt för många konflikter som påverkar lärarnas välmående.

6.2 Metoddiskussion

Denna undersökning är en kvalitativ forskning. Undersökningen har undersökt hur vårdnadshavare är delaktiga i en skola, som medvetet satsar på att göra vårdnadshavarna delaktiga i elevens skolgång och lärande. Dessutom har avhandlingen undersökt hur denna delaktighet har förändrats, samt hur skolan motiverar vårdnadshavarna att vara delaktiga sitt barns lärande och skolgång. Eftersom avhandlingen fokuserar på att förstå vårdnadshavarnas upplevelser och tankar genom verbal kommunikation, lämpar sig en kvalitativ forskning bäst. Valet mellan en kvalitativ och kvantitativ forskning sker utgående från syftet med undersökningen och vilka forskningsfrågor som formas fram. (Patel & Davidson, 2011, s. 15.)

Den här undersökningen har utgått från forskningsansatsen fenomenografi. Enligt Ference Marton och Shirley Booth (2000, s 46) fokuserar fenomenografiska studier på att studera variationerna i människors uppfattningar och erfarenheter av ett visst

fenomen som kopplas till vardagen. Det intressanta i fenomenografiska studier är att studera varför dessa skillnader uppkommer. Dahlgren och Johansson (2012, s. 125) anser att utformningen av forskningsfrågorna avgör om fenomenografi är lämplig för undersökningen. Enligt Dahlgren och Johansson ska forskningsfrågorna i fenomenografiska studier utformas så att de strävar efter att studera människors olika sätt att uppfatta fenomen. Forskningsfrågorna i denna undersökning har formats så att de strävar efter att undersöka vårdnadshavarnas upplevelser och tankar om delaktighet i barnets skolgång. Genom att forma forskningsfrågorna så att de omfattar vårdnadshavarnas specifika upplevelser, har undersökningen möjlighet att studera hur de olika vårdnadshavarna uppfattar delaktighet i skolan. Målet med denna undersökning har inte varit att undersöka på vilka sätt vårdnadshavarna tror att skolan vill att de ska vara delaktiga på, utan istället ligger fokus på att undersöka hur vårdnadshavarna verkligen är delaktiga. Eftersom avhandlingen studerar ett fenomen som förekommer i vardagen i skolorna, lämpar sig därför en fenomenografisk forskningsansats bäst för att undersöka informanternas erfarenheter av delaktighet.

Datainsamlingen skedde genom kvalitativa intervjuer. Enligt Bell och Waters (2016, s. 189) är fördelen med intervjuer att de är flexibla, vilket innebär att forskaren kan följa upp med frågor, undersöka informanternas känslor och få möjlighet att fördjupa sig i olika aspekter som framkommer under intervjusituationen. Genom samtalet med informanterna får forskaren den kunskap som behövs för undersökningen. Eftersom fenomenografins mål att förstå upplevelser av fenomen ur informanternas perspektiv, är det viktigt att forskaren inte gör egna tolkningar av informanternas berättelser. Behöver forskaren komplettering eller en förklaring till informanternas berättelser, så bör man ställa följdfrågor för att inte riskera att tolka ur eget perspektiv. (Kvale & Brinkmann, 2014, s. 17.) Eftersom denna undersökning undersökte ett fenomen där det kan finnas många uppfattningar och erfarenheter, ansågs intervjuer vara det bästa sättet för att samla in data för denna undersökning. Genom att informanterna hade möjlighet att förklara sina resonemang och erfarenheter, så försökte jag undvika att tolka informanternas berättelse vid analysen. I denna intervju deltog sex informanter, vilket ansågs som ett lämpligt med tanke på denna undersökningens omfattning. Enligt Bell och Waters (2016, s. 189–190) är utmaningen med forskningsintervjuerna, att de kan bli väldigt omfattande. När man transkriberar intervjuerna till text, får man mycket material som ska undersökas och i det här fallet meningskategoriseras. Utgående från

detta argument, ansåg sex informanter vara lämpliga med tanke på studiens och materialets omfattning.

I resultatdiskussionen framkommer att det råder en viss förvirring om fenomenet samarbete mellan hemmet och skolan. Eftersom det inte finns en klar definition på vad samarbete mellan hemmet och skolan egentligen är, påverkas även det insamlade materialet. Under processen märkte jag att vårdnadshavarna har olika uppfattningar av att vara delaktiga i barnets skolgång och lärande. För några av vårdnadshavarna kunde kommunikation från skolan vara delaktighet, medan andra vårdnadshavare krävde en större dialog och medverkan för att de skulle anse sig vara delaktiga. Hur vårdnadshavarna ser på samverkan mellan hemmet och skolan, påverkas alltså starkt av vilka former av delaktighet som skolorna erbjuder för vårdnadshavare. Detta påverkar också informanternas utsagor, eftersom synen på delaktighet kan skilja sig från varandra. Hade informanterna haft en klar bild av vad samarbete mellan hemmet och skolan är, hade antagligen tankarna och reflekteringarna varit klarare. I undersökningen fick jag ofta ställa följdfrågor, eftersom jag inte alltid förstod om vårdnadshavaren ansåg sig vara delaktig genom till exempel informationsutbytet.

Informationsutbyte var också något som starkt dominerade informanternas utsagor, vilket antagligen beror på att det är det vanligaste formen av kontakt mellan hemmet och skolan. Samtidigt är det viktigt att ta i beaktande att denna undersökning gjordes under en tid, då informationsutbytet mellan skolan och hemmet var intensiv. Då läroanstalterna stängde, blev elektroniskt kommunikation en form som möjliggjorde en kontakt mellan hemmet och skolan trots det rådande läget. Informanterna relaterade ofta till det rådande läget med covid-19 i utsagorna. Ibland kunde det behövas följdfrågor för att förstå situationen i skolorna före det rådande läget i samhället. Informanternas utsagor kan alltså ha påverkats av den rådande situationen i samhället, då undersökningen gjordes. För att kontrollera hur mycket det påverkade, kunde man ha genomfört en uppföljande intervju efter att läget lugnat ner sig. På grund av tidsramarna för denna undersökning, kunde en dylik åtgärd inte genomföras.

Transkriberingarna från intervjuerna analyserades enligt den fenomenografiska analysmodellen, där analysen sker i sju olika steg. Målet med analysen är att bilda så kallade utfallsrum. Utfallsrum är när informanternas utsagor kategoriseras i olika

kategorier. (Dahlgren & Johansson, 2012, s. 127–131.) Enligt Marton och Booth (2000, s. 172–173) strävar den fenomenografiska undersökningen till att hitta en mening eller en struktur i det man undersöker. För att underlätta framställandet av resultatet gjordes en meningskategorisering i denna undersökningen. Samtidigt skapar kategorierna en struktur i det man undersöker, vilket är målet med den fenomenografiska forskningen. Att skapa kategorier kunde i vissa forskningsfrågor vara utmanande. I den första forskningsfrågan hade informanterna olika former att vara delaktiga, vilket gjorde att det var utmanande att skapa kategorierna av informanternas utsagor. I andra forskningsfrågan var det lättare, eftersom informanterna hade en klar åsikt om förändringen. Genom att följa den fenomenografiska analysmodellen, och upprepa analysen kunde slutligen kategorierna som presenteras i denna avhandling formas fram.

Enligt Stukát (2011, s. 138) är det viktigt att varje forskning följer den forskningspraxis som finns inom läroanstalten, men också att forskningen följer den nationella lagstiftningen. Med hänsyn till informanternas personliga integritet, är det till exempel viktigt att se till att informanterna förblir konfidentiella i undersökningens rapportering. Informanternas utsagor har utgått från denna regel. I informanternas berättelser har till exempel elevernas namn och andra detaljer tagits bort, för att skydda informanternas personliga integritet. Vårdnadshavarnas namn har inte rapporterats, utan istället har varje vårdnadshavare fått en kod. I denna undersökningen framkommer ur vårdnadshavarnas perspektiv endast i vilken årskurs barnen är i. Behandlingen av personuppgifterna har följt den så kallade GDPR-förordningen, vilket betyder att varje vårdnadshavare givit ett skriftligt samtycke om att delta i denna undersökning. Förordningen kräver att informanterna lämnar ett samtycke om att deras personuppgifter får användas för det specifika ändamålet, och bör förstöras efter att syftet avslutats. Förordningen kräver att informanterna måste informeras på förhand, om att de kan återkalla sitt samtycke när som helst. (Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2016/679 av den 27 april 2016 om skydd för fysiska personer med avseende på behandling av personuppgifter och om det fria flödet av sådana uppgifter och om upphävande av direktiv 95/46/EG, 2016.) Informanterna i denna undersökning har informerats både muntligt och skriftligt att de har möjlighet att dra tillbaka sitt samtycke. Samtyckesblanketten finns som en bilaga i denna avhandling.

6.3 Förslag till fortsatt forskning

Kontakten med vårdnadshavare är en central del av skolans verksamhetskultur, och lärarens arbetsroll. Samtidigt är också kontakten mellan hemmet och skolan stadgat i många styrdokument, som styr den grundläggande utbildningen i Finland. Dessa styrdokument är bland annat lagen och förordningen om den grundläggande utbildningen, samt grunderna för läroplanen. Till följd av att undersökningens tema är så centralt, så skulle en undersökning som riktar sig till hela Svenskfinland vara av stort intresse. En sådan undersökning kunde studera om det till exempel finns några regionala skillnader i vårdnadshavares delaktighet, och vad dessa regionala skillnader i sin tur beror på. Eftersom det kan bli en väldigt omfattande undersökning om man använder kvalitativa datainsamlingsmetoder, lämpar sig en kvantitativ undersökning antagligen bäst i detta sammanhang.

Det kunde vara intressant att göra en komparativ studie. I en sådan studie skulle man jämföra skolor som aktivt satsar på vårdnadshavare, med andra skolor som har ett mera neutralt förhållande till kontakten mellan hemmet och skolan. En sådan undersökning skulle undersöka om det finns några skillnader mellan sättet som skolan förhåller sig till kontakten mellan hemmet och skolan.

En tredje förslag till fortsatt forskning är att genomföra en liknande undersökning som denna, med andra metoder för till exempel datainsamling. Genom en omfattande enkätstudie, med flera vårdnadshavare som deltar kan man lyckas hitta ett bredare urval av informanterna. Det kunde vara intressant att följa upp om detta breda urval bidrar till ett annat slutresultat. Jag upplevde det svårt att komma i kontakt med vårdnadshavare med en lägre socioekonomisk status. Därför skulle det vara intressant att se om det är lättare att få kontakt med dessa vårdnadshavare, och eventuellt då få ett bredare urval av informanter.

Denna undersökning gjordes under en period då pandemin med covid-19 spreds genom hela världen, vilket innebar att några av intervjuerna genomfördes på distans för att minska risken för spridning av viruset. Skolorna i Finland stängde lokaliteterna och istället ordnades distansundervisning, med undantag vissa elever i åk 1–3. Därför

kunde det vara intressant att forska djupare i hur situationen med distansundervisningen påverkade relationen till vårdnadshavarna. I denna undersökning, framkom endast positiva utsagor om situationen. Dock kunde en djupare studie undersöka frågan lite djupare, och eventuellt kunna dra några slutsatser om kontakten mellan hemmet och skolan i kristider, som vid olika pandemier.

Litteratur

- Allred, P., David, M. & Edwards, R. (2002). Minding the gap. Children and young people negotiating relations between home and school. I R. Edwards (Red.), *Children, home and school. Regulation, autonomy or connection?* (s. 121–137). London: RoutledgeFalmer.
- Ankrum, R. (2016). Socioeconomic Status and Its Effect on Teacher/Parental Communication in Schools. *Journal of Education and Learning*, 5(1), 167–175.
- Arnstein, S. R. (1969). A Ladder Of Citizen Participation. *Journal of the American Planning Association*, 35(4), 216–224.
- Aspfors, J. (2012). *Induction Practices. Experiences of Newly Qualified Teachers*. Åbo: Åbo Akademi.
- Aspfors, J., Bendtsen, M. & Hansén, S.-E. (2017). Nya lärare möter skola och klassrum. I S.-E. Hansén & L. Forsman (Red.), *Allmändidaktik – vetenskap för lärare (2:a upplagan)* (s. 319–340). Lund: Studentlitteratur.
- Aspfors, J., Hansén, S.-E., Heikkinen, H., Jokinen, H., Markkanen, I., Teerikorpi, S. & Tynjälä, P. (2012). Tutkittua tietoa vermen vaihelita. I H. Heikkinen, H. Jokinen, I. Markkanen & P. Tynjälä (Red.), *Osaaminen jakoon. Vertaisryhmämentorointi opetuslalla* (s. 271–282). Jyväskylä: PS-Kustannus.
- Bell, J. & Waters, S. (2016). *Introduktion till forskningsmetodik*. Lund: Studentlitteratur.
- Bergroth, M. & Palviainen, Å. (2016). The early childhood education and care partnership for bilingualism in minority language schooling: collaboration between bilingual families and pedagogical practitioners. *International Journal of Bilingual Education and Bilingualism*, 19(6), 649–667.
- Bouakaz, L. (2007). *Parental involvement in school - what hinders and what promotes parental involvement in an urban school*. Malmö: Malmö högskola.
- Cantell, H. (2011). *Vaikeat vanhemmat, kurjat kollegat? Ratkaiseva vuorovaikutus aikuisten kesken*. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Cervone, B. & O'Leary, K. (1982). A Conceptual Framework for Parent Involvement. *Educational Leadership*, 40(2), 48–49.
- Christoffersen, L. & Johanssen, A. (2015). *Forskningsmetoder för lärarstudenter*. Lund: Studentlitteratur.
- Cohen, L., Manion, L. & Morrison, K. (2011). *Research Methods in Education*. New York: Routledge.

- Dahlgren, L. O. & Johansson, K. (2012). Fenomenografi. I A. Fejes & R. Thornberg (Red.), *Handbok i kvalitativ analys*. (s. 122–135). Stockholm: Liber.
- Denscombe, M. (2016). *Forskningshandboken. För småskaliga forskningsprojekt inom samhällsvetenskaperna*. Lund: Studentlitteratur.
- Epstein, J. L. (1987). Toward a theory of family-school connections: Teacher practices and parent involvement. I K. Hurrelmann, F. Kaufmann & F. Lösel (Red.), *Social Intervention: Potential and Constraints* (s. 121–136). New York: DeGruyter.
- Epstein, J. L. (2010a). School/Family/Community Partnerships: Caring for the Children We Share. *Phi Delta Kappan*, 92(3), 81–96.
- Epstein, J. L. (2010b). *School, Family, and Community Partnerships: Preparing Educators and Improving Schools*. New York: Westview Press.
- Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2016/679 av den 27 april 2016 om skydd för fysiska personer med avseende på behandling av personuppgifter och om det fria flödet av sådana uppgifter och om upphävande av direktiv 95/46/EG. (2016). *Europeiska unionens officiella tidning*, L119, 1–88.
- Fejes, A. & Thornberg, R. (2009). Kvalitativ forskning och kvalitativ analys. I A. Fejes & R. Thornberg (Red.), *Handbok i kvalitativ analys* (s. 13–37). Stockholm: Liber.
- Francis, G., Blue-Banning, M., Haines, S., Turnbull, A. & Gross, J. (2016). Building “Our School”: Parental Perspectives for Building Trusting Family-Professional Partnerships. *Preventing School Failure*, 60(4), 329–336.
- Friedman, G. I. (2005). Home-to-school communication. I P. Ruggiano Schmidt (Red.), *Preparing Educators to Communicate and Connect with Families and Communities* (s. 1–18). New York: Info Age Publishing.
- Förbundet Hem och Skola i Finland. (2014). *Stadgar*. Hämtad 17 februari 2020, från <https://www.hemochskola.fi/om-oss/stadgar/>
- Förbundet Hem och Skola i Finland. (2018). *Föreningar*. Hämtad 17 februari 2020, från <https://www.hemochskola.fi/foreningar/>
- Förbundet Hem och Skola i Finland. (2019). *Årsberättelse 2018*. Helsingfors: Förbundet Hem och Skola i Finland. Hämtad 18 februari 2020, från <https://www.hemochskola.fi/om-oss/arsberattelse/>
- Förordning om grundläggande utbildning* 1998/852. Hämtad 20 oktober 2019, från <https://www.finlex.fi/sv/laki/ajantasa/1998/19980852>
- Honneth, A. (2003). *Erkännande: Praktisk-filosofiska studier*. Göteborg: Daidalos.

- Janson, U., Nordström, I. & Thunstrom, L. (2007). *Funktionell olikhet och kamratsamspel i förskola och skola - en kunskapsöversikt*. Örebro: Specialpedagogiska institutet.
- Jokinen, H., Markkanen, I., Teerikorpi, S., Heikkinen, H. & Tynjälä, P. (2012). Työuran alkuvaihe opettajan haasteena. I H. Heikkinen, H. Jokinen, I. Markkanen & P. Tynjälä (Red.), *Osaaminen jakoon. Vertaisryhmämentoringi opetuslalla*. (s. 27–44). Jyväskylä: PS-Kustannus.
- Jyrhämä, R., Hellström, M., Kansanen, P. & Uusikylä, K. (2016). *Opettajan didaktikka*. Jyväskylä: PS-Kustannus.
- Korsholms kommun. (2018). *Läroplan för grundläggande utbildningen i Korsholm*. Hämtad 26 november 2019, från <https://eperusteet.opintopolku.fi/eperusteet-ylops-service/api/dokumentit/4937178>.
- Kvale, S. & Brinkmann, S. (2014). *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur.
- Lag om grundläggande utbildning* 628/1998. Hämtad 20 oktober 2019, från <https://www.finlex.fi/sv/laki/ajantasa/1998/19980628>.
- Lahdes, E. (1986). *Peruskoulun didaktikka*. Helsingfors: Otava.
- Lahtinen, N. (2012). *Oppilaan oikeudet ja vanhempien vastuu*. Jyväskylä: PS-Kustannus.
- Launonen, L., Pohjola, K. & Holma, P. (2004). Kodin ja koulun yhteistyö voimavaraksi! I L. Launonen & L. Pulkkinen (Red.), *Koulu kasvuyhteisönä* (s. 91–111). Juva: PS-Kustannus.
- Marton, F. & Booth, S. (2000). *Om lärande*. Lund: Studentlitteratur.
- Matikainen, M., Männistö, P. & Fornaciari, A. (2018). Fostering transformational teacher agency in Finnish teacher education. *International Journal of Social Pedagogy*, 7(1), 1–15.
- Mertaniemi, R. (2018). *Föräldrabarometern 2018: Föräldrars åsikter om barnens skolgång och samarbetet mellan hemmet och skolan*. Helsingfors: Suomen Vanhempainliitto & Förbundet Hem och Skola i Finland.
- Metso, T. (2004). *Koti, koulu ja kasvatus*. Turku: Suomen Kasvatustieteellinen Seura.
- Männistö, P. (2018). Käyttämättöminen mahdollisuuksien maa – demokratiakompetenssit ja peruskoulu. I M. Rautiainen (Red.), *Kohti parempaa demokratiaa. Euroopan neuvoston demokratiakulttuurin kompetenssit kasvatuksessa ja opetuksessa* (s. 28–38). Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto, Opettajankoulutuslaitos.

- Nationella centret för utbildningsutvärdering. (2019). *Hur är läget med vårt utbildningssystem? Resultat från den nationella utvärderingsverksamheten*. Helsingfors: Nationella centret för utbildningsutvärdering.
- Niemi, H. & Siljander, A. (2013). *Uuden opettajan mentorointi*. Helsingfors: Helsingin yliopisto, Koulutus- ja kehittämiskeskus Palmenia.
- Opetushallitus. (2014). *Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014*. Helsingfors: Utbildningsstyrelsen.
- Patel, R. & Davidson, B. (2011). *Forskningsmetodikens grunder. Att planera, genomföra och rapportera en undersökning*. Lund: Studentlitteratur.
- Patrikakou, E. & Weissberg, R. (2007). School-Family Partnerships to Enhance Children's Social, Emotional and Academic Learning. I R. Bar-On, J. Maree & J. E. Maurice (Red.), *Educating People to Be Emotionally Intelligent* (s. 49–61). London: Praeger.
- Pyhältö, K., Pietarinen, J. & Salmela-Aro, K. (2011). Teacher-working-environment fit as a framework for burnout experienced by Finnish teachers. *Teaching and Teacher Education*, 27(7), 1101–1110.
- Sahlberg, P. (2015). *Finnish Lessons 2.0. What can the world learn from Educational Change in Finland?* New York: Teachers College Press.
- Salmi, M. & Kestilä, L. (2019). *Toimeentulokokemukset ja hyvinvoinnin erot. Tuloksia Kouluterveyskyselyn 2017 vanhempien aineistosta*. Helsingfors: Institutet för hälsa och välfärd. Hämtat 3 december 2019, från <http://www.julkari.fi/handle/10024/138688>
- Shier, H. (2001). Pathways to Participation: Openings, Opportunities and Obligations. A New Model for Enhancing Children's Participation in Decision-making, in line with Article 12.1 of the United Nations Convention on the Rights of the Child. *Children & Society*, 15, 107–117.
- Siniharju, M. (2003). *Kodin ja koulun yhteistyö. Yhteistyön arvostus ja toteutuminen Helsingin kaupungin peruskoulujen alkuopetusluokilla lukuvuosina 1983–1984 ja 1998–1999*. Helsingfors: Helsingfors universitet.
- Skaalvik, E. & Skaalvik, S. (2010). Teacher self-efficacy and teacher burnout: A study of relations. *Teaching and Teacher Education*, 26(4), 1059–1069.
- Sormunen, M., Tossavainen, K. & Turunen, H. (2011). Home–School Collaboration in the View of Fourth Grade Pupils, Parents, Teachers, and Principals in the Finnish Education System. *The School Community Journal*, 21(2), 185–211.
- Stukát, S. (2011). *Att skriva examensarbete inom utbildningsvetenskap*. Lund: Studentlitteratur.

- Sveriges kommuner och landsting (SKL). (2013). *Medborgardialog som del i styrprocessen*. Stockholm: Sveriges kommuner och landsting.
- Symeou, L. (2009). Parental involvement in schools: The perspectives of Cypriot principals. *Journal of Education Administration and Policy Studies*, 1(2), 28–35.
- Theodorou, E. (2008). Just how involved is ‘involved’? Re-thinking parental involvement through exploring teachers’ perceptions of immigrant families’ school involvement in Cyprus. *Ethnography and Education*, 3(3), 253–269.
- Thomas, N. (2007). Towards a Theory of Children's Participation. *International Journal of Children's Rights*, 15(2), 199–218.
- Thornberg, R. & Fejes, A. (2012). Kvalitet och generaliserbarhet i kvalitativa studier. I A. Fejes & R. Thornberg (Red.), *Handbok i kvalitativ analys* (s. 216–235). Stockholm: Liber.
- Tokac, U. & Kocayörük, E. (2012). Exploring Effects of Parent Involvement on Student's Achievement. *International Journal of Social Sciences and Education*, 2(2), 257–263.
- Trost, J. (2010). *Kvalitativa intervjuer*. Lund: Studentlitteratur.
- Törrönen, J. (2013). Situational, Cultural and Societal Identities: Analysing Subject Positions as Classifications, Participant Roles, Viewpoints and Interactive Positions. *Journal for the Theory of Social Behaviour*, 44(1), 80–98.
- Uljens, M. (2014). *Pedagogik, filosofi och politik. Studier i pedagogisk handlingsteori*. Vasa: Åbo Akademi, Pedagogiska fakulteten.
- Undervisnings- och kulturministeriet. (2020). *Coronaviruset och beredskapen inom undervisnings- och kulturministeriets verksamhetsområde*. Hämtad 23 mars 2020, från <https://minedu.fi/sv/beredskap-for-coronaviruset>.
- Utbildningsstyrelsen & Suomen Vanhempainliitto. (2007). *Laatua kodin ja koulun yhteistyöhön*. Helsingfors: Utbildningsstyrelsen.
- Utbildningsstyrelsen. (2014). *Grunderna för läroplanen för den grundläggande utbildningen 2014*. Helsingfors: Utbildningsstyrelsen.
- Vincent, C. & Tomlinson, S. (1997). Home-School Relationships: "the swarming of disciplinary mechanisms"? *British Educational Research Journal*, 23(3), 361–377.
- Vuorinen, J. (2000). Koti ja koulu keskustele – jatkoa vanhalle vai jotain uutta? I J. Vuroinen (Red.), *Arviointi ja kehityskeskustelu* (s. 10–29). Jyväskylä: PS-Kustannus.

Bilaga 1: Brev till informanterna

Hejsan!

Mitt namn är Ville Arponen och jag genomför ett examensarbete för magisterexamen inom klasslärarutbildningen. Arbetet pro gradu genomförs av mig, under handledning av universitetslärare Renata Svedlin (PeD) inom ramen för studier vid Fakulteten för pedagogik och välfärdsstudier vid Åbo Akademi, Vasa. Examensarbetet genomförs inom projektet ”Varje förälder” som drivs av Förbundet Hem och Skola i Finland r.f. Syftet med avhandlingen är att undersöka på vilka olika sätt vårdnadshavare är delaktiga i barnets skolgång i en skola som satsar på delaktighet, samt undersöka ur vårdnadshavarnas synvinkel hur aktivt skolan uppmuntrar er vårdnadshavarna att vara engagerade i ert barns lärande och skolgång.

Forskningsfrågorna som avhandlingen ska besvara är:

1. Genom vilka former anser sig vårdnadshavarna vara delaktiga i barnets skolgång och lärande, i en skola som aktivt satsar på vårdnadshavarnas delaktighet?
2. Hur anser vårdnadshavarna att delaktigheten i barnets skolgång och lärande förändrats, efter att skolan börjat satsa på hemmets delaktighet enligt vårdnadshavarna?
3. Hur motiverar skolan vårdnadshavarna att vara delaktiga i barnets skolgång och lärande, enligt vårdnadshavarna?

Jag söker vårdnadshavare till elever, som är intresserad av att delta i en forskningsintervju. Intervjuerna tar ca 30 min och genomförs via Zoom eller via telefon.

Intervjuerna är konfidentiella och det insamlade materialet förstörs när avhandlingen är klar.

Kontaktuppgifter:

Ville Arponen, tfn. XXX e-post: ville.arponen@abo.fi

Tack på förhand för ert bidrag till min pro gradu!

Med vänliga hälsningar,
Ville Arponen

Bilaga 2: Samtycke om att delta i undersökningen

Till personer som bidrar genom att delta som intervjupersoner

Detta är ett examensarbete för magisterexamen inom klasslärarutbildningen. Arbetet pro gradu genomförs av Ville Arponen, under handledning av universitetslärare Renata Svedlin (PeD) inom ramen för studier vid Fakulteten för pedagogik och välfärdsstudier, Åbo Akademi, Vasa.

I enlighet med de GDPR bestämmelserna ber vi om tillstånd av intervjupersonerna att använda det bandade materialet för utarbetandet av examensarbetet. De intervjuade garanteras konfidentialitet och anonymitet. Alla berörda parter har rätt att ändra sig och avböja medverkan dokumentation och datainsamling. Det insamlade materialet förstörs efter att pro gradu arbetet blivit godkänt.

Kontaktuppgifter

Ville Arponen, tfn: XXX

e-post: ville.arponen@abo.fi

TILLSTÅND TILL ANVÄNDNING AV INSAMLAT MATERIAL

☐

Jag GER TILLSTÅND till att insamlat material, i vilket jag medverkar, får användas i det ovan nämnda sammanhanget

☐

Jag GER INTE TILLSTÅND till att insamlat material, i vilket jag medverkar, får användas i det ovan nämnda sammanhanget

Vasa ____/____ 2020

Underskrift:

Namnförtydligande:

Bilaga 3: Intervjuguide

Kontakten med hemmet och skolan

- Berätta i vilka situationer ni brukar ha kontakt med skolan och hur ofta sker denna kontakt?
- Sker denna kontakt personligen eller via elektroniska kommunikationskanaler?
- Hur brukar ni vårdnadshavare engagera i barnets skolgång och hens lärande?
- Hur ser ni på samarbetet mellan hemmet och skolan?
- Tycker ni att samarbete mellan skolan är viktigt? Varför/varför inte?
- Ser ni er själva som medfostrare i barnets fostran eller är det skolans uppgift att fostra barnet?
- Ordnas de evenemang i skolan, och om ja så vilka funktioner har dessa evenemang?
- Vad tycker ert barn om ert engagemang i skolans verksamhet?
- Känner ni till läroplanen och har ni fått vara delaktiga i verkställandet av läroplanen i skolan?

Skillnad

- Tycker ni att den nya läroplanen har förändrat kontakten mellan hemmet och skolan?
- Har ni sett projektet Varje förälder i skolans verksamhet?
- Har er kontakt mellan hemmet och skolan förändrats under det senaste läsåret?
- Tycker ni att ni värdesätter kontakten mellan hemmet och skolan mera i samband med projektet? Varför/varför inte?
- Har metoderna förändrats under det senaste läsåret eller är metoderna desamma?

Skolan

- Har skolan informerat er hur ni kan vara delaktiga i barnets lärande och barnets skolgång?
- Upplever ni att skolan tycker att ni är en resurs för undervisningen?
- Vilka metoder använder sig skolan av i kontakten mellan hemmet och skolan?
- Vilka metoder skulle ni vilja använda i kontakten mellan hemmet och skolan?
- Vad borde skolan eventuellt göra för att ni skulle kunna vara mera delaktiga?
- Får ni stöd av skolan vid frågor som gäller inläring eller stöd?